

» C E Ļ Š «

laikraksts reliģijai un gara dzīvei.

III gads.

Redaktors: māc. G. Šaurums.

Redakcijas kollēģija: prof. Dr. K. Kundziņš, prof. Dr. V. Maldonis,
prof. Dr. L. Bērziņš, doc. Dr. A. Freijs, māc.
P. Deltavs.

1937.

Izdevēja: E v.-L u t. B a z n i c a s v i r s v a l d e.

I. Vispārīgi raksti:

	Lapp.
Dir. māc. A. Voitkus — Droša pārliecība	1
Doc. Ed. Zicāns — Tulkojumi no Vecās derības	3
Prof. K. Kundziņš — Jaunās Derības jaunais tulkojums . . 7,	81
A. Vītols — Latviešu reliģiskā īpatnība un kristianisma latviskošanas iespēja	13
Prof. Dr. L. Bērziņš — Garīgās dzejas kopšana	17, 84
Māc. E. Sarkanbārdis — Baznīcas darbs pie bērniem 24, 106,	165
Prof. V. Maldonis — Gribot negribot jājautā	30, 110
P. Rozenbergs — Vēlreiz par garīgo amatu	33
Prāv. A. Jaunzems — Lieldienu cilvēki	73
Prof. P. Dāle — Kas ir cilvēks	75
Vec. doc. Dr. Ed. Zicāns — Reliģiskās un ētiskās noskaņas latviešu rakstniecībā pasaules uzskatu mijkrēsli	90
Māc. D. K. Freudfelds — Lutera attīstības problēma līdz 1517. g. jaunākajā teoloģijas literatūrā	102, 161
Prof. V. Maldonis — Vasaras svētku aicinājums	141
Doc. Ed. Rumba — Kristus un draudze	144
Vec. doc. Ed. Zicāns — Reliģiskais prieks Vecajā derībā 152, 207,	288
Prāv. Dr. V. Sanders — Kas ir mūsu alga	205
Stud. theol. I. Bērziņš — Reliģiski elementi Jāņa Mediņa dzeju krājumā Varenība	214
Prof. Dr. L. Bērziņš — Kristīgi reliģiski momenti latviešu tautas dzejā	222
I. V. Ilsters — Bārbeles draudze un baznīca	229
Cand. hist. A. Kleppers — Zonntāgs kā mācītājs-spredīkotājs 232,	295
Māc. P. Apkalns — Pļaujas svētkos	269
Prof. L. Adamovičs — Pareizais atstatums	271
Prof. V. Maldonis — Oksfordas oikūmeniskā konference 1937. gada 12.—26. jūlijam	273
Skol. K. Meiers — Vēl kāds 42 psalma tulkojums	294
Doc. Alb. Freijs — Vai Rudolfs Blaumanis bija reliģiōzs? . . 299,	369
Māc. I. Ozols — Ziemas svētki — mūsu sirds ilgu piepildījums . . 333	333
Prāv. K. Avots — Prāvesta K. Kundziņa piemiņai	337
Māc. E. Pavasars — Prāvesta Dr. theol. h. c. Kārļa Kundziņa raksturojums	338
Prof. I. Rezevskis — Ko sniedz mums teksta kritika Jaunās Derības izpratnei?	341
Priv. doc. F. Treus — Dziesmas par Jahves kalpu un ciešanas stāsti evaņģēlijos	355
Likumība un novirzība dabā un cilvēka dzīvē	362
Prof. L. Adamovičs — Personas, fakti un nolūki	375
L. Čuibe — Kāds Jēzus evaņģēlija pārpratums	385

II. Skola un pedagogs.

Māc. V. Osis — Rīta lūgšana pamatskolā	37
Stud. paid. Z. Lindersone — Nedarīsim pāri nevienai dzīvai radībai	43
Aleks. Upīte — Tēvs vai māte	114
Fr. Zālītis — Kronvalda Atis kā latviešu nacionālās audzināšanas pamatu licējs	171
Stud. paid. I. K. — Reliģijas mācības stunda pamatskolas pirmajai klasei	180
Prof. K. Kundziņš — Kad dzīves pamati irst	241, 310
Stud. theol. B. Kasars — Kopīgs visu klašu rīta svētbrīdis un ticības mācības stunda 3. pamatskolas klasē	246 314
Māc. K. Bilzēns — Ticības mācības stunda	393

III. Grāmatu apskats.

58, 130, 190, 259, 324, 398.

IV. Chronika.

64, 131, 195, 263, 327, 404.

CELŠ

L A I K R A K S T S
R E L I Ģ I J A I U N G A R A D Z Ī V E I

№ 6

Novembris / Decembris

1937. g.

Māc. J. Ozols — Jaunpiebalgā

Ziemas svētki — mūsu sirids ilgu piepildījums.

Mana dvēsele gaidā uz to Kungu...
(Psalms 130, 6-a.)

Mūsu dzīvē ir brīži, kuŗos mūs visa apkārtne ar savu saskaņu apbur, atsevišķu priekšmetu spilgtas, atšķirīgas krāsas saplūst draudzīgi vienkopus par skaistu ainavu; asās un griezīgās cilvēku balsis paliek lēnākas un mīlīgākas. Caur visu tumšo un drūmo, nospiesto un smago dzīves gaitu laužas cauri šādu mirkļu gaišie stari, kas grib mūs samierināt un izlidzināt ar tekošas dzīves ritmu. Liekas, ka Dieva svētība pārņem visu mūsu dzīvi un ār pasauli. No kuŗienes tas viss? Kā tas viss?! Mēs paši nezinām kā tas notiek, ja mūsu dvēseli pilda šāda sajūta. Ne ārējie notikumi ir tie noteicošie! Pat sāpīgu pārdzīvojumu brīžos un baigo domu stundās mēs pārdzīvojam to pašu: no neizprotamiem dvēseles dziļumiem, no nezināmiem spēkiem nāk tas viss! Šādos gaišos dvēseles izjūtu brīžos pamostas mūsos viss labākais un cēlākais: mēs esam tad citādi nekā parasti noskaņoti pret Dievu un cilvēkiem. Pateicība, prieks un sirsnība apņem mūs; lēnība, pacietība un laba griba ņem virsroku pār visu: mēs topam iekšīgi citi cilvēki. Bet šādi brīži paiet un sajūta mitējas. Asā ikdienas dzīve ar savām šķautnēm, kuŗas arī mēs sevī nesam, it kā neļauj ilgāki šo sajūtu baudīt. Parastā dzīves gaita ar visu savu skarbumu un auksto stingumu, ar visām nepilnībām un ačgarnībām atkal iestājas... Vai nebūtu šiem brīžiem

nekāda nozīme un vērtība? Ne būt nē! Šādi skaisti pārdzīvojumu brīži ir Dieva sūtīti. Tie atklāj kādiem mums un pasaulei pastāvīgi vajadzētu būt, ja mēs paši un visi citi cilvēki būtu citādi: labāki, skaidrāki, tīrāki un šķīstāki... Un atkal, un atkal sirds gaida un ilgojas atnākam šos apskaidrības brīžus. Līdz ar dzejnieku (K. Jēkabsonu) sirds tad lūdz:

Kungs es negribētu mūžam
 Būt no Tevis šķirts,
 Un lai sāpju stundās
 Tavu gaismu sajūt sirds.
 Ļauj, ak Kungs, lai rokas lieku
 Mēmā lūgšanā,
 Ved no tumšām lejām mani
 Saules spožumā...

„Mana dvēsele gaida uz to Kungu“. Kuņā gan citā laikā tik spilgti izpaužas šīs dvēseles ilgas, ja ne adventes un Ziemas svētku laikā. No vienas puses — vēlā rudens drēgnā migla, īsās krēslainās dienas un tumšās nakts simbolizē cilvēka drūmo dvēseles stāvokli, viņas garīgo nespēku, iedzīmtas vājības un no ārienes pielīpušo ļaunumu. Bet no otras puses — svētku gaidas, prieks uz gaišiem mirklīem, skatīt apstarotas sejas, stāvēt pie svētku mirdzošiem zaliem kociņiem. dziedāt kopīgi mūžam jaunas svētku dziesmas, klausīties stāstos par lielo pasauli aplaimojošo notikumu Betlēmē... Viss tas izpauž mūsu ilgas no otras puses.

Cilvēka dvēsele savā būtībā ir polāra: viņā cīnas pretēji spēki un elementi, viņa mulst zemes priekā un viņa deg ilgās pēc debess apskaidrības, viņā cīnas un mainās tumsa un gaisma, izmisums un atpestīšanas prieks, nāves skumjas un dzīvības gaviles. — Visas gaidas un karstas ilgas uz spožiem Ziemas svētkiem saistās ar mūsu neaizmirstamo bērību, ar tēva sētu un ģimeni. Cik nozīmīgas, svētības pilnas ir bērības ilgas visai mūsu turpmākai dzīvei! Bērns gaida aizvien. Viņam atveras dzīve: plīvurs pamazām ceļas, viņš sāk dzīvi dzīvot, sāk redzēt dzīvi nākam... Priekš viņa katra diena nes piepildījumu sevī līdz!

Un vai mūsu dzīve nav viena liela, brīnišķa advente: mēs gaidam atnākam! Tamdēļ bieži mums uzpeld jautājums, kamdēļ cilvēka mūža ir tikai viens vienīgs rīts, viena bērnība, viena jaunība?!

Bet vai kas ir zudis cilvēka dvēselē no bērnības skaistiem izjūtumiem, pārdzīvojumiem, no bērna prieka un laimes? Nē! Pestītājs jau teicis: „Jums jātop kā bērniem, lai iemantotu debēsu valstību.“ Kāds prieks, kāda laimes sajūta, kad atrodam bērnību sevī! Un vai šādu prieku un laimes sajūtu mēs pieaugušie un vecie nenojaušam sevī?

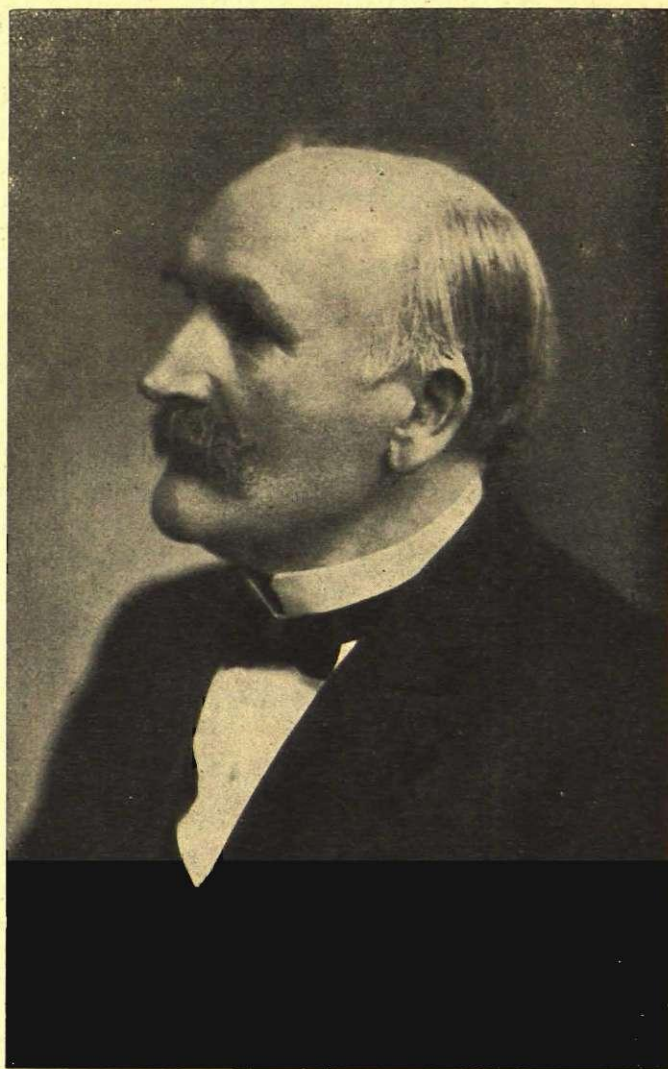
Mana dvēsele gaida uz to Kungu!..

Un ja viņa, mūsu dvēsele, dažreiz ka ubadzīte iespiedusies tumšā kaktā, tad viņas durvis atveras, kad adventes laika aicinājums pieskaņas: „Celies, topi apgaismots! Tava gaisma nāk!“ Viss iekš tevis, cilvēk, sāk skanēt, viss iekš tevis staro svētku gaidās! Viss ir no jauna brīnišķu un noslēpumainu jausmu pilns. — Un mēs jau zinām ka par brīnumu un noslēpumu tulku mums top reliģiskais pārdzīvojums un ticība ar savu atklāsmi un intuīcijas dibinātām nojautām. Visā dabā un viņas likumos, visā cilvēka dzīvē un sirds gaidās ticība saskata lielā Valdnieka un Dzīvības gara gudrības pilnās domas — mūs vest tuvāki savai mūžīgai gaismai un pilnībai, savai mīlestībai un pestīšanai.

Šī pilnība, šī mīlestība, šī pestīšana izteicas Ziemas svētku lielā notikumā: priecājies, tev tavs Pestītājs dzimis!

Un dvēseles prasības un ilgas, kas dievišķas dvasas un debesu skaņas skārta, tiecas saprast sevi un savas attiecības ar Pestītāju. Nemieri, krēsla un grēks zūd — gaisma, miers, prieks ir mūsu daļa. Nav vairs tikai iesiluma brīži, bet vienmērīgs paštāvīgs ticējums: Dievs pats mūsu dvēselē šīs ilgas pēc pestīšanas līcis, Viņš pats dod un sūta šo ilgu piepildījumu Jēzū Kristū. Tamdēļ:

Dvēsele-dziedi savam Pestītājam,
Lūgšanas ziedu liec pie viņa kājām,
Garu viņš devis tev no sava gara,
Kas dzīvu dara.

Prāv. Dr. K. Kundziņš,

dzim. 3. maijā 1850. g.

mir. 18. novembrī 1937. g.

Prāv. K. Avots

Prāvesta K. Kundziņa piemiņai.

Prāvests Dr. Kārlis Kundziņš ir bijis mūsu vidū tas vecākais, bagāts zināšanās un piedzīvojumos, liels savā mīlestībā pret savu baznīcu, tautu un tēviju, nenogurstošs strādnieks Dieva vīna kalnā, sekodams savam meistaram uzticībā un pazemībā, apdomīgs un mērens savos spriedumos par dzīves pārādībām un cerības pilns, raugoties uz nākamām dienām. Uz viņu esam skatījušies arvien kā uz ceļa rādītāju, zinādami, ka nekad viņš nepārsteigsies, bet, visu pamatīgi apsvērs, un atradīs pareizo ceļu. Pēdējos gados viņam gan nebija dots, piedalīties mūsu apspriedēs un palīdzēt mums atrisināt dažu grūtu, sarežģītu jautājumu baznīcas dzīvē, bet jau šī apziņa vien, ka viņš pieder pie mūsu kollēģijas, ir bijusi mums arvien patikama. Nu ir nostaiģāts garais ceļš, kas viņu ir vedis caur miera un nemiera laikiem un beigās atlāvis, mierīgi soļot līdz galam zem brīvības un neatkarības saules spožuma, kas savā pilnā krāšņumā ir atspīdējusi pār mūsu tēvzemi. Nu ir padarīts svarīgais darbs, kas viņam bija uzticēts, draudzē un sabiedrībā, mājā un ģimenē, un ko viņš ir veicis pēc labākās iespējas. Nu ir apstājusies pukstēt viņa sirds, kas ir cīnījusies labo ticības cīņšanos un arvien nesusies pēc patiesības un taisnības.

Jā, tas viss ir beidzies un pagājis, bet ko viņš tagad ir panācis pēc visiem darbiem un pūliņiem, pēc visām ilgām un nopūtām? Viņam varbūt uzglabājās atmiņā tas brīdis, kad mēs abi stāvējām priekš vairākiem gadiem atpakaļ atvērtu kapu malā, kur cerības pilni vīri, no neģeļu rokām krituši, tapa guldīti dzimtenes smiltājā, un kur kāda jaunava, no viena aizgājēja atvadīdamās, lepni uzsvēra, ka tas tagad esot iegājis „nirvanā“. Mēs brīnījāmies par spēlēšanos ar tādu svešu, mīklainu jēdzienu pie kristīga cilvēka kapa un pateicāmies savam Dievam, kas mums caur Jēzu Kristu ir atvēris pavisam citu skatu uz mūžību, skatu, kas ir izteikts šajos īsajos vārdos: „Vēl atliek svēta dusa Dieva tautai.“ To pieminot, man ir jāsaka: kā varavīksne savās brīnišķīgās krāsās majestātiski stiepias no vienas debess malas līdz otrai, tā laistās pār

šo nemiera, trokšņa un nāves pilno pasauli, šie skaistie vārdi nu nes neatsveramu iepriecinājumu visu to ļaužu sirdīs, kas pieder pie Dieva tautas, — pie tās tautas, kas cenšas dievbiļībā caur šo pasauli staigāt un tādēļ arī ieņem pirmo vietu visu citu tautu kopībā. Ja mēs visu zaudētum, kas mums mīļš un dārgs, tā kā mums vairs nekas nebūtu palicis, kam piekerties, tad tomēr varētum vēl stiprināties savā ceļā šiem mierinošiem vārdiem: „Vēl atliek svēta dusa Dieva tautai.“

Latvietis no galvas līdz kājām būdams, mūsu aizgājējs ir bijis turklāt Dieva tautas loceklis un ir uzskatījis par sava darba galveno kodolu, tuvināt savu tautu Dieva tautai, jo viņš bija pārliecināts, ka viņa tikai kā Dieva tauta varēs ieņemt pirmo vietu tautu saimē un baudīt Dieva svētību visā savā gaitā. To apstiprinās arī mūsu baznīcas vēsture, kur aizgājēja vārds un darbi gaišiem burtiem taps iezīmēti par cēlu priekšzīmi nākamām mācītāju paaudzēm.

Māc. E. Pavasars

Prāvesta Dr. theol. h. c. Kārļa Kundziņa raksturojums.

Kad cilvēks ir kautko gaišu un saulainu piedzīvojis, tad tas labprāt grib kavēties atmiņās. Viņš grib, lai atmiņās kļūtu dzīvi agrākie notikumi, agrākie tēli, kaut arī zina, ka tie pieder fantazijas pasaulei, kas nākošajā mirklī atkal zūd. Šīs atmiņu stundas dod kaut ko paliekošu, pa daļai skumju, jo rāda mums to, kā vairs nav, — un tomēr arī kaut ko saulainu, jo šīs gaišās atmiņas pieder mums, un tās mums atņemt vairs nevar neviens. Ja cilvēks kaut ko gaišu un saulainu ir piedzīvojis!.. Vai to nevar teikt visi, kam bijis gods un laime būt kādreiz Smiltenes vecajā mācītāja mājā, dzīvot līdzī tās bērniem un priekiem un just uz sevi vērstu Kundziņa tēva un mātes laipno skatu? Un ja tagad atkal kādreiz mūsu ceļš turp novestu, vai nebūtu tā savādi un skumji, ka mūs vairs nesagaida prāvesta tēva lielais stāvs, prāvesta mātes sirsnīgais smaids, un ka mūs vairs neizvada tā tradicionālā Smiltenes

mācītāja mājas dziesma, kuŗu aizbraucot laikam gan uz kāpnēm katrs būs dziedājis, kam bijusi iespēja šai vecākajā latviešu mācītāja mājā būt? Ja cilvēks ko piedzīvojis kaut ko gaišu un saulainu!.. Šos vārdus gribu rakstīt pāri arī es Smiltenes mācītāja mājā pavadītajam laikam. Lai gan jau bērnības gados šis nams man ir bijis tuvu, tad tomēr sevišķi pie viņa tiku saistīts būdams vecā Smiltenes prāvesta kandidāts. Ir cilvēki, kuŗi izceļas citu starpā, vai nu ar saviem darbiem, vai personības iespaidu, ierakstot savu vārdu vēstures lappusēs neizdzēšamiem burtiem. Gribētos teikt, ka Latvijas baznīcas un mācītāju vēsturē arī Kundziņa tēvam būs sava vieta, jo viņš pieder pie tiem cilvēkiem, kuŗus neaizmirst. Kundziņam tuvojoties, katrs laikam gan būs izjutis sevišķu mieru un izlīdzinātību. Viņš bij pratis sevī izlīdzināt un apvienot neskaitāmus pretstatus. No vienas puses tas bij prāta cilvēks, kam nebija sveši teorētiskie pētījumi un meklējumi. Par to stāsta jau viņa studijas, kuŗas viņš ļoti sekmīgi beidzis un sevišķi tā sacensības darbs, par kuŗu tas izpelnījās zelta godalgu. Arī vēlāk Kundziņš labprāt strādā šajā virzienā, un neviens vien darbs parādās viņa spalvas rakstīts. Un tomēr viņš zīmīgi pats par to savās atmiņās raksta: „Cilvēka gara darbībā prāta atziņa un domāšana ir tikai viena daļa. Tā apņem ārējo, redzamo pasauli, laicībā un ir padota daudzkārtīgai maldībai un kļūdām. Izjūta un sirdsapziņa ir otra puse gara dzīvē. Tā aptver iekšējo, neredzamo pasauli, nojUSDama un meklēdama satikties ar mūžīgumu, ar Dievu, kurā esam, dzīvojam un kustamies.“ Kundziņš no otras puses bija sirds cilvēks. Prats un sirds viņā bij izlīdzinātā harmonijā. Tamdēļ tas arī izlauzās cauri kritikā un negācijā ugunīm, kā viņš pats to saka: „Pats stiprinādamies evāņģelija sludinājumā un dāvinājumā: Dievs ir mīlestība; kas paliek mīlestībā, tas paliek Dievā, un Dievs viņā. Kas gan šo viņa mīlestību nav izjutis tā skatā un sirsnībā?! Bagāta sirds pukstēja viņa krūtīs. No vienas puses Kundziņa tēvs bij karsts latvietības aizstāvis, studējot tautas atmodas laikmetā, pievienodamies tiem, kas līdz ar Kronvalda Ati pulcējās rakstniecības vakaros, no kuŗiem vēlāk izveidojās vecākā latvju studentu korporācija „Lettonia“. Kundziņa sirds piederēja latvju tautai, viņas grūtībām un prie-

kiem. Tamdēļ tas arī kā vienu no savas dzīves vadoņiem min tēvijas mīlestību. Un tomēr Kundziņš bija tiem svešs, kas, tautību izceļot, novēršas no ticības. Dievbijība bij viņa dzīves pirmā un vadošā doma, un tieši ar to viņš visvairāk centās tautai kalpot. Dievbijību tas arī atstāja kā savu novēlējumu nākošām audzēm, sava dzīves apraksta pēdējās lappusēs rakstot: „Tuos drošā ticībā, ka dzīves pozitīvie spēki vienmēr stiprāki par viņas negatīvām parādībām. Tāpat arī mūsu tautā un tēvijā. Tikai pašiem sargātājiem un glābējiem vajaga būt dziļi iesakņotiem un saistītiem Dieva mūžības kārtībā!“ Kundziņš prata sevi apvienot dievbijību un tēvijas mīlestību. — No vienas puses Kundziņš, turēdamies pie apustuļa Pāvila vārda — „Viss jums pieder“ — gāja sabiedrībā un tautas dzīvē. Daudz to organizāciju Smiltenes draudzē, pie kuŗu šūpuļa viņš stāvējis, gan kā dibinātājs, gan valdes loceklis. Un tomēr, cik pareizi ir arķibīskapa tēva vārdi, raksturojot Kundziņu izvadišanas dienā Smiltenes baznīcā — iedams sabiedrībā Kundziņš tai nenogrīma. Kundziņš vienmēr palika sev uzticīgs, sevi nezaudējot un nesakūstot ar sabiedrības ļaunumiem un grēku. Kaut katrs to tā prastu, jo tā visvairāk kalpojam pašai sabiedrībai. Bet Kundziņš to spēja tikai tamdēļ, ka viņš neaizmīrsa apustuļa Pāvila vārdu turpinājuma — „Viss jums pieder, bet jūs Kristus, un Kristus Dievam.“ — No vienas puses Kundziņš bij nopietns un stingru uzskatu cilvēks, pieietams dzīves nopietniem jautājumiem. Un tomēr no otras puses, cik daudz viņā staroja gaiša dzīves prieka un humora! Viņam patika asprātības un joki. Viņš nekad nav gribējis kā viņš pats to saka — kļūdam par mācītāju pārvērsties savā ārējā cilvēkā, piejemt savādu, tā saucamo „garīdzniecisku“ izturēšanos, dzirdamu, redzamu „svētulību“ runā un gājienā, bet būt un palikt vienkāršs, svabads un patiesīgs pēc savas dabas, savā kustībā un darbā. Nekāds pasaulīgs skrējējs, bet jautrs un sirsnīgs cilvēks.“ Tik humors nekad nedrīkstēja pārsniegt pieklājības robežas. Ārējā bezsamērība citu aprunāšana un divdomības Kundziņam bij svešas. Cik brīnišķīgi apvienoti pretstati! — Jā, ja tos arī varētu par pretstatiem saukt — jaunību un vecumu — tad arī to Kundziņa tēvs prata izlīdzināt. Viņš dzīvoja jaunajiem līdz. Tamdēļ tas arī mūs jaunos sa-

prata nedrošajos soļos un šaubās un bija iecietīgs pret mūsu nepilnībām un maldiem. Viņš bija īsts sēniors arī savās vecuma dienās, jaunos ievadot mācītāja darbā. Šī izlīdzinātība un miers bija Kundziņa personības lielums, — mēs zinām, caur ko viņš tāds kļuva. Viņš sekoja Tam, kas ir virsraksts viņa piecdesmit gadu jubilejā rakstītai grāmatai — „Mūsu Kungs un Pestītājs kā dvēseļu kopējs un mācītājs“. Tā viņš kļuva viens no tiem, kuŗus neaizmirst. Kas dzīvē ir piedzīvojis kaut ko gaišu un saulainu!.. Šiem vārdiem es sāku šo rakstu un šiem vārdiem gribētos to beigt, jo šis saulainais un gaišais ir piedzīvots Smiltenes vecajā mācītāja mājā. Lai šīs rindas būtu pateicība tam, kā mūsu vidū vairs nav! Lai Dievs dod spēku kaut daļu tā veikt, ko Kundziņa tēvs ir piepildījis savā dzīvē!

Prof. J. Rezevskis

Ko sniedz mums teksta kritika Jaunās Derības izpratnei?

Jaunās Derības teksts t. i. viņas vārdi ar saturu un izteiksmes veidu katram kristīgajam dārgi. Viņos izteicas pirmkristīgo dievbijība, atspoguļojas Kristus gars. Viss tur grozās ap viņa personu, mācību un darbu, kas mums ir ticības un dzīves pamats. Var dažādi skatīties uz faktiem, par kuŗiem runā Jaunā Derība, bet jau pati šo faktu tēlošana izsaka dziļu dievbijību, izdveš Kristus garu un ievēl viņā meklējošo lasītāju. Tā Jaunā Derība ir Dieva vārds.

Dievbijīgajam lasītājam Jaunās Derības teksts ir dotība, kuŗu viņš uzskata ar cieņu un godbijību. Gan viņš dažreiz atduŗas uz vietām, kas viņam nav pilnīgi izprotamas, kas dažreiz paliek tumšas, bet tas viņu daudz netraucē, visumā jau tur runā Kristus gars un sniedz barību viņa garam un sirdij. Gan arī viņš meklē vēsturiskus paskaidrojumus par apstākļiem un laikiem, kuŗos viss ir sacīts, tie atver tam gaišāku, skaidrāku izpratni. Citādi darbojas pētnieks. Arī viņam Jaunā Derība ir dārga kā tā, kas vēsti par Dieva atklāsmi Jēzū

Kristū, tā viņam ir autentisks dokuments par kristīgās ticības izcelšanos. Bet viņam ir uzdevums pētīt, ko īsti saka Jaunā Derība tiklab galvenā saturā kā atsevišķās daļās un arī sīkumos. Un ja nu viņš nodarbojas ar tekstu pēc pirmavotiem, tad viņam jāsaka, ka tas viņam nav tik vienkārši dots, ka tas to var ņemt un lasīt, tulkot un izskaidrot, bet tam daudzkārt ir jāmeklē īstais un pareizais teksts, dažos gadījumos tas pat ir jākonstruē. Kā tā? — Katrs, kas ar Jaunās Derības zinātņi daudz maz iepazīties, zinās, ka šī mūsu ticības pamatgrāmata bij no 16. gadu simteņa sākot iespiesta grieķu valodā un protestantu baznīcās (tā arī mūsu latviešu) tulkota ar zināmu t. s. vispār pieņemto tekstu (t. receptus¹⁾). Tagad ir atrasti ap 1200 rokrakstu, kas satura vai nu visu Jauno Derību vai tās lielākās vai mazākās daļas. Dažus atrada tikai jaunākos laikos un jauni atradumi nāk arvienu vēl klāt. Šiem rokrakstiem nav visiem viens un tas pats teksts, bet tur atrodam daudz un dažādus variantus, pa daļai sīkus un mazsvarīgus, bet pa daļai diezgan ievērojamus. Tā mums nav viengabalaina teksta un tā kā uzglabātie rokraksti ir rakstīti samērā vēlā laikā (vecākie-pilnīgie no 4. g. simteņa sākot, ir gan arī dažas sīkas daļiņas no 2. gadsimteņa), tad mums nav arī pirmatnējā teksta t. i. tā, ko rakstījuši Jaunās Derības rakstnieki. Norakstītāji to aiz dažādiem iemesliem pa daļai pārgrozījuši. Pētnieka uzdevums tā tad ir — pirmatnējo tekstu pēc iespējas rekonstruēt, t. i. konstatēt, ko un kā rakstījis zināmās J. D.-as grāmatas autors. Ar to nodarbojās tā zinātnes nozare, ko sauc par teksta kritiku. Viņa salīdzina rokrakstus, grupē viņus, izlieto vecākos, ievēro pirmos tulkojumus (latīņu, siriešu, koptu, armeņu, gotu, kas ir radušies samērā diezgan agrā laikā), ievēro arī tos jaunākos, kas dibinājas uz veciem un varētu būt uzglabājuši dažu labu senā teksta formu, un cenšas tā sastādīt pirmatnējo tekstu.

Te nu varētu kāds, kas par to dzird pirmo reizi, sacīt: Tad jau mūsu nodarbošanās ar Jauno Derību, viņas satura izpratne atrodas uz diezgan nedrošiem pamatiem, kad mums nav noteikta teksta. Un pētniekam arī jāatzīstas: dažās vie-

¹⁾ Šis teksts pamatā sastādīts jau ap 400 gadu pēc Kr.

tās mēs vēl nevaram konstatēt, kad un kā īsti pirmatnēji ir bijis rakstīts un nez' vai to kādreiz ar mūsu rīcībā esošiem līdzekļiem varēsīm; ir jāapmierinās ar lēzējumiem, kas pie dažādiem pētniekiem ir dažādi. Tomēr būtu nepareizi apgalvot, ka šī nedrošība padara nedrošu arī Jaunās Deribas gara un satura izpratni. Galvenais saturs jau paliek tas pats.²⁾ Citējām te nesen mirušā angļu pētnieka Strītera (Streter) vārdus: Tam, kas lasa evaņģēlijus, lai gūtu vispārēju ideju par Kristus dzīvi un mācību jeb kas tos lasa dievbijības stiprināšanai, ir gandrīz vienalga, vai viņš lasa Jauno Derību vecajā, pieņemtajā vai pārlabotā izdevumā, bet tas, kas vēlas iepazīties ar domu nokrāsu sīkumos, kas grib pētīt sīkumos Jēzus dzīvi un mācību, meklēs tekstu, kas dibinās uz zinātniskās rokrakstu salīdzināšanas. Dažās baznīcās ir blakus āgrāk pieņemtajiem jaunākos laikos izdoti t. s. „revidētie tulkojumi“ tā anglikaņu, visjaunākā laikā arī somu baznīcā, kurus lieto arī dievkalpojumos, kuŗi dabūjuši baznīcas approbāciju. Zināms, privātiem nolūkiem ir lielākām tautām daudz patstāvīgu tulkojumu pēc revidētā pirmteksta. Pēdējā laikā esam arī mēs centušies sniegt latviešiem Jaunās Deribas tulkojumu uz šādiem pamatiem un viņš, kā zināms, ir iespiests Britānijas un Ārzemju Bībeles Sabiedrības izdevumā (1937. g.). Tas ir darīts blakus galvenajam izdevumam, labot valodu latviskā garā un izteiksmes veidā. Jāpiezīmē tik, ka evaņģēliju tulkojumā, kas nav gājuši caur redakcijas komisijas rokām, un sevišķi pirmos trijos, šis princips nav stingri pielietots, tur dažs kas ir palicis no nerevidētā teksta (t. receptus). Bet tas tagad tiek izlabots un parādīsies jaunā izdevumā. Uzmanīgs lasītājs, kas salīdzinās jauno tulkojumu ar veco, atradīs starpību un domu nianses vai pat satura dažādības. Aizrādu tik uz pāris vietām. 1. Timot. vēstulē 3, 16 vecajā tulkojumā bij lasāms: Dievs ir parādīts miesā; — jaunajā turpretim: viņš (gan domāts Kristus) ir skatīts miesā u. t. t. Vecais tulkojums turās pie vēlākajiem rokrakstiem. Jaunais ievēro vecākos. Jāņa evaņģēlijā 6, 69 vecajā tulkojumā lasām: „Mēs esam ticējuši un atzinuši, ka tu esi Kris-

²⁾ Zināms teksta kritika rāda, ka ne katrs Jaunās Deribas burts un zīmes, bet viņas Gars un saturs ir Dieva iedvesti (inspirēti).

tus, tā dzīvā Dieva Dēls," bet jaunajā: „Mēs esam ticējuši un atzinuši, ka Tu esi Dieva Svētais.“ Tas tamdēļ, ka vecākajos rokrakstos (Vatikana, Sinaja u. c. kodekos) atrodas šāda versija un vēlākie norakstītāji ir to pārgrozījuši. „Dieva Svētais“ ir mesijas apzīmējums. Tulkotājs jau nav gribējis izteikt, ka Jāņa evaņģelijā Jēzus Kristus nebūtu uzskatīts kā Dieva dēls, bet bij jāturās pie teksta kritikas atzinumiem un jaunākajos grieķu Jaunās Deribas izdevumos (Tišendorfa, Vestkota-Horta un Nestles) tā arī lasām.

Dažs kas jaunajā tulkojumā izlaists, kas bija vecajā, pat tādas vietas, kas bībeles pazinējam ir iemīlotas, kuŗu trūkums viņam varbūt būs traucējošs. Tā 1. Korint. vēst. 6, 20 lasām jaunajā tulkojumā: „Tad nu pagodiniet Dievu ar savu miesu,“ kamēr vecajā šis teikums ir plašāks: „Tad nu godinājiet Dievu savā miesā un savā garā, kas pieder Dievam.“ Pēdējie vārdi neatrodas vecākajos rokrakstos, viņi arī neatbilst sakaram, kur ir runa par Dieva godināšanu ar miesu, tamdēļ tie atmesti kā vēlāka piedeva, lai gan par sevi labi saskan ar Jaunās Deribas garu. Tam, kas pieradis pie vecā tulkojuma, pirmo reiz lasa 1. Korintiešu vēstules 15. nod. 55. pantu: „Kur nāvē tava uzvara? Kur nāvē tavs dzelons?“ Šie vārdi gan pārsteidzoši dursies acīs. Viņš neatrod tur tam iemīlotos: „Nāvē, kur ir tavs dzelons? Elle, kur ir tava uzvarēšana.“ Bet turoties pie augšminētā principa, bij jāsniedz viņš teksts. Arī latīņu tulkojumā — valgatā — lasām tā.

Vecākie rokraksti nesatur arī dažus veselus pantus, kurus atrodam tik vēlākajos. Tie ir mūsu jaunajā tulkojumā pa lielākai daļai likti iekavās [—], gan uzņemti tekstā, lai neizjauktu parasto pantu skaitu, jeb lai nesekotu piem. 15. pantam 17. Diemžēl tas aiz burtliča pārskatīšanās nav noticis ar 1. Jāņa vēstules 5. nod. 7. pantu: „Jo trīs ir, kas dod liecību debesīs: Tēvs, Vārds un Svētais Gars, un šie trīs ir viens,“ ko tagad visi atzīst par vēlāku piemetinājumu un kas jau arī vecā tulkojuma vēlākajos izdevumos bij likti iekavās (t. s. komma johanneum). Iekavās ir likts gabals (perikopa) par laulības pārkāpēju un Jēzu (Jāņa evaņģelijā 7,53—8,11). kas nav šī evaņģēlija pirmatnējs piederums. Viņa trūkst vecākos rokrakstos, arī Aleksandrijas (A), uz kuŗa pamatojas

pieņemtais teksts (t. rec.), to nemin vecākie baznīcas tēvi. Viņš ir gan dažos veclatiņu tulkojumos, tā tad diezgan agri apliecināts, pēc Tisendorfa domām bijis atrodams vispirms apokrifajā hebreju evaņģelijā.

Lūkas evaņģelijā būtu arī vajadzējis dažus pantus likt iekavās. Tas ir gan tagadējā (jaunajā) izdevumā darīts ar dažām pantu daļām, kuŗas izlaiž Nestle. Tā 24. nod. 42. p-ā: „Un ar tīru medu,“ kas lasāma gan tanīs rokrakstos, uz kuŗiem pamatojas „textus receptus“, bet ne agrākajos. Tāpat 24. 36 (un viņiem sacīja: „Miers ār jums“). Šie vārdi gan atrodas arī vecākos rokrakstos (Vaticanus, Sinaiticus), bet acīm redzot ir pārņemti no Jāņa evaņģelija, viņi trūkst veclatiņu un vecajos siriešu tulkojumos. To pašu būtu vajadzējis darīt ar 24. nod. 12. pantu — par Pēterā skriešanu pie kapa, jo lai gan to lasām vecākos rokrakstos, Tisendorfs un Nestle to izlaiž, piesliedamies veclatiņu tulkojumiem un kodekam D, jo norakstītāji to gan pielikuši pēc Jāņa ev. 20,4—6.

Teksta kritika aizkustina dažus diezgan svarīgus, mums mīļus pantus. Tā Lūkas ev. 23, 34: Un Jēzus sacīja: „Tēvs, piedodi tiem, jo tie nezina, ko tie dara.“ Šie vārdi gan trūkst Vatikana kodekā un dažos vecos tulkojumos (latiņu, koptu, Sinaja siriešu), bet viņus apliecina vecie baznīcas tēvi, kā Oriģens u. c. un tamdēļ nav iemesla izslēgt tos no evaņģelija.

Lūkas ev. 9, 54—56 trūkst vecākajos rokrakstos (B, Sin. u. c.) sekošās vietas, kas ir pieņemtājā tekstā: 54. p-ā, kā arī Elija ir darījis — pēc mācekļu lūgšanas, lai uguns krit no debesīm un aprij samariešu ciemu; 55-ā p-ā: „Un sacīja: Vai jūs nezīnat, kādam garam jūs piederat“ — pēc Jēzus aprāja mācekļus — un 56. panta sākumā: „Jo Cilvēka Dēls nav nācis cilvėku dvēseles nomaitāt, bet pestīt. Šīs vietas izlaiž jaunākie teksta izdevēji (Tišendorfs, Nestle). Mūsu līdzšinējā jaunajā tulkojumā tās ir patūrētas (bez iekavām). Viņas atbilst Kristus garam. Tomēr ir jautājums, vai teksts vēlāk nav paplašināts, gan Kristus garā. Jāaizrāda tomēr, ka viens no vecākajiem Lūkas evaņģelija izdevējiem — Markions (otrā g. simtenī) šīs vietas ir uzņēmis, tāpat veclatiņu tulkojumi satura tās. Tamdēļ tās arī varētu būt īsts evaņģelija piederums.

Kā jau teikts, dažas vietas Jaunajā Derībā ir pirmtekstā citādā formulējumā nekā mums parastajā. Dievbijīgam bībeles lasītājam, kas pieradis pie vecās formas, jaunā izliksies sveša, bet iedziļinoties tajā viņš gan arī to iemīļos. Domas varbūt būs precīzākas. Ziemassvētku evaņģelijā eņģeļu slavas dziesmai (Lūk. 2, 14) ir pēc pieņemtā teksta un mūsu vecā tulkojuma sekoša forma: „Gods Dievam augstībā un miers virs zemes un cilvēkiem labs prāts.“ Var jautāt, ko nozīmē: cilvēkiem labs prāts. Vai savā starpā, vai attiecībās ar Dievu, vai vispār labs; drošs priecīgs prāts? Vai ar Kristus nākšanu patiesi ir radies miers virs zemes? Vecākie rokraksti rāda mums, ka pirmatnēji bij rakstīts: Gods Dievam augstībā (augstumos) un miers virs zemes labprātības cilvēkos. Labprātības cilvēki ir gan tie, kas saņem Dieva labprātību (žēlastību, laipnību) ticībā un tikai pie tādiem ir Dieva miers sastopams. Gan arī mūsu jaunajā tulkojumā ir palicis aiz piētātes pret veco vēl agrākais teksts.

Jāaizrāda vēl uz to, ka pēc vecākiem rokrakstiem svētā lūgšana pie Lūkas (11,1—4) ir isāka nekā pie Mattēja 6,9—13. Viņa iesākas ar uzrunu: „Tēvs“ un viņai trūkst 3-ās un 7-ās lūgšanas. To apliecina arī vecie baznīcas tēvi, ar Tertullianu un Origenu sākot, arī vēl Augustins ap 400. g. pēc Kr. Pieņemtais teksts bij abas darījis līdzīgas. Tā tas bij arī mūsu vecajā tulkojumā. Jaunajā ir dots revidētais teksts. Kā Jēzus pirmatnēji teicis svēto lūgšanu, ir grūti nosakāms. Dažādās formas rāda, ka viņu dažādās vietās draudzē lūdza dažādi (abi veidi arī sīkumos atšķirās viens no otra). 3. lūgšana jau izteic to pašu ko otrā, jo kur ir Dieva valstība, tur notiek arī Dieva prāts un 7-ā, ja grieķu vārdu „onērū“ tulko ne-ļauņa, bet ļaunā,³⁾ kā tas gan ir domāts, to pašu ko 6-ā. Varbūt ka ar šīm draudze ir Jēzus doto formu paplašinājusi, saturu neko negrozīdama. Tā jau vispār ir atzīts, ka gala vārdi „Jo tava ir valstība u. t. t. (Mat. ev. 6, 13 beigās) ir vēlāk kristīgā draudzē radušies. Daži rokraksti (kod. D) un baznīcas tēvi vēl liecina, ka vietām 2-ā lūgšana vēl lūgta šādi: „Tavs Svētais Gars lai nāk pār mums un šķīstī mūs,“ bet tas gan nav pirmatnējais teksts.

³⁾ Morāliskā ziņā.

Augšā minētie piemēri rāda mums, ka teksta kritikai ir savs pamats un tā mums jāievēro, lai, cik spējams, iegūtu Jaunās Derības rakstu pirmatnējo tekstu. Rokrakstus salīdzinājot (varianti ir bieži ļoti dažādi) dažreiz grūti noteikt, kāds tas bijis. Tā piem., Marka ev. 9, 49 vienas grupas rokrakstos lasām: ikviens ugunī taps sālīts, otrā: katrs upuris taps ar sāli sālīts un trešās: ikviens ugunī taps sālīts, un ikkatrs upuris ar sāli taps sālīts. Pēdējā versija ir abu pirmo savienojums, bet kuŗa no šīm ir īstā? Pēc sakara gan jādod priekšroka pirmajai (tā tas darīts mūsu jaunajā tulkojumā).

Dažreiz norakstītāji aiz kļūdišanās vai arī aiz patvarības tekstu sagrozījuši un pat tādā veidā, ka tas nevienā mums uzglabātā rokrakstā nedod saprotamas vai pareizas domas. Tā tad jāķeras pie lezējumiem vai pie teksta labošanas, kas var notikt, sakaru ievērojot. Pie sīkumiem te negribam uzkavēties, katrs lietpratējs zinās, ka tulkojumos viss liekas ritam diezgan gludi, bet šis gludums ir iegūts, nelīdzinās vietas nogludinot. Viens negludums ir palicis arī mūsu jaunajā tulkojumā. Jēkaba vēstules 2. nodaļā ar 14. p. sākot ir par nedzīvu nosaukta tā ticība, kuŗai nav darbu. 18. p.-ā autors liek runāt šo domu pretniekam, kas lepojas ar ticību, un saka viņam: parādi man savu ticību bez darbiem, un es tev parādīšu savu ticību no darbiem. Nu būtu jā sagaida, ka pretnieks ir teicis: Tev ir darbi un (bet) man ir ticība. Bet mūsu tulkojumos, tiklab jaunajā kā vecajā lasām: Tev ir ticība un man ir darbi, tāpēc ka tā raksta visi rokraksti. Te ir jāpārstata darbi-ticība vai kā citādi jāizlīdzās, grieķu teksts gan ir bojāts (sk. komentārus). Par citām vietām (tādu ir prāvs skaits) nerunāsim.

Atliek tā tad arī vēl tanī tekstā, kuŗu ir izdevuši rūpīgi pētnieki, kā Vestkots-Horts, Tišendorfs, Nestle, dažas vietas, par kuŗām var šaubīties, vai Jaunās Derības rakstnieki tā rakstījuši, jo tās nav skaidri saprotamas vai nesniedz pēc sakara gaidītās domas. Tas ir tad arī mūsu tulkojumos vai ir tur notušēts. Teksta kritika iet tad vēl tālāk un izlieto līdz šim maz ievērotos rokrakstus, kas varbūt uzglabājuši pareizo tekstu, izlieto vecos tulkojumus — veclatiņu, vecsiriešu, kopu u. c., kas radušies agrāki nekā mūsu rīcībā esošie vecākie

grieķu rokraksti, lai gūtu pamatu lēzējumiem par to, kas īsti pirmatnēji bijis rakstīts. Tagad konstatē 3 jeb 4 vecāko rokrakstu tipus vai grupas, katru ar daudz maz līdzīgu teksta formu: 1, Aleksandrijas, kuŗas galvenie reprezentanti ir Vatikana un Sinaja un vēl citi kodeki, tāpat arī koptu tulkojumi, 2, austrumu tekstu, kuŗu reprezentē vecsiriešu tulkojumi, t. s. Efrema kodeks (C) u. c. 3, rietumu tekstu, kuŗš cirkulējis Romā, Gallijā, Afrikā un atrodams veclatiņu tulkojumos un t. s. Becas jeb Kembridžas kodekā (D). Citi vēl pieņem kādu Cezarējas vai Palestinas tekstu. Saprotams, ka šāds grupējums ir izdarāms tik skatoties uz galvenajām kopības pazīmēm, citādi manuskripti diezgan stipri izšķiras savā starpā un ir pārejas no vienas grupas otrā vai tipu sajaukumi. Sevišķu vērību jaunākos laikos piegriež veclatiņu kodekam D latīņu tulkojumiem un arī vecsiriešu, jo tie ir cēlušies diezgan agros laikos, varbūt jau pat 2. gadu simtenī. Tomēr jāievēro, ka šie tulkojumi ir vēlākos laikos diezgan sagrozīti un ar citiem tipiņiem sajaukti. Bez tam veclatiņu tulkojumi liekas būt diezgan svabadi un pa daļai patvarīgi, tanīs ir daudz izlaidumu, no kuŗiem daži varētu liecināt par to, ka šīs vietas nebūtu bijušas pirmatnējā tekstā, bet lielākā daļa gan pret citu kodeku kopējo liecību, nekrīt svarā. Kodekam D ir daudzas piedevas sevišķi apustuļu darbu grāmatā, daži pētnieki ievēro tās, pat domā, ka minētās grāmatas D teksts ir paša autora blakus vai pirmatnējais izdevums (Blass, Cāns). Arī Lūkas evaņģelijā viņam ir dažas piedevas, bet tās var būt ir smeltas iz ārpus kanoniskiem avotiem, tā daudz pārrunātā vieta Lūkas evaņģelijā 5,5 (par svētdienas svētīšanu, kuŗu daži uzskata par autentisku): Tanī pašā dienā viņš, redzēdams kādu strādājam sabbatā, sacīja viņam: Cilvēks, labi tev (svētīgs tu esi), ja zini, ko dari, bet ja nezini, lāsts nāk par tevi un tu esi bauslības pārkāpējs.

Ar teksta labošanu šinī virzienā nodarbojas sevišķi angļu pētnieki, kas teksta kritiku ir plašā mērā izkopusi. Ja lasām viņu ievērojamo laikrakstu „Journal of Theological Studies”. (sākot ar 1900. g.), tad tur gandrīz katrā gada gājumā atrodam šādus mēģinājumus. Minēšu šē dažus piemērus. Kādā vecā latīņu tulkojuma rokrakstā (kod. ff. Bobbiensis) lasām

Marka ev. 14, 24, kā Jēzus teicis pie svētā vakarēdiena iestādīšanas: „tās ir manas asinis, kas par,“ kamēr citur vai nu tās ir manas derības asinis, vai tās ir manas jaunās derības asinis (tā arī mūsu tagadējā tulkojumā). Minētā rokraksta teksts varētu būt pirmatnējs. Angļu pētnieks domā, ka derības jēdzienu Jēzus vārdos ienesusi draudze. Bet citi veclatiņu rokraksti satura to. Matteja ev. 19, 16 jaunākie izdevēji izšķirušies, sekodami vecākajiem grieķu rokrakstiem, par versiju: Mācītāj, ko man laba būs darīt, kamēr paralelajā vietā pie Marka (10, 17) lasām: Labo mācītāj, ko man būs darīt, Jēzus atbild: ko tu mani sauc par labu u. t. t. Kritika saskata te Matteja novēršanos no Marka aiz dogmatiskiem iemesliem, lai nemazinātu Jēzus pilnīgumu. Bet daži veclatiņu un abi vecsiriešu tulkojumi sniedz pie Matteja to pašu tekstu, kādu lasām pie Marka, tikai dažos lasām tālāk: ko man būs darīt, citos: ko labu man būs darīt. Tā tad starp Matteju un Marku nebūtu sevišķas starpības. Kā šī vieta izskaidrojama, ir cits jautājums. Lūkas ev. 9, 10 mūsu jaunajā tulkojumā pēc vecākajiem grieķu kodekiem lasām: Jēzus ar saviem mācekļiem aizgāja savrup uz kādu pilsētu, vārdā Betsaida. Te varētu jautāt: kāpēc Betsaida nosaukta par „kādu pilsētu“. Tā jau ir pazīstama. Vai pilsētā tik viegli var būt savrup? Vecie latīņu kodeki raksta: uz Betsaidas vientuļu vietu. Var būt, ka šis teksts ir pirmatnējs (sk. tālāk.).

Veclatiņu rokrakstos ir daži svarīgi izlaidumi. Tā, piem., Lūk. 22, 19 un 20 pantus daži latīņu rokraksti (ne visi) ar kod. D izlaiž sākot ar: „Kas par jums top dota,“ kamēr citi visi manuskripti tos satur. Lielā daļa jaunās Derības un Jēzus dzīves pētnieku domā, ka teksts bez šiem pantiem ir pirmatnējs, jo tie ienes zināmu nesaskaņu ar iepriekšējo, kur par bīķera sniegšanu jau ir runāts (17. p-ā). Bet te var jautāt, kāpēc tad atņemt citas veclatiņu teksta savādības. Viņam trūkst arī citu diezgan spilgtu vietu, piem., Lūk. 22, 62: un Pēteris ļoti raudāja, Līdzībā par pazudušo dēlu tā vārdi: dari mani par vienu no saviem algadžiem. Lūk. 24, 6: viņš nav šeit, viņš ir augšāmcēlies. Lūk. 24, 55: un tapa uzcelts debesīs (to izlaiž gan Tišendorfs un Nestle), bet tas ir patūrēts mūsu jaunajā tulkojumā. Lūk. 24, 52: „Viņu pielū-

guši" tie atgriezās. Šie vārdi gan ir izlaisti arī mūsu jaunajā tulkojumā.

Negribam lasītāju tālāk nogurdināt, nedz arī dot izsmelošu pārskatu par to, kur varētu ar zināmu tiesību labot arī jaunāko izdevēju tekstu. Vietu vēl ir diezgan daudz. Dotie piemēri rāda, ka teksta kritikai ir savs pamats un uzdevums, bet ka tai arī savi principi ir jānoskaidro. Kāda vērtība ir piem. dažādām rokrakstu jeb tulkojumu grupām? Jānoskaidro arī vēl dažādu grupu pirmatnējais teksts. Liela asprātība ir attīstīta, lai rādītu, kā norakstītāji ir kļūdījušies, vietas sajaucdami, pār tām pārlēkdami un tā radījuši bojātu tekstu; pēc tā grib atrast pareizo. Šo asprātību var aprīnot, daži principi ir pieņemami, bet dažreiz parādās arī diezgan liels subjektīvisms. Dažreiz jāsaka: grūtām vietām ir jāpaliek, kaut mēs viņas arī lāgā neizprotam. Augšā minētajā angļu žurnāla 1933. gada gājumā franču pētnieks Kušū (Couchoud, Jēzus eksistences noliedzējs) izteic veselu rindu tādu asprātību, uzrādot teksta bojājumus un liekot priekšā labojumus, pamatojoties arī galvenā kārtā uz veclatiņu tulkojumiem. Daži viņa priekšlikumi, varbūt, pārdomu cienīgi. Piem. Marka ev. 3, 14 un 16 atkārtojas vārdi — viņš iecēla divpadsmit (mūsu līdzšinējā jaunajā tulkojumā tas notušēts), diezgan negluds izteiksmes veids. K., atbalstīdamies uz kāda veclatiņu rokraksta, kas pirmā „iecéla“ vietā lasa „stiprināja“, liek priekšā visus šos pantus (no 14.—16.) lasīt sekoši: Viņš stiprināja 12, lai tie būtu pie viņa un lai viņš tos varētu izsūtīt sludināt un lai tiem būtu vara izdzīt ļaunos garus. Un viņš Sīmanim pielika u. t. t.

Jāaizrāda arī, ka viņš ar teksta kritikas palīdzību grib dot Marka ev. 3, 21 citādu saturu. Pēc mūsu teksta Jēzus piederīgie domājuši, ka viņš ir bez prāta un nākuši to saņvert un gan vest mājās. K. to attiecina uz rakstu mācītājiem. (Viņa sīkos pierādījumus še nevaram sniegt.) Par Jēzus piederīgiem esot runa tanī pašā nodaļā no 31.—33. panta, bet gluži citādā veidā. Marka 8, 10 sabojātā „Dalmanutā“ vietā esot jālasa: Mageda (min. Jozus gr. 15, 37, ko minot arī Eisebijs-Magedane, netālu no Gerazas).

Matt. ev. 10, 29 K. liek priekšā lasīt: neviens no put-

niem nekrīt cilpā, ne zemē, kā jau bij izteicies Bengels 18. g. simteni: *epi tēn gēn vietā — eis pagēn*. Bet saturu tas jau negroza.

Citus diezgan daudzus lēzējumus neminēsīm, to nolūks ir gludināt tekstu, bet vai tas viennēr ir vajadzīgs? Tādiem mēģinājumiem piemīt diezgan liela subjektivitāte.

Vēl par vienu ceļu būtu jārūnā, lai panāktu dažu grūtāki saprotamu vai sakaram ne visai labi atbilstošu vietu grozīšanu. Ir atzīts, ka pirmo triju evaņģeliju valoda ir tulkojumu valoda, pēdējā laikā daži par tulkojumu uzskata arī Jāņa evaņģeliju, proti iz aramiešu valodas. Jēzus un viņa mācekļi runāja šinī valodā un viņa vārdi kā arī stāsti par viņu cirkulēja tradīcijā šinī valodā, ir arī domājams, ka tanī bij uzrakstīti, tomēr droši to apgalvot nevar. Vēlāk tos tulkoja grieķiski un no šiem tulkojumiem ir cēlušies mūsu tagadējie pirmie trīs evaņģeliji. Vai paši evaņģelisti tulkojuši, kā to pieņem sevišķi angļu (amerikāņu) pētnieks Torrejs, ir apšaubāms, lielākā zinātnieku daļa tam nepiekrīt, bet katrs ir izlietojis tulkojumus, tos vietām pēc savas valodas sajūtas un izteiksmes veida pārveidojams un sakopodams. Semitiskais minēto evaņģeliju raksturs nepārprotami liecina par tulkojumiem, kas pieslienas oriģinālam tādā izteiksmes veidā un vārdu kārtībā, kas neatbilst grieķu valodas garam. Bet ja nu mūsu evaņģeliju teksts ir tulkojums, tad tulkotāji dažreiz varbūt nav vārdus īsti pareizi sapratuši, pielikuši tiem no savas puses zināmu niansi, varbūt pat kļūdījušies, vārdiem dodami blakus nozīmi, ne tādu, kāda atbilst sakaram. Tā jau gan vēlākie rokraksti Matt. ev. 6, 1 grozījuši vecāko, „Nemiet vērā, ka jūsu taisnība (aram. „sedākāh“) nav tāda“ — par „Nemiet vērā, ka savas nabagu dāvanas nedodat“ (tā arī mūsu vecajā tulkojumā), jo — semita vārdam „sedākah“ ir abas nozīmes. Baznīcas tēvs Hieronims paskaidro, ka „taisnība“ te esot saprotama kā mīlestības dāvanas. Pēc sakara ar tūlīt sekojošo, kur ir runa par nabagu apdāvināšanu izliktos, ka pēdējā nozīme šeit ir piemērotāka, tomēr mūsu jaunajā tulkojumā ir rakstīts „taisnība“, pieslejšoties vecākajiem rokrakstiem, jo to var attiecināt uz visu turpmāko — Dieva lūgšanu un gavēšanu, kas pie jūdiem bija taisnības t. i. Die-

vam patīkamas dzīves izpausme. Tā arī citur ir mēģināts saskatīt tulkojuma nekorektību vai kļūdas. Plašākā mērogā to dara jau minētais Torrejs (pēc sava aroda semitists un vecderibnieks), labs aramiešu valodas pazinējs. Negribu šē runāt par viņa teoriju, ka mūsu grieķu evaņģeliji visi ir rakstīti diezgan agrā laikā, visi pirms 70. g. pēc Kr., domāti visi jūdu kristīgām draudzēm — Marka ev. sarakstīts jau 40. gadā, viņu pa daļai izlietojuši Mattejs un Lūkas, bet tiem bijuši arī citi aramiešu un hebrēju avoti, kurus tie paši tulkojuši. (Viņa pēdējais darbs — 4 evaņģeliji — *The four Gospels* 1936. g.). Viņa labojumi pamatojas uz tā, ka tulkotāji vārdu dažādās nozīmēs sajaukuši, nozīmju nianse nav lāgā izpratuši, pārskatījušies izpratnē tāpēc, ka semiti rakstīja bez patskaņiem, tie bij lasītājam jāpiedomā klāt, dažreiz arī kļūdijušies līdzīgus burtus (semitu rakstā piem. d un r ir viens otram ļoti līdzīgi), nepareizi lasīdami. Viņa labojumi, ja tie būtu pamatoti, dotu tiešām dažām evaņģeliju vietām labāku un skaidrāku izpratni. Pievedu dažus no tiem. Lūkas ev. 1, 39 izskaidrotajiem arvienu nav bijis lāgā saprotams, ko nozīmē izteiciens — Marija gāja kalnu novadā (kalnos) uz „Jūdas pilsētu“ (bez — kādu) un kāpēc evaņģelists izteicās tik savādi. Torrejs domā, ka tas noticis tamdēļ, ka viņš tulkodams samainījis hebrēju un arī aramiešu vārda „medīnah“ divas nozīmes — pilsētu un zemi, novadu. Bijis domāts: viņa gāja uz Jūdas novadu (zemi). Tas pats noticis jau agrāk pārrunātā vietā Lūk. ev. 9, 10, kur bijis rakstīts: Jēzus aizgāja savrūp (atstatu jeb kā citi rokraksti raksta: vienuvietā) uz Betsaidas apgabalu. — Torrejs iet šinī virzienā vēl tālāk. Pēc Lūk. ev. 2, 1 ķeizars Augusts pavēlējis uzrakstīt ne visu pasauli (t. i. Romas valsti), bet visu zemi (t. i. Jūdu zemi), aram. hebr. ar'ā, ēres tulkotājs sapratīs kā pasauli, ne zemi, tāpat kā Apust. darbu gr. 11, 27, kur pēc tagadējā teksta pravietis Agajs sludinājis, ka bads nākšot pār visu pasauli. — Matt. ev. 5, 48 Jēzus esot teicis: esiet laipnīgi un labi pret visiem, ne „pilnīgi“, kas neatbilst sakaram un cēlies aiz nepareizas tulkošanas (filoloģisku pamatojumu te nevaram sniegt). Grūto vietu Matt. ev. 28, 1: Vēlu sabatā (tā gan jātulko ar ievērojamām autoritātēm, ne — pēc sabata, kā arī mūsu jau-

naajā tulkojumā) pirmajai nedēļas dienai austot T. tulko sekoši: Naktī starp sabata beigām un pirmās nedēļas dienas gaismu — sievas gāja pie Jēzus kapa. Tāpat Lūk. ev. 23, 54: Bija sataisāmā diena un sabats jau ausa. „Iesākās“ (kā mūsu tulkojumos) nav īsts precīzi, lai gan pie jūdiem par dienas aušanu jau runāja vakarā, kad jauna diena iesākās un zvaigznes kļuva redzamas. T. domā, esot bijis jātulko: starp piektdienu un sabata rīta gaismu! — Lūk. ev. 9, 3 izliekas savādi, ka Jēzus aizliedz saviem mācekļiem ņemt līdz spieķi, kas pēc Marka 6, 8 ir atļauts. T. domā, ka Lūkas evaņģelijā tulkotājs aram. „izņemot“ (ellā) pārpratis par „ne“ (lō). Lūkas 10, 4 mēs varam atdurties uz tā, ka Jēzus neatļauj izsūtītiem mācekļiem ceļā nevienu nesveicināt. Tur bijis rakstīts: nepievienojaties nevienam. Abas nozīmes izsaka aramiešu līdzīgas verba formas.

Lūk, ev. 10, 41: dodiet, kas iekšā, par mīlestības dāvanām — ir grūti saprotams. Dažādi citi tulkojumi ir proponēti. T. domā: te esot aram. sadikā un sēdākā sajakums. Pirmais vārds apzīmējot taisnīgumu, otrs mīlestības dāvanas. Esot bijis domāts: darait to, kas iekšā (iekšējo cilvēku) taisnu.⁴⁾

Negribam uzskavēties pie citiem gan arī interesantiem Torreja mēģinājumiem šādā ceļā grozīt līdzšinējo evaņģeliju tekstu. Daži interesē tik filoloģisko izskaidrotāju, bet daži, kā esam centušies rādīt, arī ikkatru bībeles lasītāju. Torrejs pats saka, ka viņa labojumi negrozot Jaunās Derības pamatdomas, lai gan dara tās dažās vietās skaidrākas. Tomēr divos gadījumos tie sniedzot labāku Jēzus rīcības un mācības izpratni jeb pasargājot viņu no pārpratumiem. Pirmā vieta esot Marka ev. 3, 5, kur pēc līdzšinējā teksta ir teikts: Un viņš tos visapkārt uzlūkojot ar dusmību (met'orgēs). Jēzum nevarot piešķirt dusmas. Attiecīgais aramiešu vārds apzīmējot arī dvēseles uzbudinājumu. Bet gan jau arī citi izskaidrotāji Jēzus „dusmas“ nav sapratuši kā tīri cilvēcīgu

⁴⁾ Marka ev. 10, 12 tagad lasām: Ja sieva šķiras no vīra un apprec citu, tā pārkāpj laulību. Bet pēc judu likumiem sievai nebij tiesības šķirties. T. domā, ka aktīvā vietā, kā to uztvēris tulkotājs, bijis pasīvs — ja sieva ir šķirta no vīra.

afektu. — Otrais labojums attiecas uz līdzību par netaisno pārvaldnieku (Lūk. ev 16,1—8). Tā ir daudz pārrunāta un izskaidrota. Daudziem tā paliek tādā formā, kāda tā ir mūsu tekstā, vēl piedauzības akmens. Kā tad Jēzus-Kungs (ho kyrios) var 8-ā pantā uzteikt netaisno (blēdīgo) pārvaldnieku. Šij piedauzībai grib izbēgt ar to, ka saka: ar kungu ir domāts nē Jēzus, bet pārvaldnieka kungs. (Bet kyrios ar artikulu evaņģelijos parasti apzīmē Dievu vai Jēzu). Arī 9. pants rada grūtības: „Arī es jums saku: darait sev draugus ar netaisno mamonu.“ Torrejs domā, ka visas šīs grūtības izgaist diezgan viegli. Aramiešu valodā jautājuma teikumu izsaka bez jautājuma vārda (latv. „vai“) — un arīgi viņš līdzinājas stāstamam, apgalvojuma teikumam. 9. un 10. panti esot bijuši domāti kā jautājuma teikumi (retoriski, ar noliedzošu atbildi), bet tulkotājs viņus uztvēris kā stāstamos teikumus. Šie panti esot jālasa tā: 9. Vai kungs (t. i. pārvaldnieka kungs) uzteica netaisno pārvaldnieku, tāpēc ka viņš gudri (viltīgi, T. tulko shrewdly) bij rikojies (jo šīs pasaules bērni ir gudrāki savējiem pretim nekā gaismas bērni)? 10. Un vai es jums saku: Darait sev draugus ar netaisno mamonu (T. tulko: negodīgu ieguvumu), lai, kad viņa vairs nav, tie jūs uzņem mūžīgajos mājokļos?

Ja Torreja konjektūra būtu pareiza, tad tā darītu galu visiem stridiem un visai gudrošanai par šo līdzību. Bet paliek arī pie šīs uztveres vēl dažas grūtības. Kamdēļ tad Jēzus vispār šo stāstu ir stāstījis, kad viņš no tā neko negrib attiecināt uz saviem mācekļiem? Jeb vai viņš to ir teicis tik kā atbaidošu piemēru un pēc tam 10. pantā saka, ka arī vismazākās lietās jābūt uzticamiem. Tas grieķu vārds, ko T. tulko 8-ā pantā ar „viltīgāki“ grieķu valodā to nenozīmē, bet apzīmē gudrību vispār. Tā Jēzus pārvaldnieka gudrību var būt ņēmis par salīdzinājuma priekšmetu savu mācekļu gudrībai.

Sniedzām tomēr šo interesanto Torreja lēzējumu lasītājiem pārdomai tāpat kā citus iepriekšējos. Tie rāda, ka teksta kritikai, mēģinot atrast tulkojuma oriģinālu, ir savs pamats, lai gan Torrejam visur nevarēs piekrist un tas arī nebūs vajadzīgs. Un vispār teksta kritikai ir savs pamats. To gribējām illūstrēt ar šo rakstu.

Priv. doc. F. Treus

Dziesmas par Jahves kalpu un ciešanas stāsti evaņģelijos.

1.

Vecās Derības citāti atbalsojas kādās 248 vietās sinoptisko evaņģeliju grieķu tekstā. Salīdzinot šos citātus ar pirmatnējo Vecās Derības ebrēju tekstu, novērojam gan sīkākus, gan svarīgākus grozījumus. Ne tikai atsevišķi vārdi, bet teikumi un jēdzieni bija jāpielāgo Jaunās Derības valodai un gara pasaulei.

Avotu ziņā evaņģelisti nav šķirojuši Vecās Derības tekstus. Jo Jaunā Derība neuzglabā mums (pēc mūsu principiem un vērtējumiem) reliģiski vērtīgāko Vecās Derības tekstu izlasi. Bet Jaunā Derība smel no visdažādākiem Vecās Derības avotiem. Tādēļ šīs vietas tiek pieminētas un gūst jaunu nozīmi, ka evaņģelisti visur noprot kādu sakaru ar Jēzus Kristus vēstījumu jeb viņa dzīves notikumiem. Interesanti tomēr atzīmēt, ka visbiežāk evaņģelisti citē Psalmus (apmēram 42 gadījumos). Bet tūdaļ otrā vietā aiz Psalmiem stāv Vecās Derības pravieša grāmata, kas nosaukta pravieša Jesajas vārdā (apmēram 40 gadījumi). Vēl varam novērot, ka sinoptiskos evaņģelijos attiecības starp abu augšā pieminēto Vecās Derības grāmatu citātiem ir tādas, ka tieši ciešanas stāstos pārsvaru gūst Psalmi.

Var piekrist Dibelius'am (Dibelius), kas saka,¹⁾ ka pirms ciešanas stāstu uzrakstīšanas Jēzus mācekļi un apustuļi esot lasījuši tās vietas Vecajā Derībā, kas runā par taisnā ciešanu. proti: Jes. 53, Psalmus 21, 31, 69 un citas. Tiešām evaņģeliji vēl uzglabājuši liecības, kas rāda, ka domas par Jēzus Kristus gaidāmo ciešanu apustuļiem bijušas grūti saprotamas (Mark. 9, 32—33 un par.). Bet lasot ciešanas stāstus sinoptiskos evaņģelijos tomēr jābrīnās, ka Vecās Derības citātus, kurus apustuļi un evaņģelisti būtu varējuši pieminēt, īpaši Jes. 53, sastopam tik reti (vienīgi Lūk. 22, 37).

¹⁾ M. Dibelius: La signification religieuse des récits évangéliques de la Passion. Revue d'histoire et philos. relig. 1933. 33 sek.

Nevar arī teikt, ka evaņģeliju ciešanas stāstiem Jes. 53, jeb kāds cits Vecās Derības teksts, būtu kalpojis vispārējā nozīmē par paraugu, jo Jēzus Kristus ciešanas stāstos ir tik daudz konkrētu un spilgtu motīvu. Tie visi nevar iekļauties kādā patapinātā jeb pēc parauga veidotā „stāsta rāmī“, to nesalaužot. Tieši ciešanas stāstos atstāstījums ir koncentrēts; īsiem faktiem bagāts; piesātināts ainām, kas ātri mainās. Vietām šīnī stāstā ir iesprausti norādījumi uz Vecās Derības vietām. Šur un tur pavīd kāds īsāks Vecās Derības citāts (Psalmu, jeb cits). Vēl var pieminēt, ka evaņģeliju beigu nodaļās trūkst arī ievada vārdu, kas citās vietās kļuvuši par gandrīz stereotipu formulu; piemēram Mateja evaņģelijā ļoti iemīļotos ievada vārdus: „lai piepildītos pravieša Jesajas vārds“, evaņģeliju beigu nodaļās nevar atrast. Arī šīnī novērojumā slēpjas norādījums uz to, ka evaņģelisti atradušies tiešā Jēzus Kristus ciešanu norisas dinamisma iespaidā; viņi atstāsta notikumus brīvi un visumā pieturas reti pie kādiem paraugiem.

Tikai sešas reizes sinoptiskos evaņģelijos Jēzus Kristus ciešanas paziņojumos un ciešanas stāstos izlietāti Vecās Derības citāti, kas pieder t. sauktajam dziesmu ciklam par Jahves kalpu. Šo dziesmu sastāvdaļas atrodas Jes. 42, 1—4; 49, 1—6; 50, 4—9; 52,13—53,12 — tā sauktā Deuterojesajas teksta dažādās vietās, bet sastādījušas laikam senāk atsevišķu vienību.²⁾ Centrālā doma, kas vieno atsevišķas vienības savā starpā, ir doma par nevainīgā Jahves kalpa darbu un viņa smago likteni.

2.

Jaunākā laikā R. Bultmans (Bultmann) cēlis nopietnus iebildumus pret R. Oto (Otto) darbā:³⁾ „Dieva valstība un cilvēku dēls“ (Reich Gottes und Menschensohn) nesen formulēto uzskatu, kas saista Jaunās Derības Cilvēka dēla priekšstatu ar Deuterojesajas Jahves kalpa tēlu. Nevar apgalvot, ka

²⁾ J. Bencingers (Benzinger): Dziesmu cikls par Jahves kalpu. (Tulkojis Ed. Zicāns.) Rakstu vaiņags prof. J. Vitolam 1863.—1933. Reliģ. filoz. raksti IV, Rīgā, A. Gulbis 1933, 106 un sek.

³⁾ R. Otto: Reich Gottes und Menschensohn. Ein religionsgeschichtlicher Versuch. München, C. H. Beck 1934, 203 sek. Salīdzini arī K. Kumdiņa recenziju Ceļš 1935. (4.), 279—281.

Oto būtu bijis vienīgais šī uzskata aizstāvis, jeb uzskata autors. Bet viņš to sevišķi izcēlis, nosaukdams vēsti, ka cilvēku dēlam jācieš, par jauno mācību („didachē“). Šī vēsts netiekot tērpta vispārējos vārdos, bet Jes. 53 citātos. Ciešanu neuzliek akls liktenis, bet pats Dievs. Ciešana esot konzekventās eschatoloģijas „beidzamā konzekvence“, saka Oto (207. lp. p.).

Bultmans izvirza polemikā, kuŗā pārāk ātrā nāvē aizsauktais pazīstamais rel. zin. pētnieks Oto pats vairs nevarēja dalību ņemt, šādus argumentus.⁴⁾ Jēzus — Mat. 11,5 ar par. Mark. 11, 17 ar par. — citējis dažas Deuterojesajas vietas. Bet Jēzus citējot tā, kā to tolaiku mēdza darīt. Teksta kopsakara saturs palika neaizskārts, kad pieminēja dažus vārdus, jeb citēja kādu teikumu. Bez tam tieši Jesaja 53 atspoguļojums Jaunajā Derībā esot ļoti niecīgs (Apustuļa Pāvila vēstulēs vienā vienīgā vietā Rom. 10, 16 citēts teikums iz Jes. 53, un arī tur varbūt pateicoties „nejaušībai“). Sinoptiķi gan attiecinājuši priekšstatu par Dieva kalpu uz Jēzu. Bet zīmīgā kārtā teksts Mt. 8, 17 sek. neiekļaujoties parastā (vietnieciskās ciešanas) izpratnē. Un beidzot, ka jau agrāki aizrādījām, — pašos ciešanas stāstos sinoptiķi citējot tikai vienā vienīgā vietā Lūk. 22, 37 — Jes. 53, bet citur — Psalmus.

Beidzot Bultmans vēl aizrāda, ka, peejot problēmai no citas puses, jāšauboties, vai Jahves kalpa tēls vispār jūtami ietekmējis jūdu mesianoloģiju. Viņam pat šķietot, ka jūdi pirms kristīgās ēras sākumiem nemaz neesot pazinuši tādu mesijas tēlu, kuŗam būtu bijis jācieš.⁵⁾ Šī doma esot radusies tikai otrajā gadu simtā pēc Kristus.

Šie atreferējumi rāda, ka tikpat R. Oto kā arī R. Bultmans iztīrā apskatāmo jautājumu plašā aspektā. Reliģijas vēsture, reliģijas filozofiskā uztvere, kopā ar psiholoģiski intuitīvo motivāciju, ietekmē šo pētnieku spriedumus, kas savā starpā tik pretrunīgi.

⁴⁾ R. Bultmann: Reich Gottes und Menschensohn. Theologische Rundschau IX, 1937, 27 sek.

⁵⁾ J. Jeremias: Deutsche Theologie II. Der Erlösungsgedanke. Göttingen 1929, 106 sek. viņu nepārliecinot.

3.

Tādēļ, ka galvenie Bultmaņa argumenti pret uzskatu, kas Jēzus Kristus ciešanu saista ar nevainīgā Jahves kalpa — cietēja tēlu, dibinās uz Jaunās Derības tekstiem, tad veltīsim tagad tiem savu uzmanību.

Mateja evaņģelijā atrodam citātus iz Jahves kalpa dziesmām, trīs vietās. Divas reizes evaņģelists citējis Jes. 42, 1—4, jeb izlietojis vietām šo tekstu vietas kā paraugus. Mat. 3, 17 (ar par. Mark. 1, 11) atrodam teikumu: „Šis ir mans mīlais dēls, pie kuŗa man labs prāts.“ Otrο reizi šis, kristīšanas brīdī dzirdētais teikums, atkārtοjas stāstā par Jēzus apskaidrošanu Mat. 17, 5 (ar par. Mark. 9, 7 un Lūk. 9, 35, pēdējā vietā gan teksts atšķiras ar apzīmējumu „mans izredzētais“ un norādījumu „to klausīt“) gandrīz vārdu pa vārdam. Šinī teikumā atbalsojas Mateja un Marka versijā Jes. 42, 1 un pa daļai arī Jes. 44, 2, bet Lūkas tekstā Psalmis 2, 7. Bet nevarēs arī noliegt stārpību starp Vecās un Jaunās Derības tekstiem. Uzruna Jes. 42, 1 skan „mans kalps“, bet Mat. 3, 17 un 17, 5 (ar par. tekstiem) „mans dēls“. — Neaizskarot teoloģisko diferenci, kas izpaužas šinīs īsajos vārdos tik ļoti raksturīgā veidā, mums tomēr jājautā, vai nav vēl kāds starploceklis, kas mums tuvāki spētu paskaidrot šo pāreju no vienas (VD) domu pasaules otrajā (JD)?

A. Harnaks (Harnack)⁶⁾ aizrāda, ka Septuagintā ebrēju vārds „ebed“ (kalps) bieži tulkots ar grieķu vārdu „paīs“ (παῖς), kas atbilst latīņu vārdam „puer“. Apzīmējums „παῖς Θεοῦ“ tā tad grieķu Vecās Derības tulkojumā nav svešs. Tas ir parastais ebrēju vārdu „Jahves kalps“ tulkojums. Šο apzīmējumu sastοpam arī Jaunajā Derībā: Mat. 12, 18, Acta 3, 16 un 26; 4, 25 un 30, bez tam t. skt. Didachē un citos rakstos. Pirms Harnaka Busets (Bousset) bija mēģinājis⁷⁾ vēl konsekventāki noteikt grieķu vārdu „υἱός“ („dēls“) un „παῖς“ (arī „dēls“, bet arī „kalps“ un „zēns“) nozīmes un attiecības. Viņš

⁶⁾ A. v. Harnack: Die Bezeichnung Jesu als „Knecht Gottes“ und ihre Geschichte in der alten Kirche, Sitzgsb. d. preuss. Akad. d. Wissensch. phil.-hist. Kl. 1926, 212 s.

⁷⁾ W. Bousset: Kyrios Christos. 2 Abl. Göttingen, Vandenhöks Ruprecht 1921.

domāja, ka pirmā vietā minētais vārds radies vēlāk un izspie-
dis vecāko apzīmējumu „pais“. Harnaks noraida šo izpratni
lietišķiem argumentiem. Bet viņš arī pierāda, ka šī Vecās
Derības domu pasaulei tuvākā izpratne ir uzglabājusies Jau-
najā Derībā un pirmkristīgā laikmeta literātūrā apzīmējumā
„pais“, kas atrodams sevišķi arī Septuagintā.

Mēs nevaram apgalvot, ka apzīmējums „Šis ir mans mī-
lais dēls, pie kuŗa man labs prāts“ satur neapšaubāmus norā-
dījumus uz gaidāmo Dieva dēla ciešanu, kaut gan šim tekstam
ir sakars ar Jes. 42, 1, kas savukārt ar Jes. 53 un citām
dziesmām sastādīja vienas literātūras vienību. Evāģelisti
uzņemdami vārdus „Šis ir mans mīlais dēls...“ nebūs gribē-
juši „a priori“ aizrādīt uz ciešanām. Un tomēr dīvainā un ap-
slēptā kārtā kaut kāds „ciešanas motīvs“ skan šini teikumā kā
blakus stīga līdzī. Kad vēlāk izrādījās, ka Dieva dēlam bija
tiešām jācieš, lai ieiētu augstākajā godībā, tad atklājās arī kri-
stišanas brīdī pirmo reizi dzirdēto vārdu pilnīgais saturs.

Otro reizi atrodam pilnīgāku Jes. 42, 1—4 citātu Mat.
12, 18. Situācija ir tāda, ka farizēji ir nolēmuši Jēzu nogalināt.
Bet Jēzus dziedina daudzus un piekodina nevienam par to ne-
stāstīt. Tad seko citāts ar ievada vārdiem: „ka piepildītos
pravieša Jesajas runātais vārds: „redzi mans kalps...“
(ὁ παῖς μου) u. t. t. — Konteksts rāda, ka arī šeit ir sakars ar
ciešanas domu (Mat. 12, 9—13). Bet galveno evāģelistu in-
teresi tomēr vēl saista Jēzus darbība slimo un nevarīgo labā.

Šī evāģelistu interese izpaužas arī Mat. 8, 17. Tieši šo
vietu Bultmanis izvērza kā svarīgu argumentu pret Oto aiz-
stāvēto viedokli. Pēc apustuļa Pēterļa sievas mātes dziedinā-
šanas stāsta, evāģelists saka, ka Jēzus arī tās dienas vakarā
daudzus darījis veselus (Mat. 8, 16), lai piepildītos pravieša Je-
sajas vārds: „viņš uzņēmas mūsu vājības un nesa mūsu sēr-
gas“, kā tulkots mūsu Jaunās Derības tekstā. Grieķu valodā
stāv aoristi: ἔλαβεν un ἐβάδαταδεν. Pirmais nozīmētu: ņemt,
atjaunot; otrais — sev uzkrāut, bet arī nest, panest etc. Bult-
mans saka, ka šis Jes. 53, 4 citāts evāģelijā esot tā saprasts,
ka Jēzus ar savu dziedināšanu novērsis slimības (...„dahin
umgedentet, dass Jesus durch seine Heilungen die Krankheiten
beseitigt“). Jāsaka, ka Bultmans, ja tas slimības novēršanu

saprot kā viņu likvidēšanu, attālinas no pirmatnējo grieķu teksta satura, bet salīdzinot šo uzskatu ar ebrēju paraugu Jes. 53, 4 šī izpratne kļūst vēl problemātiskāka. Jo ebrēju vārdu „nāsā“ šinī nozīmē („novērst“, „likvidēt“) nelieto.

Evangelists saista uzskatu par slimībām ar priekšstatu par daimoniskajām varām un spēkiem, kas Jēzum paklausa. Bez tam viņš atstāsta labprāt šos notikumus. Un beidzot arī teksts Mat. 8, 17, kas rāda, ka Jēzus slimības ir ņēmis un nesis (resp. uzkrāvis pats sev), neizslēdz arī vietnieciskās ciešanas domu. Argumentus, kas rāda, ka abas domas ir saskaņojamas, atrodam I Pēt. 2, 24 un Jāņa 1, 29.⁸⁾ Tādēļ Mat. 8, 17 sagatavo šo izpratni, kas pilnīgāko pakāpi sasniedz priekšstatā par Dieva jēru, kas nesis pasaules grēkus.

Savā ziņā Bultmans arī pats atzīst, ka evangelisti Jēzū ir saskatījuši V. D. praviešu pareģojumu piepildītāju. Jēzus viņu acīs bija Deuterojesajas cietējs. Sevišķi spilgtu liecību sniedz Acta 8, 32. Filips, iesāk ar šo raksta vietu (Jes. 53, 7) pasludināt evaņģeliju par Jēzu (A. 8, 35). Bez tam Lūkas evaņģēlijs Lūk. 22, 37 citē ciešanas stāstos Jes. 53, 12. Mēs redzam ka sinoptiskie evaņģēliji Jēzu ir identificējuši ar Jahves kalpa tēlu. Bet šī identifikācija nav schēmatiska, bet sporādiska Jēzus pārsniedz Jahves kalpu. Viņš ir lielāks par to. Bet vietās, kur asocijācijas ar Vecās Derības priekšstatiem varēja rasties, evangelisti gan tieši, gan netieši ir izmantojuši arī dziesmas ciklu par Jahves kalpu.

Harnaks ir aizrādījis, kā Dieva kalpa jēdziens atbalsojas draudzes lūgšanā un apustuļa Pēterļa runā (Acta 3, 13, 26 un 4, 25, 30). Tās ir šī uzskata atskaņas, kas izskan arī vēlākā literātūrā (Didachē un citur). Bet Lūkasa evaņģēlijs dod iespēju saklausīt arī ieskaņas: sirmā Simeana psalmā atspoguļojas Deuterojesajas citāti (Jes. 40, 5; 52, 10 un arī 49, 6) viens no tiem (Jes. 49, 6) pieder Jahves kalpa dziesmām (Lūk. 2, 32).

4.

Teksta analīze rāda, ka sinoptiskos evaņģēlijos ir izlietāts arī Vecās Derības priekšstats par Dieva kalpu Jēzus darbības

⁸⁾ J. Jeremias: *ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ—παῖς θεοῦ*. ZNV. 1935, 115 sek.

un ciešanas raksturošanai. Tomēr evaņģelistu pieeja nav vienpusīga. Daudz vairāk vietas viņi savā stāstā ierādījuši reāliem vēsturiskiem faktiem. Tādēļ priekšstatu par Dieva kalpa nevainīgo ciešanu var gan uzlūkot par konstitutīvu elementu sinoptisko evaņģēliju uztverē. Bet ar to vien šī uztvere vēl nav izskaidrojama.

Mums jājaudā, vai arī Jēzus pats šo priekšstatu ir attiecinājis uz sevi. Oto, kas šo jautājumu atbild pozitīvi, atsaucas uz Jēzus vārdiem Mark. 8, 31 (par. Mat. 16, 21 un Lūk. 9, 22), Mark. 9, 12b. un Mark. 9, 31 (par. Mat. 17, 22 un Lūk. 9, 44). Jēzus šeit saka, ka cilvēku dēlam būs daudz jācieš, ka viņu nodos cilvēku rokās, ka viņu nokaus, bet ka viņš trešajā dienā celsies augšām. Jēzus pats esot — tā saka Oto — sintezējis uzskatu par cilvēku dēlu ar priekšstatu par Dieva kalpu. Tā esot jaunā mācība.

Mums šķiet, ka problēma ir komplicētāka. Vienīgi Mark. 9, 12b., kuram nav paralēlu citos sinoptiskos evaņģēlijos, atrodam tiešu Jes. 53, 3 citātu. Loasī (Loisy) un Bultmans šo vietu uzlūko kā interpolētu. Tādēļ tiešu sakaru konstatēt nav tik viegli, ja arī zīmējoties uz Mark. 9, 12b. autencitāti var aizstāvēt citas domas. Jēzus tomēr ir mācekļiem sacījis, ka cilvēku dēlam būs jācieš. Šī atkārtotā vēstījuma saturs ir reāls. Ja arī atstāj problēmu par cietēja-mesija tēlu ārpus šī aplūkojuma robežām, tad tomēr var aplūkojamo problēmu vēl tālāk risināt. Harnaks ir rādījis, ka arī apzīmējumam „dēls“ ir savs sakars ar priekšstatu par Dieva kalpu, kuram jācieš. Jēzus apziņā vārdam dēls un priekšstatiem, kas ar to saistīti, pieder centrāla vieta. Arī ciešanas visgrūtākajā brīdī Jēzus nešaubas, ka Dievs kā Tēvs viņu vada. Šis ticības korrelāts ir apziņa, ka viņš ir Dieva dēls. Priekšstats par dēlu, pielaižot vēl bagātāku niansu varbūtību, Jaunajā Derībā parādas galvenais divos formulējumos: cilvēku un Dieva dēla apzīmējumos.

Bet abi priekšstati saistas ar domām par ciešanu. Cilvēku dēlam būs jācieš, saka Jēzus. Šis ir mans mīlais dēls, pie kuŗa man labs prāts, dzirdam kristīšanas brīdī un apskaidrošanas kalnā. Bet arī šinī teikumā ciešanas doma ir latentā. Jo apzīmējums: „redzi mans...“, „man ir labs prāts“ u. t. t. ir aizgūti, bet priekšstats par dēlu un par kalpu viens otram

nav sveši. Šie fragmentārie norādījumi, kas uzglabājušies sinoptiskos evaņģēlijos, liecina, ka arī Jēzus domu un apziņas lokā priekšstatam par nevainīgo Dieva kalpu, kuram jācieš, ir jāierāda sava vieta.

Ir zināmi daži mēģinājumi,⁹⁾ kas cenšas izskaidrot faktu, ka Jaunajā Derībā šo uzskatu atbalss ir tik fragmentāra, ar pret kristīgo ticību vērstām tendencēm. Varbūt šiem motīviem ir bijusi sava ietekme. Bet arī kristīgajā domu pasaulē ir vērojama immanenta attīstība. Kristus ir augšām cēlies. Visas saites, kas Jēzu Kristu saistījušas ar šīs zemes dzīvi, pa daļai ir pārrautas, pa daļai tās parādās jaunajā gaismā. Kristoloģija ir absorbējusi vecākus uzskatus. Arī tos, pie kuriem Jēzus ir savā zemes dzīves laikā pieklāvējis — priekšstatu par Dieva kalpu un nevainīgā ciešanu.

Likumība un novirzība dabā un cilvēka dzīvē.

Š. g. 19. novembrī Universitātes jaunajā aulā notika Latvijas bioloģijas biedrības atklātā zinātniskā sēde par virstēmatu: Likumība un novirzība dabā un cilvēka dzīvē. Referātus nolasīja: doc. Fr. Gulbis — Likumība nedzīvās dabas parādībās. Doc. K. Ābele — Likumība dzīvā dabā. Prof. P. Stradiņš — Vesela un slimā organisma pielāgošanās norises. Prof. T. Celms — Likumība un novirzība problēma psiholoģijā, gara zinātnē un filozofijā. Sēdi vadīja prof. A. Janeks.

Doc. F. Gulbja referāta slēdziens: Dabas pētnieks dabas likumu uzskata kā empīriski konstatētu, dotās sistēmas visvarbūtīgākā un tāpēc dotos apstākļos visreālākā stāvokļa izpaudumu; tāpēc dabas likums pirmā kārtā ir „lielo skaitļu“ likums — tā precizitāte ir jo lielāka, jo lielāki ir sistēmu raksturojošie skaitļi. Par absolūtu likumu varētu runāt tikai tad, ja mūsu rīcībā būtu kāda absolūta references sistēma. Tādas

⁹⁾ K. F. Euler: Die Verkündigung des leidenden Gottesknechtes in der Griechischen Bibel. BZANW. IV 14. Stuttgart. Kohlhammer 1934.

mēs patlaban nepazīstam un tāpēc ir maz jēgas runāt par likumu absolūtumu.

Doc. K. Abeles referāta slēdziens: Ka dzīvā dabā nav absolūtas likumības, var mūs mazāk pārsteigt, nekā šādu likumu trūkums nedzīvā dabā, jo dzīvā daba ir daudzos gadījumos dinamiskāka par nedzīvo dabu. Dzīvības materiālais pamats, dzīvības nesēja, šūnas protoplasma ir daudz, pa lielākai daļai ļoti komplicētu savienojumu dinamiskais līdzsvars, kas ikvienā nākamā mirkli ir citāds, kā bija mirkli iepriekš. Tādēļ arī protoplasmas ķīmiskās analīzes, kaut arī zīmīgas citādā ziņā, nevar dot dažkārt cerēto dzīvības atrisinājumu, jo tās sniedz tikai analīzes momenta statisko ainu, ne dinamisko norisi, kas ir dzīvības pamata īpašība. Šī protoplasmas spēja mainīties arī ir pamatā sugu attīstībai, sugu descendencei un organismu spējai piemēroties vides apstākļiem, jo ja nekas šūnā nemainītos, tad abas minētās norises nevarētu notikt. Organismu attīstības gaita rit ļoti dažādos virzienos un tie ļoti dažādi atrisina savus piemērošanās uzdevumus. Līdzot spēj ļoti daudz dzīvnieku, bet citāds lidaparāts ir putnam, citāds kukaiņim un citāds sikspārņim. Rast kauzāli izskaidrojamo likumu šē nav iespējams. Dzīvība var turpināties gan dzimumu, gan bezdzimumu ceļā. Arī pats dzimums vienmēr ir relatīvs, jo satur arī pretējā dzimuma aizmetņus. Bioloģiski ļoti svarīgā kodola dalīšanās norise, kariokinēze, nebūt nestrādā bez traucējumiem un novirzībām. Tam sekas ir neparedzēta iedzimto aizmetņu sadalīšana pa abām meitšūnām. Kautcik tuvāk aplēšami tie gadījumi bioloģijā, kur rezultāts aplēšams pēc varbūtības teorijas formulām, bet arī te rezultāti atkarībā no bioloģiskā materiāla vairāk vai mazāk novirzās no aplēses formulas.

Likumība, ko dzīvā dabā novērojam, ir statistika, ne absolūta. Statistikā likumība var norādīt, ka parasti (pāri par 50% no atsevišķu gadījumu skaita) norise rit zināmā virzienā.

P. Stradiņa referāta saturs. Ja jau fizikā un ķīmijā runā par to, ka dabas procesos mēs ne katrreiz atrodam noteiktu likumu, tad daudz lielākos apmēros tas attiecas uz bioloģiju un it sevišķi uz mācību par cilvēka organisma būvi.

Tas ir arī viegli saprotams, jo mūsu zināšanas par dzīva organisma uzbūvi un funkcijām ir gan lielas, tomēr tur daudz kas slēpts, neizpētīts. Ja jau mācībā par atomu, ka nedalāmu, visas matērijas uzbūves pamatakmeni, tagad ir noskaidrojies, ka šī itin kā nedalāmā vienība pati par sevi ir jau neliela pasaule, cik sarežģītāki gan būs visi dzīvās dabas procesi, ja atcerēsimies, ka sīkākajā dzīvā organisma uzbūves vienībā, šūniņā ir būvēta no viskomplicētākām olbaltuma molekulām, kas savukārt sastāv no atomiem. Un šādu šūniņu cilvēka organismā ir taču ne mazāk ka 30 biljonu. Ja mēs saliktu viena pieauguša cilvēka sarkanos asinsķermenīšus vienu otram blakus, tad iznāktu līnija, kas vairāk kā trīs reizes apjostu zemes lodi. Mēs sen jau esam atteikušies no salīdzinājuma, ka cilvēka organisms ir mašīna, jo mēs nezinām tādas mašīnas, kas aug pašas no sevīm, kas izlabo pašas sevi un kas laiž pasaulē jaunas mašīnas. Lai gan cilvēka organisms uzbūvēts no audiem, kas ir pusšķidri, tomēr savā izturībā šis organisms var pārspēt katru mašīnu, kas būtu būvēta no cietākā tērauda. Ir apbrīnojama tā pastāvība ar kādu cilvēka organisms atgriežas atpakaļ savā līdzsvara stāvoklī, ja kādu ārēju apstākļu dēļ šis līdzsvars būtu traucēts. Neatkarīgi no tam vai cilvēks ir strādājis nogurdinošu darbu, vai tas ir atpūties, vai viņš ir paēdis, vai izsalcis, aukstā ziemā, vai karstā vasarā, organisms aizvien cenšas ieturēt to pašu ķermeņa temperatūru, to pašu asinsspiedienu, apmēram to pašu sirdsdarbību. Lai noturētu šo līdzsvaru organismam ir daudzi speciāli regulēšanas mēchanismi. Apbrīnojamākais arī ir tas, ka šie pielāgošanās mēchanismi ierīkoti tā, itin kā organisms paredzētu arī uz priekšu vajadzīgās funkcijas. Ja izņemam vienu nieri, tad otra niere hipotrofejas ne tamdēļ, ka viņa netiktu ar savu darbu galā, jo viņa taču to veic arī tūlī pēc operācijas. Šī otrās nieres hipertrofija notiek tamdēļ, ka organisms itin kā paredz šī organa pastiprinātas darbības nepieciešamību, ja būtu jālaiž darbā rezerves, vai ja arī šī niere saslimtu. Šī organisma pielāgošanās aizvien notiek pēc zināmas likumības. Šādu likumību daudz grūtāki nojaust tur, kur runā par slimu organismu. Jo mums trūkst noteiktas mērauklas, kur beidzas normālā darbība un kur iesākas patoloģiskā, slimīgā organisma darbība.

It sevišķi tas sakāms par mūsaiņu modernās civilizācijas cilvēku, kurš visā visumā ņemot taču nedzīvo veselīgu dabas apstākļiem piemērotu dzīves veidu. Ir daudz un dažādi apzīmējumi jēdzienam, kas ir slimība. Viens no elementārākiem slimības apzīmējumiem ir organisma dzīvošana nenormālos apstākļos. Vācu ķirurgs Lieck's salīdzina vesela un slima organisma dzīvības procesu norises ar svārsta (pendeļa) kustībām. Visu dzīvības procesu norisē katram organismam šo kustību ritms ir dažāds. Bērna gados svārsta kustības ir dzīvākas, tad nāk vienmērīgās plašās kustības cilvēka spēka gados un beidzot nelidzenās, saraustītās kustības vecumā. Ja šo svārstību apjoms iet pāri zināmām normām, tad mēs jau varam runāt par slimību. Ja novirzīšanās no normas nav pārāk spilgti izteikta, tad organisms var gan būt slimīgā stāvoklī, tomēr pats to nejut. Statistikas norāda, ka pie sekcijām 90—95% atrod pārmaiņas mūsu audos kā sekas no tuberkulozes, lai gan klīniski šie cilvēki jutušies veseli un bijuši darba spējīgi. Katrs desmitais slimo ar žults pūšļa akmeņiem, vai arī ar smilšu uzkrāšanos mīzalu ceļos. Ja izmeklēsim mikroskopiski aklās zarnas piedēkli, tad vairāk kā pusei no visiem cilvēkiem atradīsim tanī atliekas no kādreiz pārceista iekaisuma. Tomēr visos šādos gadījumos slimība ir kompensētā stāvoklī, un organisms cenšas to pārvarēt un noturēt vajadzīgo līdzsvaru. Slimība vārda tiešā nozīmē iestājas tad, kad svārsta kustības ir vēl plašākas un novirzīšanās no normas vēl stiprākā mērā izteikta.

Vai ir kāda likumība ārstēšanas paņēmieni rezultātos? Lai gan ārstu paaudzes gadu simtiem ir pētījušas slimības procesu norises un izstrādājušas dažādus ārstēšanas paņēmienus, tomēr par nožēlošanu arī tagad mums vēl atliek konstatēt, ka modernā medicīna var gan palīdzēt organismam viņa cīņā ar slimību, tomēr šīs cīņas gala rezultāts galvenām kārtām atkarīgs no dabas piešķirtiem paša aizsarga spēkiem. Medicus curat, natura sanat.

Ja mēs vēl pietiekoši nevaram izprast slimību likumību visos dzīvības procesos un bieži runājam par novirzījumu no tādas likumības, tad pamatā galvenām kārtām ir vēl mūsu nepietiekošās zināšanas cilvēka uzbūves un viņa funkciju izpra-

šanai. Neaizmirsīsim, ka nav pat simts gadu pagājuši kopš mēs kaut ko tuvāk zinām par šūniņas uzbūvi, par mūsu organisma elementāro sastāvdaļu. Mācība par sīkbūtnēm, par viņu lomu slimību izsaukšanā arī taču ir tikai 50—60 gadu veca. Mēs sākām pētīt dzīvas būtnes, kas ir pat mazākas par mikrobiem, proti tā saucamos filtrējošos virusus. Nav ne mazāko šaubu, ka mūsu pētīšanas rezultātiem padziļinoties mēs varēsim saskatīt likumību tur, kur mēs to līdz šim neredzējām, un rasies atkal jaunas problēmas tālākai novirzījumu pētīšanai, jo cilvēka pētīšanas garam nav robežu.

Prof. T. Celma referāta saturs: Likumību stingrības pakāpes mērs — novirzījumu iespējamība resp. neiespējamība. Likumības, kas izslēdz novirzījumus, ir nepieciešamības likumības, kamēr likumības, no kurām novirzījumi iespējami, tikai varbūtības likumības.

Psīcholoģijā nekad nav nopietni apšaubīts, ka dvēseles dzīve pakļauta likumībai. Ir gan bijušas un vēl ir dažādas domas par to, kādi šie likumi un kāda to stingrības pakāpe.

Jau sākot ar 16., bet it sevišķi ar 17. gadsimtu dabas zinātnē arvien lielāku lomu spēlē nelaužamas, t. i. stingri nepieciešamas likumības ideja. Tā lielā mērā ietekmē arī psīcholoģiju. Piem., Herbārts († 1841) apgalvo, ka dvēseles dzīves likumība esot pilnīgi vienāda ar likumību zvaigžņu debesīs un prasa pat matēmatikas lietojumu psīcholoģijā. Tagadnes psīcholoģijā valdošos uzskatus var formulēt tā: dvēseles dzīvē nav tikai nepieciešamības likumības vien vai tikai varbūtības likumības vien, bet reizē pastāv kā vienas, tā otras.

Kamēr gara zinātnes vārda plašākā nozīmē aptver arī psīcholoģiju, vārda šaurākā nozīmē ar tām saprot tikai tā sauc. objektīvā gara zinātnes, sauktas arī kultūras zinātnes, kā, piem., valodniecību, vēsturi, sabiedriskās zinātnes. Isumā pēc te lai minam, kā piemērus, tikai sabiedriskās zinātnes un vēsturi.

Sabiedriskās zinātnēs asi jāšķir normatīvie jeb vajadzības likumi no esošā jeb īras likumiem. Kamēr pirmo

(piem., tiesisko un morālisko normu) pastāvēšana sabiedrībā zinātnē par sabiedrību nekad nav noliegta, ir gan daudz diskutēts par to, vai sabiedriskā dzīvē pastāv arī iras likumi, kuŗu realizācija neatkarīga no cilvēku gribas.

Jauno laiku sākumā — zem dabas zinātņu ietekmes — tic nelaužamiem sociālās iras likumiem. Tā tas turpinājās līdz 19. gads. otrai pusei, kad rodas reakcija pret tādu uzskatu. Šo reakciju ievada tā sauc. vēsturiskā skola jeb historisms. Absolūti vispārīgo, visu tautu un visu laikmetu sabiedriskai dzīvei nepieciešamo iras likumu vietā šī skola deklarē vēsturiski un nacionāli relatīvas likumības. Beidzot šī reakcija noiet tiktāl, ka runā vairs tikai par zināmām analogijām sabiedriskās norisēs vai pat jau pilnīgi noliedz katru iras likumību tajās. Historisma ievadītā reakcija tagadnē gan jau pārspēta, bet stāvoklis vēl nav pilnīgi noskaidrojies. Daži būtības likumus. Vispārīgs ir atzinums, ka sociālās iras likumus sociālā irā, bet blakus tiem arī lielākas vai mazākas varbūtības likumus. Vispārīgs ir atzinums, ka sociālās iras likumus ļoti grūti atklāt: sabiedriskie fakti ļoti sarežģīti, viens ar otru nesaraucjami sapīti, kāpēc reālās analīzes vietā var lietot tikai analīzi abstrakcijā, kādā viegli kļūdieties.

Arī par vēsturisko attīstību kādreiz tika domāts, ka tajā valdot nelaužama likumība. Piem., socioloģijas nodibinātājs un vēstures filozofs Ogists Konts († 1857) izteicās: „Es pierādīšu ar faktiem, ka cilvēku sugas attīstībai ir tikpat noteikti likumi kā akmeņa krišanai.“ Pats viņš arī uzstādīja pazīstamo „triju stadiju likumu“. Bet ir ticis arī apgalvots, ka vēsturē nekādas vienādformības konstatēt nevarot: vēsturiskie notikumi esot tik sarežģīti, tie uzpeldot tik neatkārtotošās kombinācijās, ka likumu meklēšana te nozīmējot no reālītātes tālu schēmatizāciju. Beidzot ir ticis arī aprādīts, ka vēsturisko parādību bezlikumība ir tikai šķietama, ka īstenībā te krustojas milzīgs vairums likumību, pie kam šīs likumības ievadošie nosacījumi ļoti strauji nemainās, reti kad atkal reiz uzpeldēdami; kā ja vēsturi arī pārvaldītu stingras, nelaužamas likumības, tad 1) to atklāšana būtu ļoti grūta (jo arī šeit iespējama nevis reāla, bet tikai abstrakta analīze), 2) to reālais efekts reti uzpeldētu saskatāmā veidā

(jo likumību nosacījumi te reti atkārtojas) un 3) šo likumību efekts būtu jo retāks, jo plašāka kāda vēsturiska parādība (kāpēc kaut gan arī ļoti grūti, tomēr vieglāki būtu saskatīt vēsturiskā procesā daļu likumības nekā likumības, kas aptver šo procesu kā veselo).

Filozofijas uzdevumā ieiet likumību un novirzību iztirzājums to vispārīgā būtībā, kas ir viena no vissmagākām problēmām. Likumība nekad nedrīkst tikt izprašta kā kāds patstāvīgs esošais blakus vai pāri citiem esošiem, piem., kā kāds dzelzains spēks, kas pārvalda realitāti. Likumība vienmēr ir tikai kāda vienādformība vai vismaz formu līdzība gadījumu daudzumā, vienalga vai šie gadījumi ir reālās vai bezlaicīgās pasaules gadījumi. Tāpēc jārunā ne tikai par likumībām reālā pasaulē, bet tāpat arī par likumībām irreālajās matemātisko priekšmetību un loģiskās jēgas pasaulēs. Bez tam asi jāšķir iras likumība, kas pastāv neatkarīgi no kādas gribas, no vajadzības likumības, kas pastāv tikai kā kādai gribai uzdots prasījums jeb imperatīvs (kā, piem., jāšķir dabas likumība no morāliskās un juridiskās likumības).

Novirzību izpratnē attiecībā uz iras likumībām var būt divi dažādi atrisinājumi — deterministiskais un indeterministiskais. Saskaņā ar pirmo novirzījumi no kādas noteiktas likumības nenozīmē izņēmumu no likumības vispār, t. i. nenozīmē pilnīgu iras brīvību, bet gan to, ka kādas vienas likumības realizācija te ir aizturēta vai pat pilnīgi neutrālizēta ar citām likumībām. Aiz katra tā sauc. „izņēmuma“ te tā tad slēpjas stingras likumības vai arī, kā mēdz teikt, „izņēmums apstiprina likumību“. Visi izņēmumi tā tad ir tikai šķietami izņēmumi, un pēdējā aprēķinā valda nepieciešamības likumi. Tā sauc. varbūtība pastāv ne pašā irā, bet tikai subjektā, kas nevar pilnīgi ieskatīt visus iras nosacījumus. Turpretim saskaņā ar indeterministisko izpratni novirzījums var būt arī vienkārši izņēmums no nepieciešamības likumības vispār, var būt īsta iras brīvība, par kādu, piem., māca daži modernie fiziķi, apgalvodami, ka atomu kodoli neesot pakļauti cēloniskai likumībai. Jautājums tik grūts, ka īsā referātā to var tikai mazliet skicēt. Ļoti zīmīgi, ka kamēr tā sauc. klasiskā mēchanika turējās pie absolūti stingra determinisma (Lap-

lasa formula!), modernā kvantu mēchanikā ir atskanējušas arī indeterminisma balsis (Heizenberga „nenoīektības relācija“!). Uzskatu dažādība spilgti izpaužas arī tā sauc. statistiskā „lielā skaitļa likumības“ izpratnē. Kamēr deterministi pašu šo likumību un uz tās dibinātos varbūtības nosacījumus atvedinā pie stingras, nelaužamas likumības, tikmēr indeterministi šajā likumībā redz kaut ko pēdēju, bet nelaužamā likumībā tikai kāpinātas varbūtības likuma robežas jēdzienu.

Beidzot vēl aizrādījums, ka determinisms un indeterminisms novirzību izpratnē nesakrīt ar tāda paša nosaukuma uzskatiem cilvēka gribas izpratnē, jo, piem., gribas brīvību var aizstāvēt arī tad, ja pieņem ķermeniskās pasaules determinismu.

(Sakārt. stud. theol. V. A i v a r s.)

Doc. Alb. Freijs

Vai Rud. Blaumanis bija reliģiōzs.

(Beigas.)

Ar to, ka cilvēki atmet savus seno dievu priekšstatus, nav vēl viņi nolieguši savu attieksmi ar dievībām. Lūst šis zelta trepes zem prāta soljiem. Vai salūst arī Kalvim šis zelta trepes? Viņš vēl liecina: „Es dieviem gribu dzīvot un viņu patiesībai“ (308.). Tikai tad, kad atskan tās mātes vārdi, kurās dēlam krīvs ir liciš izraut mēli: „Pekles garu kalps, ne krīvs tu esi“ (320.), Kalvis saprot, ka dievu pavēnī mīt negantība un varmācības briesmu bezdibens (321.). Pamazām saduļķojas viņa ticība dzīvās ūdens brīnumam. Tā pavisam sabrūk, kad viņš pats redz patiesību, ka ūdens nevis dzimst miroņkausā, bet to tur gan ielej. Tad Kalvim sabrūk ticība. „Tad viss ir meli! Māņi vien un migla... Es gribu patiesības ceļu iet... Tikai patiesība ir tautas svētums“ (324. un 325.). Šinī vietā drama ir palikusi nepabeigta. Kāds turpinājums, kāds atrisinājums? To mums neatminēt. Bet no uzrakstītā varam vērot Blaumaņa nostāšanos pret seno svētnīču blēdībām; seno krīvu mantkārību un varmācību, seniē ticējumiem brīnumiem, kur nav nekādu brīnumu. Iztirzājot

šo drāmu nedrīkst aizmirst, ka ierosinājumu rakstniekam droši vien ir devis R. Jirgena „Pēterburgas Avīzēm“ piesūtītais raksts par brīnumiem. Tanī autors norāda uz ķīmiķu pētījumiem par brīnumu, ko rāda kopš 4. gadu simteņa Neapoles svētā Janvarijs katedrālē. Janvarijs miris mocekļa nāvē, un viņa asinis glabājās kopš minētā gadusimteņa nepūdamas — kā dzīvas. Kāds italiešu ķīmiķis atradis šim faktam izskaidrojumu un pierādījis, ka šie nav brīnuma, bet gan ir vienkārša dabas parādība, kuŗu garīdznieki izlieto ārējās svētības stiprināšanai un savas varas uzturēšanai ar brīnuma palīdzību (skat. A. Birkerts, Rūd. Bl., 1930., 118.).

Blaumanis zin, ka senajā pagānismā ir „māņi vien un migla“, bet viņš grib iet patiesības ceļu. Bet kas ir patiesības ceļš? Jēzus Kristus pats par sevi liecina: „Es esmu ceļš, dzīvība un patiesība“ (Jāņa ev. 14, 6). Vai Blaumanis grib turēties pie šī Kristus ceļa? Blaumanis ir atstājis nepabeigtu noveli „Aleksis“ (IV), kuŗas sarakstīšanas laiks nezināms, bet tas svārstās starp 1901. un 1905. g. Šinī novelē atrodama īsa pārdoma par sekošanu Kristum. Tā pieder tur Kazakam, kuŗā Blaumanis ir ielicis daudz ko no sevis (arī P. Ērmanis un Anna Bērzkalne ir tādos pat uzskatos, kop. r. I, XXIX un Latvju grām., 1923., 9/10 num. 9.); viņā var pazīt pašu Blaumani, lai gan vēstulē T. Zeifertam viņš pats saka: „Šis Aleksis jau es pats esmu“ (XI, 1, 255.). Kazaks pārdomā kā palīdzēt jauneklim, kas guļ trīs stāvus zemāk un kam slimība atņēmusi iespēju nopelnīt sev vajadzīgo uzturu. Viņš ir ietaupījis naudu, bet vai viņam ar to palīdzēt? Nauda bija viņam kļuvusi itkā par elku, kuŗu savā sirdī viņš bija apņēmis turēt par savu kungu. „Viņš bija atsacījies no Kristus... Kazaks sakampa deniņus ar kreisās rokas pirkstīm. Ja, viņš bij atsacījies. Visu savu mūžu, kamēr tas dzīvoja apzinīgu dzīvi, viņš bij centies būt Kristus mācekļis. Tas bija viņa dzīves noslēpums, kuŗu viņš nevienam neizpaua. Pasaule, ar kuŗu tas satikās, viņu turēja par neticīgu un bezdievīgu un viņš to atstāja šādās domās. Kristus vārds viņam bij par svētu, lai līdz ar liekulīgo pūli to valkātu mēles galā un caur to pieskaitītos pie ļaudīm, kuŗus Kristus pats bij notiesājis, sacīdams, ka tie viņam tuvojoties ar

savām lūpām, bet viņu sirdis no viņa nekā nezinot. Kā senlaiku slepeno biedrību locekļi viens otru pazina pie zināmām zīmēm, tā tie, kuriem priekš tam bij acis, Kazaku lai atzina par Kristus mācekli“ (168.). Šī pārdoma nobeidzas ar dvēseles cīņu, kurā viņam jānosveras uz Bāla vai Kristus pusi. Cīņas galā Kazaks tomēr paliek Kristus māceklis (170.). No tā, kas domā palīdzēt, viņš paliek par izdarītāju. Kazakā atspoguļojas, kā jau teicām Blaumanis pats. Tādēļ uzdrošināties spriest, ka savā sirdī Blaumanis bija kristīgs un savu kristīgumu izteica savos ētiskos uzskatos un darbos. Viņš necieta liekulību, sevišķi kristīgo liekulību, par kuru ironizē stāstā „Skandals“ (IV). Tanī viņš stāsta par kristīgiem, kas uztraucas par to, ka kāds Pēterpils ķīnietis ir uzņēmies audzināt izlikteni, bet kad pēc pārmetumiem, ka nekristīgs cilvēks nevar audzināt kristīga cilvēka bērnu, viņš to grib atdot kristīgajiem, tad nav neviena, kas ņemtu. J. Grete atceras arī tādu teikumu: „Svētulība liekuļiem vismiļa sega, tādēļ ka tā visbieža“ (R. Bl. — Atm. kop., 31.).

Blaumaņa reliģiozitātes kristīgumu apstiprina arī raksts: „Tur, kur neviens nav bijis“ (IV). Tanī atrodam reliģisku vīziju (1906.). Rakstnieks vizionāri ieiet Dieva dārzā, kur viņam piestājas „vīrs baltos audekļa svārkos ar dzeltenu jostu“ — kā tas no visa teksta spriežams — Kristus. Zīmīga tālāk ir šāda saruna:

„Nebīsties, viss būs labi.“

Man sirds stipri iesāpējās. Viņš mani uzrunāja ar jūs. Vai tad es viņam biju tik svešs!

Bet viņš no jauna bez vārdiem atbildēja manai dvēselei:

„Tas bija tikai tāpat. Vai tad tu mani mīlo?“

Kā ugunsliesma izskrēja caur manu sirdi. Es pagriezu galvu un ieskatījos viņa dziļajās drauga acīs. Es gribēju teikt, ka es viņu mīloju, bet man atkal bij neizprotams salds kauns, izteikt savu pārmērīgo mīlestību.

Bet viņš sacīja uz manu dvēseli: „Es zinu,“ un aplika roku ap manu vidu.

„Tu mani saproti. Tu man vienmēr esi bijis tāds tuvs.“

„Tu man esi ticējis?“

„Arvienu. Bet tu taču zini visu.“

„Es prasu tev tādēļ, ka tevi mīloju. Mīlestība grib sarunāties...“ (120.).

Šinī reliģiskā vīzijā, kur Kristus vada rakstnieku pa Dieva dārzu, viņš redz savu tēvu, savu māti, revolūcijā nošautos un citus — dziedinātus, jaunā dzīvībā un spodrībā. Un beidzas tā ar ekstatisko stāvokli: „Es nosliģu ceļos un manas karstākās asaras krita uz viņa svēto roku“ (122.).

Kopsavilkumā par šo laikmetu (ap 1905. un 1906. g.) varam sacīt, ka Blaumaņa reliģiōzitate ir kristīga. Viņš norobežojas no senču pagānisma un nostājas uz Kristus ceļa. Viņš izšķiras starp meliem un patiesību. Blaumanis zin sevi esam Kristus mācekli un tuvojas viņam, kā svētumam, pazemībā un cieņā. Viņa attieksme pret Kristu ir tā, ka viņš to mīlē un tam tic.

Še tomēr nevaram paiet garām tam, ka ap šo pašu laiku Blaumanis uzraksta satīras par vācu mācītājiem. Divi gadījumi dod viņam iemeslu. Viens gadījums ir šis, ka uzceļot Jauno Ģertrūdes baznīcu, vācu mācītājs Šaberts kopā ar Mindeli dodas uz Pēterpili, lai tur izdabūtu atļauju Veco Ģertrūdes baznīcu paturēt vācu draudzei un latviešu draudzi novietot nomalē. Tas viņam izraisa irōniju par vāciešu uzskatu:

„Vāciešiem viducis, latviešiem mala! (IX, 101.).

Pēc tā iznāk, ka vāciešiem „kviešu maiss“ un latviešiem „melnā rija“. „Maleniešu draudzei Dievs jālūdz pie Lielā pumpja“. Ar to Blaumanis nevar samierināties. Viņš stāv par latviešu tiesībām Dievu lūgt arī pilsētas centrā.

Irōniskus vārdus Blaumanis veltī Neretas mācītājam Bušam, kas ap 1906. g. atstāja draudzi (dzejolī „Ir labi i šitā“ — IX, 77.). Viņš pieskaņas Buša atvadišanās vārdiem, sacītus neretiešiem: „Divpadsmit gadus es jūs esmu mācījis, bet jūs desmitreiz lielāki pagāni tapuši nekā agrāk...“ Še Blaumanis piebilst, ka nebūtu bijis nekāds ļaunums, ja Bušs savu draudzi būtu atstājis jau pirms divpadsmit gadiem. — Vēl jāatzīmē viņa „Dziesma par patronātu“ (IX, 95.). Te viņš labi paredzējis tās negatīvās parādības, kādas rastos, ja draudze pati vēlētu mācītāju.

Blaumaņa kristīgā reliģiozitāte pirms rakstnieka nāves vēl padziļinās. Nojauzdams nāves tuvumu Blaumanis sacerē dziesmu „Šauras mums tekas“ (X, 102.), kuŗa mūsu draudzēs palikusi par bieži dziedātu korāli. Še rakstnieks izteic savas dziļākās reliģiozās jūtas. Cilvēku ceļi ir grūti un šauri, Viņu dienas tunšas nāk un aiziet. Gaismu, ceļa rādītāju un mieru var atrast

„Tikai kad cilvēks
Savā Dievā glābjas,
Ierodas sirdī
Miera svētais klusums;
Tikai kad tēva
Laiņā roka vada,
Bērns nenomaldās.“

Blaumaņa reliģiozitātes dziļumu un kristīgo saturu sevišķi izteic šis dziesmas pēdējais pants:

„Diendienā staigāt
Tavus taisnos ceļus,
Kungs, ļauj mums visiem
Taviem izredzētiem.
Pilnībai tuvāk
Vadi savu draudzi
Tu, mūsu palīgs.“

Tā ir vēlēšanās iet Kristus taisnos ceļus, tā ir apziņa par izredzētību un cenšanās pēc pilnības mērķa. Kristus ir palīgs.

Vai Kristus nav arī šķīstītājs, atpestītājs mūžīgai dzīvei? Drāma „Sestdienas vakars“ (VII) ir pēdējais Blaumaņa drāmatiskais darbs; tā sarakstīta miršanas gada pavasarī. Šis drāmas centrālā persona ir Bungatiņš. Viņš ir vecs nabags, kas ilgojās pēc nopēršanās pirti, pēc baltuma, pēc miesas un dvēseles skaidrības. Bet nav neviena, kas viņu aizvestu uz pirti. Vai viņam nekļūt tīram? Te nāk nezināmais Vecītis, kas ved viņu uz pirti. „Tu būsi tagad tīrs un šķīsts caur un caur...“ (347.).

Šis apsolījums ir simbolisks. Te apsolīta nomazgāšanās no visa, kas cilvēka mūžā sakrājas kā netīrumi un nelabumi.

No tiem atsvabināt Bungatiņu nevar neviens no klātesošiem cilvēkiem, kā vienīgi šis mistiskais vecītis. Kas ir šis vecītis? Pats Bungatiņš jau tā jautā: „Bet vai tu tik esi vecīts vien? Vai tu neesi kaut kas cits arī vēl?“ Vecītis atbild: „Es esmu tavš labākais draugs no jaunības dienām bijis.“ Bungatiņš: „Jā, nu es atminos... pie labākā drauga... tirs... tirs...“ Vecītis viņu aizved nāves rokās.

Kas ir šis Vecītis? Jau P. Ērmanis jautā: „Kristus? Vecais labais latvju pasaku dieviņš?“ Un atbild: „Varbūt viens un otrs. Katrā ziņā tas ir cilvēka gaišais liktenis, viņa ceļu locītājs uz labo, skaidro“ (I, XXXI). Anna Bērzkalne šo Vecīti noteikti identificē ar Kristu, „kuŗu kā viņš atzīstas brīnumdaiļajā glezņiņā: „Tur kur neviens nav bijis,“ viņš neizsakāmi mīl un kuŗš kā uzskatāms tēls stāv viņam tuvāk nekā Dievs tēvs“ (Latvju gr., 1923., 9/10 num., 12.). K. Kārklis to identificē ar Dievu (Latv. lit. v., prof. L. Bērziņa red., III, 337.). Skaidri noteikt tomēr to nevaram. Vienīgi varam domāt, ka šis spēks, kas nes lielo skaidrību, ņemot vērā iepriekš minēto dziesmu, varētu būt Kristus. Tad, kad Bungatiņš aiziet, iestājas mistiska gaisma. Un gaisma pēc Blaumaņa dziesmas bija pie Kunga vai arī pie Dieva.

No visa sacītā izriet pozitīva atbilde uz raksta sākumā uzstādīto jautājumu. Mēs esam pierādījuši, ka Blaumanis nav bijis neticīgs, kā to pretēji apgalvo V. Eglītis un A. Birkerts un esam pierādījuši, ka arī A. Niedram nav iemesla teikt, ka „religiskā momenta viņa dabā bija ļoti maz“ (Burtnieks, 1931., 711.), jeb ka „Blaumanis pavisam nebij reliģiōzs (Blaumaņa un Niedras sarakstīšanās ar Niedras piezīmēm, 1931., 11.). Mūsu analīze rāda, ka Blaumanis bija reliģiōzs un pie tam krīstīgi reliģiōzs cilvēks.

Mūsu izpratne nesaskan ar K. Kārklīņa R. Blaumaņa reliģisko uzskatu izpratni (Līdumā, 1917., 46—48 un arī apcerējumā par R. Bl. — Latv. lit. vēst., III). Augšā sacītais neļauj mums pievienoties K. Kārklīņa atzinumiem. Vispirms nepareizs ir viņa atzinums, ka Blaumaņa reliģija „ir antropocentriska, jo pamats ir pats cilvēks“. Blaumanis nemeklē Dievu vienīgi pašā cilvēkā, kā to varam noskārst vienīgi drāmā „Dzīvais ūdens“; viņam Dievs ir transcendentis, ārpus cilvēka. Pie

tam ir nepareizi spriest, ka drāma „Dzīvais ūdens“ izteiktu viņa pēdējos reliģiskos uzskatus. Monologā „Mana ticība“ Blaumanis nesniedz savu pēdējo ticības apliecinību. K. Kārklīņš pārprot R. Blaumani arī sacīdams: „Transcendentās ticības vietā, kas Dievu redz ārpus dabas un cilvēkā, jānāk immanentai ticībai, kas Dievu meklē pašā cilvēkā“ (Latv. lit. v. III, 336.). Vispārī šāds formulējums (transcendentā un immanenta ticība) no reliģijas filozofiskā viedokļa ir nesaprotams. Otrkārt nevar arī teikt, ka „Blaumaņa reliģija ir racionāla. Viņa dibinās uz cilvēka prātu. Blaumanis atzīst tikai to, kas nerunā pretī prātam. Tāpēc viņš neatzīst brīnumu“. Ja Blaumaņa reliģija būtu tikai racionāla, tad mēs nebūtu varējuši konstatēt īstenu reliģiozītāti, aiz kuŗas stāv patiesi reliģiski pārdzīvojumi. Bet reliģiski pārdzīvojumi ir irracionālas parādības. Tā ir neapšaubāma reliģijas psiholoģiska patiesība. Un treškārt nepareizi ir spriest, ka „Blaumaņa darbos parādas arī kosmiska reliģija, panteisms“. Ja var teikt par Blaumani, ka „dabai viņš veltījis daudz skaistu, izjustu dzejoļu; daba ir bijusi Blaumaņa mierinātāja, spēcīnātāja un sajūsminātāja“, tad tomēr tas vēl nedod pamatu spriedumam, ka viņa reliģija ir panteistiska.

Prof. L. Adamovičs

Personas, fakti un nolūki.

1. Jaunais gars, kas atjaunotajā Latvijā pārvalda arī iespiesto vārdu, ir pilnīgi nomācis agrāk diezgan bieži sastopamos uzbrukumus atsevišķām personām, personiskās zāķāšanas un apvainošanas nolūkos. Pašā pēdējā laikā tomēr radies kāds vīrs, kas šai ziņā grib iet savus ceļus. Tas ir Brastiņu Ernests, dievturu dižvadonis. Savos rakstos „Ačgarnas domas triju profesoru rakstos“ un „Jaunie ērmi“ (dievturīgā laikraksta Labieša 1937. g. 4. un 5. burtnīcā) viņš rupjā apvainojošā kārtā uzbrūk profesoram P. Šmitam, profesoram L. Bērziņam un šo rindu rakstītājam, kas par dažiem latviešu reliģijas un mītoloģijas jautājumiem izteikuši ci-

tādus uzskatus nekā viņš un citi dievtuři jeb attēlojuši senlatviešu reliģiju citādi, nekā viņš māca to saviem piekritējiem.

Senlatviešu reliģijas vēsturē vēl daudz neskaidra un hipotētiska, un tāpēc lietišķa polemika par izteiktiem uzskatiem ļoti vēlama. Visi, kas ar šīs vēstures problēmām nodarbojas, ir ļoti pateicīgi par katru vērtīgu aizrādījumu un labprāt mācās arvien no jauna klāt, grozot, ja vajadzīgs, agrāk izteiktos uzskatus. Brastiņa rakstos tikai mazā mērā ir lietišķa kritika un polemika. Tie galvenā kārtā cenšas personiski aizkārt un diskreditēt.

Par ļaunu varbūt nevarētu ņemt Brastiņam, ka viņš runā par profesoru „ačgarnajām domām“ un „dažādām ačgarnībām“ viņu apcerējumos. Ačgarns ir relatīvs jēdziens; divi, skatīdamies katrs no sava viedokļa jeb sava gala, patiesi var saskatīt viens pie otra ačgarnības. Zināms, tās būs katra subjektīvās atziņas, un tikai no to saskaņas jeb nesaskaņas ar vispārīgām zinātnes atziņām atkarājas, vai tiešām var vienam jeb otram pārņemt objektīvas nepatiesības sludināšanu.

Bet lieta top daudz nopietnāka, ja lasām par 3 profesoriem melnu uz balta, ka viņi publicējuši „apzinātas aplamības spriedumos un tendencēs“, lietojuši pierādījumus „ar taisniem un netaisniem līdzekļiem“, nav varējuši „tīrai patiesībai... nodoties bez saviem blakus nodomiem“ (227. lp.). Tas teikts par visiem trim, uzsverot vēl, ka viņu piederība pie kristīgās ticības ir padarījuši viņus par šādiem nepatiesiem un nekrietniem cilvēkiem. Tamlīdzīgu izteicienu virkne top vēl gaŗāka un sulīgāka, ja atzīmējam to, kas teikts par atsevišķiem profesoriem katru par sevi: „aiz matiem velk kopā daiņas, lai tās nodotu viltus liecību“, „patvaļīgi pārgrozījumi“, „tukšs“, „neprašu izdomāts ērms“, „patvarīgi sagroza faktus, dodams tiem pašizgudrotus nosaukumus“, senlatviešu „reliģijas viltojums“, „melš“, „apzinīga lasītāju muļķošana“, „tīša un apzinīga ļaunprātība“.

Vissmagāks ir apvainojums apzinātā aplamībā, netaisnu līdzekļu lietošanā un tīšā un apzinīgā ļaunprātībā. Bet tas nav vairāk nekā nepamatota uzbāzīga neslavas celšana. Lai šos apvainojumus varētu pierādīt, Brastiņam būtu jāuzrāda, kādi ir viņa apkaŗoto profesoru patiesie uzskati, kuŗu

vietā viņi ļaunā nolūkā sludina „apzinātu aplamību“, t. i. citus uzskatus, kuŗu nepatiesību viņi apzinās. Bet Brastiņam taču nav nekādu tamlīdzīgu pierādījumu. Tas apstāklis, ka kāda uzskati nesaskan ar Brastiņa domām, taču nepadara šos uzskatus par apzinātu aplamību. Es par sevi skaidri zinu, ka manos zinātniskos rakstos izteiktas manas patiesās domas, un ja kāds apgalvo, ka es apzinīgi, ļaunprātīgi sagrozu savos rakstos to, ko esmu par pareizu atzinis, tad tāds vai nu apzinīgi runā nepatiesību, lai celtu man neslavu, jeb — neapzinās pats savu vārdu nozīmi. Bet arī nespēja aptvert savu vārdu nozīmi neatbrīvo no atbildības tiesas priekšā par rupjiem personiskiem apvainojumiem. — Dievtuŗu dievestības noteikumi laikam gan neuzskata noziegumu pret latviskās Latvijas likumiem par netikumu.

Domu starpības objektīvā lietišķā puse nedod nekādu pamatu Brastiņu Ernesta pašapzinīgiem vārdiem un zākājumiem. Jautājumi, pau kuŗiem viņš ir citādos uzskatos nekā profesori, ietelp reliģijas vēsturē un mītoloģijā. Tās ir zinātnes, kas pēdējos gadu desmitos nostājušās uz diezgan drošām kājām un publicējušās arī krietni daudz atsevišķu un vispārīgu pētījumu. Viela ir gan ļoti plaša un dažā ziņā diezgan sīksta, tā ka vienā otrā jautājumā var rasties dažādas teōrijas. Bet ir atkal savas vispār atzītas patiesības, un arī dažādo teōriju starpā nav nemaz tik grūti atšķirt dogmatiski ierobežotus uzskatus no bezpartejiskiem spriedumiem un noteikt vairāk jeb mazāk atzītus novirzienus.

2. Brastiņa mītoloģijas sistēmas pamatos ir ļoti svarīgas reliģijvēsturiskas atziņas ignorēšana jeb, pareizāk, sagrozīšana. Viņš apgalvo, ka „daudzdievība āriešu tautās ir tikai vēlāk izcēlusies no viendievības“ (Dievtuŗu cerokslis, 18. lp.), tā tad nostāda reliģijas sākumos viendievību un pamato uz šā apgalvojuma ļoti svarīgus secinājumus arī senlatviešu reliģijas vēsturē. Bet šāda teōrija par t. s. pirmmonoteismu stāv uz ļoti šaubīgiem pamatiem. Tā ir jūdu priesteru konstruēta teōrija, ko vēlāk pārņēma arī kristīgi baznīcas rakstnieki, uzskatīdami politeismu (daudzdievību) par vēlāku pirmmonoteisma izvirzību. Līdzīgus uzskatus vēl daudzinaja arī 17. un 18. g. s. racionālistiskā filozofija, bet 20. g. s. tie sastopami tikai dogma-

tiski aprobežotu teologu teorijās. Vispār mūsu laiku reliģijvēsturnieki visā lielajā vairumā ir vienis prātis, ka viendievība ir nākusi tikai pēc daudzdievības un ir vienmēr kādas lielas profētiskas reliģiskas personības radīts jaunveidojums pretstatā pret pastāvošu daudzdievību. Piem., persiešu reliģijas dibinātājs Zaratuštra nodibināja savu principiālo viendievību, t. s. mazdaismu, noteiktā pretstatā pret pastāvošo senirāņu politeismu, un senirāņu reliģija ir atvase no indoirāņu kopreliģijas un tā savukārt — no indoeiropiešu jeb āriešu politeisma. Tās ir atziņas, kas lasāmas jebkuŗā nopietnākā reliģiju vēsturē, bet Brastiņš ir tās ziedojis dogmatiski saistītas pirmmonoteisma teorijas labā.

Otrs kļūmīgs solis Brastiņa mācībā ir uzskats, ka „vecākās indoeiropiešu senreliģijas sastāvdaļas uzglabājušās daiņu reliģijā gandrīz savā pirmatnējā veidā“ (Mūsu dievestības tūkstošgadu apkaŗošana, 6. lp.). Šai solī nepamatotais uzskats par senāriešu pirmmonoteismu savienots ar iedomām, ka latviešu reliģija vienkārši it kā palikusi stāvam uz vietas — bez attīstības, bez vēstures. Šie ir tie Brastiņa uzskati, kas katram, kam ir jebkāda jēga par vēsturi, liekas par kaut ko līdzīgu stāvēšanai uz galvas, par ačgarna izejas viedokļa radišanu. Tālāk darbodamies bez pienācīgas vēsturiskas jēgas, paškritikas un zinātniski pārbaudītas metodes, Brastiņš tad arī rada „dievturu mītoloģiskas iedomas“, kam „nav zinātnes sankcijas“ un nevarēs arī nekad būt. Objektīvas zinātnes mēru var izturēt tikai tas, kas ar saviem uzskatiem iekļaujas vispārējā zinātnes atziņu lokā un prot savus uzskatus tā pierādīt, ka arī citi var pārliecināties par to patiesību jeb, mazākais, patīcāmību.

Par iemeslu Brastiņa uzbrukumiem pret mani ir noderējis mans raksts „Senlatviešu reliģija (vēlajā dzelzslaikmetā)“, kas iespiests Izglītības ministrijas izdotajā krājumā „Vēstures atziņas un tēlojumi“. Esmu mēģinājis šai rakstā attēlot senlatviešu reliģijas attīstību, sākot ar vispārīgā reliģiju vēsturē vispār atzīto primitīvās reliģijas bazi — ticību dzīvam nepersoniskam spēkam, pārejot tad uz dvēseļu ticību un senlatviešu daudzdievību. Atsevišķi apskatīti dzimtas kulta „pārejas rīti“, kas saistīti ar izcilajiem „dzimstāmās, mirstāmās un tautiņās ejamās“ dienas notikumiem, un kulta laiku, vietu un svētdar-

bības dati un problēmas. Mani atzinumi lielā mērā nesaskan ar to, ko Brastiņš sludina par senlatviešu reliģiju savā „Dievturu cerokslī“ un citos rakstos. Brastiņš saka, ka šo nesašķaņu pamats esot manis izdarīts „senlatviešu reliģijas viltojums“, ar ko es esot „savu kristīgā misionāra uzdevumu gan piepildījis“, bet noziedzies pret „zinātnisko objektivitāti“. Es turpretim zinu, ka taisni objektīvā zinātne ir manā pusē un tā tad pret Brastiņu.

Pats es gan it labi zinu, ka manā rakstā ir iezagušās dažas kļūdas, jo neesmu dažos jautājumos pārredzējis visu vielu, bet tie pārmetumi, ko Brastiņš man līdz šim adresējis, ir greizi notēmēti un krīt atpakaļ uz viņu pašu.

Brastiņš izsaka savu nemieru ar to, ka es savā rakstā nekad nesakot „dievturu reliģiskā rekonstrukcija vai reliģiskā sistēma, bet tikai mitoloģiskā“. Bet tur viņš pats vainīgs, ka rakstā par senlatviešu reliģiju nevarēju runāt par dievturu dievestību (tā viņš grib nosaukt reliģiju, noraidīdams vārdu ticība, Cerokslis, 7. lp.). Dievturu dievestība nav nebūt identiska ar senlatviešu reliģiju. Viņi ir uzņēmuši savā „dievestības izkārtojumā“ gan senlatviešu reliģijas elementus: senlatviešu mitoloģiskas figūras, parašas, ceremonijas, bet dievturības idejiskais saturs — viņu pasaules un dzīves uzskati — nav ne specifiski latviski, ne āriski. Brastiņš arī pats atzīstas, ka dievturī „kuplinājuši seno gudrību pūrus“ ar „visjaunākām āriešu tautas atziņām“ un izaudzējuši „jaunas atvases vecajiem gudrības celmiem“ (Cerokslis, 15. lp.).

Reliģijvēsturniekam, pētījot senlatviešu reliģiju, nevar taču būt nekāda interese par šādām visjaunākajām atziņām un jaunām atvasēm. Viņu interesē tikai īstie vecie celmi un gudrības pūri un, no šā viedokļa skatoties, tikai tas dievturu rakstos, kas attiecas uz īsto senlatviešu reliģiju, proti: viņu mitoloģiskas rekonstrukcijas, ceremoniju iztirzājumi utl. Citā sakarā jau esmu arī interesējies par visu to, ko dievturī paši no sevis piekabinājuši no senlatviešu reliģijas aizgūtajiem elementiem (Burtnieks, 1932. Nr. 11). Un tur mans spriedums bij šāds: „Dievturu mācības gabali... diezgan raibi un dažādi pēc dabas, izcelsmes un satura; tādēļ arī šai mācībai trūkst viengabalības un iekšējas skaidrības“ (turp. 888. lp.). Tur at-

rodams arī šāda sprieduma pamatojums un secinājums: „Viss idejiskais saturs... stāv diezgan tālu latvju dainu pasaulei.“ Varu piebilst vēl, ka arī īpaši āriska tur nekā nav, tas ir tipisks starptautisks eklekticisms. Līdzībā runājot, varētu salīdzināt dievturu mācību, — kā tā izteikta, piem., Brastiņa sarakstītajā „Dievturu cerokslī“, — ar starptautisku žīdu, kas pieņēmis latviešu uzvārdu, uzvilcis tautisku uzvalku un staigā apkārt dziedādams tautas dziesmas. Tautiskuma tur ir daudz, un vajaga šo „ērmu“ krietni paplucināt, lai atklātu viņa netautisko dvēseli. Es esmu sev dažkārt vaicājis, kur rodas dievturu vadoņiem dūša ieteikt savu „dievestības izkārtojumu“ par senlatviešu reliģiju un daudzina to par kaut ko īsti tautisku, un kā izskaidrojama piekrišana, ko šāda dievturu gudrība atrod zināmās aprindās. Man liekas, jārunā par aklu tautiskumu, kas apmierinās ar dievturu patiesi latviskajām „dievestības ārējām nozīmēm“ (Cerokslis, 117. lp.) un jūsmo par tām, nepūloties nemaz iedziļināties patvarīgi darinātajā iekšējā saturā aiz šīm „nozīmēm“ un nepārbaudot tā īstenību. Objektīvā zinātne prasa tomēr, lai nosauktu visas lietas to īstajā vārdā un, pētījot senlatviešu reliģiju, tā cenšas atrast patieso vēsturisko veidu, bez dievturu izpuškojumiem un papildinājumiem. Tā arī neļaujas iestāstīt sev par īpatnēji latvisku to, kam nav cita sakara ar latviešu tautu kā izcelšanās kāda latvieša apziņā.

Otrs Brastiņa pārmetums, ka manā rakstā „pārāk garī izklāstītas latviešu godības un burvības, bet dievības apcerētas nesamērīgi strupi“; it sevišķi „Dievs, kam senlatviešu reliģijā galvenā vieta, apcerēts tikai dažās lappusēs, tā garām ejot“ un „šīs reliģijas kodols — Dievs, Laima un Māra — ir nolikti pie malas?“ (Labietis, 231. lp.). Kādā citā vietā viņš adresē šo pārmetumu „senlatviešu reliģijas viltojumam“, kas nojaucis „dievturīgo sistēmu“ un nolīcis senlatviešu reliģijas virsotnē kādu „ērmu“, kādu „izgudrotu biedekli“, proti: ticību dzīvam nepersoniskam spēkam jeb runājot Brastiņa vārdiem: „kaut kur sagrābstītiem spēkiem“ (Labietis, 278. lp.). Šāds pārmetums man noteikti jānoraida.

Brastiņš divas reizes sakās citējam šādu manu izteicienu, likdams to pēdiņās: „latviešu senie dievi ir nolikti pie malas tāpat kā senie darba rīki“ (231. lp., līdzīgi 280. lp.). Bet šāda

izteiciena manā rakstā nav. Esmu gan sava raksta noslēgumā runājis par seniem darba rīkiem, ar kuriem mūsu laiku tautas lauksaimniecības kultūru vairs nevaram uzcelt. Bet to jau sludina mūsu dienās nemitīgi Lauksaimniecības kamera. Mans analogijas spriedums par senlatviešu reliģiju skan: „Arī tagadnes reliģiskajā dzīvē vairs nevar celties augšā senlatviešu Dievs un Laima ar visu savu svītu un tapt par reāliem dzīves faktoriem, kādi viņi bij mūsu senču acīs... Viņi mums noder dzejā kā senču gara dzīves simboli un vēsturē kā mūsu tautas slavenās kultūrālās pagātnes liecinieki... Bet mēs apzināmies mūsu laikmeta atstatumu no pagātnes kultūras posmiem.“

Bet manā senlatviešu reliģijas tēlojumā ne Dievs, ne Laima nav „nolikti pie malas“. Esmu gan samērā mazāk par viņiem runājis nekā par dažām citām parādībām, jo turējos pie uzskata, ka varu vairāk pazīstamas lietas attēlot isāk, bet vispārībai svešāki jautājumi jāapskata pamatīgāk. Esmu to pateicis arī skaidriem vārdiem savā rakstā (110. lp. 1. piezīme). Apmierinājos tāpēc ar aizrādījumiem uz plašajiem L. Bērziņa un Edg. Rumbas darbiem par Dievu un Laimu. Manas domas par Dievu un Laimu ir manā rakstā ļoti skaidri izteiktas. „Latviešu mītoloģijas priekšgalā ir laikā, ir cieņā stāv Dievs, Debesu tēvs“ (65. lp.). Tālāk ir runa par „Dieva izcilo stāvokli senlatviešu panteonā“. Dievs un Laima minētas kā galvenās publiskā kulta dievības (99. lp.) un arī citos godu un kulta aktu aprakstos. Māras vārdu gan senlatviešu reliģijas aprakstā būtu veltīgi meklēt, jo pēc manas pārliecības pati Māra tur neiederās; bet Zemes māte un arī citas mātes, ko Brastiņš ietilpina savā Māras tēlā, ir atradušas manā tēlojumā pienācīgu vietu.

Paliek iespajds, ka Brastiņš ļoti pavirši lasījis manu rakstu un pēc nodaļu virsrakstiem un garuma spriedis par to, kam es ierādu senlatviešu reliģijā galveno vietu. Vēsturiskā secībā apskatīdams senlatviešu reliģijas attīstību, es iesāku ar prīmīvajiem slāņiem, bet ar to taču neesmu ievirzījis tos reliģijas viduspunktā, — kaut arī nākas konstatēt, ka tie nav izbeigušies vēl mūsu dienās.

Ja starp šiem prīmīvajiem slāņiem sastopama arī ticība

dzīvam nepersoniskam spēkam, tad tas nav nekāds vēstures viltojums, nav mans „izgudrojums“ un „sagrābstījums“, bet reliģijas vēsturē vispār atzīta parādība. Es esmu atradis un pierādījis šo slāni arī latviešu folklorā, un galu galā arī Brastiņš nebūt noliedz tā eksistenci, bet grib tikai ielikt to maģiskās kultūras kodolā, kam ar reliģiskās kultūras viduci varot būt tikai ārēja saskaršanās. Bet primitīvajā reliģijā šāda reliģijas un maģijas norobežošana var būt tikai teorētiska; praksē maģija ieņem reizēm reliģijā ļoti lielu vietu. Brastiņa noraidīto bezpersonisko spēku modernā reliģiju vēsture mēdz uzņemt reliģijas fainomenoloģijā un par to runā visi reliģijvēsturnieki. Arī tas pats Brastiņš, kas manus norādījumus uz nepersonisko varu apzīmē par latviešu reliģijas nonicināšanu, proti: maģijas ievēšanu reliģijā, ir citos savos rakstos nevien pats atzinis maģijas iederību reliģijā, bet arī pozitīvi vērtējis to (Cerokslis, 101. ss. lp. un Mūsu dievestības tūkstošgadīgā apkaŗošana. 7. s. lp.).

Nav noliedzams, ka Brastiņš ļoti labi pazīst latviešu tautas dziesmas, un liekas, ka viņš diezgan labi pārzin arī līdzšinējo literātūru par latviešu reliģiju un mītoloģiju un šo to lasījis arī vispārīgajā reliģiju vēsturē. Bet arī labas grāmatas lasīdams, viņš negrib neko no tām mācīties, tikai izmantot to atsevišķos datus savu, jau gatavo teoriju stiprināšanai. Rēti ir sastopams cilvēks, kas tik neiecietīgs, partejisks un dogmatiski ierobežots savos uzskātos kā viņš. Savas teōrijas viņš iedomājas par zinātnes pēdējo vārdu, kaut gan tām ļoti vājš atbalsts vispārīgajā zinātnē, un tomēr pārmet zinātniskas objektivitātes trūkumu visiem, kas viņa teōrijām nepiekrīt. Viņš ir gatavs apzīmēt par negodīgu cilvēku katru, kas ir citādās domās nekā viņš. Viņš nekorrekti izmanto pretinieka rakstu atsevišķos teicienus un var aizrauties tik tālu, ka nosoda pie pretinieka to, ko pats savā laikā aizstāvējis.

3. Nebiju ilgāku laiku sekojis Labieša rakstiem, bet tagad, šķirstot 4. un 5. burtnīcu, vēroju kādu divainu parādību. Dievturu vadoni nav mierā ar tik daudzām tagad Latvijā sastopamām parādībām, ka atšķirās gandrīz no visas pārējās latviešu sabiedrības.

Ministru kabinets iecēla pēc Izglītības ministra priekšlikuma profesoru P. Šmitu par Latvijas vēstures institūta kārtēju biedru, taču par viņa nopelniem latviešu folkloras kārtšanā un pētīšanā un mitoloģijā. Bet Brastiņš atzīst, ka Šmits nav „objektīvs un taisnīgs teiku kārtotājs“, ka viņš ceļ priekša „tukšus“ apgalvojumus un „paviršības“, ka viņš ir „nepraša“ ar „ačgarnu loģiku“, „viltus liecību“ fabricētājs, „netaisnu līdzekļu“ lietotājs un „pie mitoloģijas pētīšanas ķēries bez īstā aicinājuma“ (Labietis 1937., 227.—230. un 274.—277. lp.). Ja šie apgalvojumi patiesi, tad taču vēstures institūts nedrīkstētu vairs nevienu dienu ciest šādu vīru savā vidū. Bet ja tie nepatiesi un nepelnīti, — kas dos cienītajam goda vīram un nenogurstošajam folkloras pētniekam gandarijumu par rupjajiem apvainojumiem?

Blakus Brastiņam Labietī raksta arī pats atbildīgais redaktors A. Goba. Viņš izsaka dziļu sašutumu par to, ka „dauzdzās svinībās gadās tādas lietas, kas nav savienojamas ne ar tautisko pašapziņu, ne ar mūsu tautas godu“ (Labietis, 200. lp.). Viņš min divus gadījumus: Kronvalda dzimšanas dienas svinības Krotē skolā un mazpulka karoga iesvētīšanu Rīgas pilsētas otrā ģimnazijā. Latviešu negods abās reizēs parādījies iekš tam, ka garīgā aktā uzstājies kristīgs evaņģēliskais mācītājs ar evaņģēliskās baznīcas garīgajām dziesmām un svētīšanas vārdiem.

Tādu piemēru esot desmitiem un simtiem. Patiesi, šādas kristīgas svētdarbības ar mūsu valdības atļauju un gribu notiek katru dienu visā Latvijā. Latvijas armijā kristīgais kults galīgi iekārtots tikai pēdējos trīs gados. Svinīgo valsts aktu sarīkošanā mēdz pieaicināt visas kristīgās konfesijas, un visdažādākās aprindas un ļaužu grupas meklē un atrod savam patriotismam atbalstu kristīgajā reliģiskajā un tikumiskajā dzīvē. Vai nav tad nu mazākais netaktiski — uzņemties vīriem par pamācītāju un tiesnesi ar s a v u tautisko pašapziņu un tautas goda izpratni?

Kādā citā rakstā A. Goba atrod, ka mūsu skolas nevar dot iekšēji un ārēji saskaņotu latvisku izglītību, tāpēc ka nelatviskas (lasi: kristīgas) reliģijas skolotāji „ārda to“ latvisko, ko veido latviešu valodas, Latvijas vēstures, ģeografijas utt.

skolotāji (Labietis, 263. ss. lp.). Nezinu, vai Goba ir dzirdējis kāda kristīga reliģijas skolotāja stundu un novērojis tur izkoptu pretlatvisku garu. Viņš teicas tikai vērojis kādā vietā katoļu un luteriešu mācītāju radītās nesaskaņas abu konfesiju bērnu starpā. Bet pārmetumu viņš izteicis nepārprotami ticības mācības skolotājiem vispār. Jeb varbūt viņš ne tik daudz ceļ iebildumu pret atsevišķiem skolotājiem, kā pret viņu mācāmo priekšmetu? Bet mēs ne vienu vien reizi esam dzirdējuši valdības aizrādījumos, ka viens no 1934. g. izdotā jaunā izglītības likuma nopelniem ir tas, ka kristīgai ticības mācībai ierādīta atkal pienācīga vieta Latvijas izglītības un audzināšanas sistēmā. Vai tad drīkst ar tik vieglu roku ķerties klāt tagadējai izglītības sistēmai? Vai drīkst kaisīt skolotājos un skolēnos nesaskaņas un nemiera sēklu? Jau divās skolās audzēkņu un pa daļai viņu vecāku starpā esot pārrunāts jautājums par dievturu dievestības mācības ieviešanu, tā tad dievturu kaisīta sēkla jau sāk dīgt, un vispirms skolēnos!

Negribu nebūt apgalvot, ka visi skolotāji būtu ideāli, nevar teikt to arī par visiem reliģijas skolotājiem. Un latviskam garam esmu centies un vienmēr centīšos pašķirt ceļu mūsu jaunatnē. Bet zinu, ka to var ļoti labi izdarīt arī kristīgās reliģijas stundās. Un iedomājoties, kādas nenobriedušas atziņas un seklas gudrības dievturi ietilpinājuši savā mācībā, es paredzu lielu garīgu pagrimumu, ja viss tas stātos kristīgās ticības un tikumības mācības vietā.

Tautiskas pašapziņas un latviskā gara mums laikam gan vēl vajadzīgs daudz, ļoti daudz. Bet kļūmīgā dievturu saistīšanās ar naidu pret kristīgo ticību jauc to, kas pēc vēstures liecībām ir vienīgais svētīgais reliģijas un tautības attiecību at-risinājums, — proti, nacionālas kristietības izveidošanās.

Nav varbūt iemesla apšaubīt dievturu latvisko gribu un dedzību, bet viņu mācības saturs un rīcība nevar veicināt latviešu kultūras uzplaukumu un stiprumu un tautas vienību.

D O M U I Z M A I Ņ A I

L. Čuibe

Kāds Jēzus evaņģelija pārpratums.

I.

Dziļu traģiku pauž lielu personību, jaunu ceļu lauzēju, reliģiōzo ģeniju likteņu gaitas. Vispirms jau laiks, kurā viņi dzīvo, nespēj pacelties līdz tiem gara augstumiem, kuŗos staigā šie Dieva izredzētie.

Bet bieži pārprastas un nesaprastas paliek arī viņu nes-tās idejas, kam lemts ieiet tālākajās paaudzēs. Tās arvien izjūt kā svešus ķermeņus, šķautnainus akmeņus, kas, iemesti mierīgajos tradīciju ūdeņos sacēluši tur nemiera viļņus. Gadsimtu dzelmē nogrimušus tos tikmēr berž šie ūdeņi, līdz iz-met tos malā kā bezšķautnainus, nogludinātus oļus — citiem agrāk nogrimušiem līdzīgus. Lai atceramies, kā „reālīzējās“ Asīzes Franča nabadzības ideāls vēlākajā franciskāņu ordenī, vai — kā Mārtiņa Lutera idejas „piepildīja“ vecprotestanti!

Jaunā Derībā bieži lasām vārdus, kas daudzējādi vēl spilgtāku traģiku iezīmē Jēzus un viņa evaņģelija liktenī, no-dodot patiesības liecību likumam: finitum non est capax infi-niti.¹⁾ Jēzu nespēj saprast pat viņa paša mācekļi (Mk. 8,15—17; Mt. 5,16; Lk. 9,45). Tāpat no nedaudz Jēzus vārdiem (Jņ. ev. 6,67) jaušam, ka daudzi sekojuši bagātam jauneklim (Lk. 18) un atstājuši Jēzus mācekļa gaitas, nevarēdami bez kompromisiem pievienoties viņa domu gājieniem (Lk. 9,62).

Pēc Jēzus nāves, līdz ar pirmdraudzē nostiprinājušos ticību, kas vēsturiskajā Jēzū saskatīja ticības objektu — Kristu, ieviešas arī fatālā kļūda, kas Jēzus „mīlestības autoritāti“ uz-tver par „spaidu autoritāti“²⁾. Jēzus evaņģeliju, kas ir gal-venā kārtā dažādo dinamisko dzīves situāciju izraisīts — uz-lūko par „lex nova“, kam burtiski jāseko. Šī procesa sākumus mēs vērojam jau Mataja evaņģelijā.

¹⁾ Sal. K. Kundziņa „Kristus“ — Rīgā, 1931.; 52. lpp.

²⁾ C. A. Anderson — Scott „New Testament Ethics“ — Cambridge, 1934.; 10. lpp.

Bet arī tālākā kristietības vēstures gaitā līdz pat mūsu dienām nākas sastapties ar Jēzus evaņģēlija pārpratumiem vai pat tā īstam saturam pilnīgi pretēju eksegēzi.

Ši raksta nolūks pieskārties tikai vienai šādai daudzkārt pārprastai problēmai, jo tā kļuvusi aktuāla tādēļ, ka to skar A. Lūša raksts „Cilvēki Dieva priekšā“ („Brīvās Zemes“ pielikumā „Zemes Spēks“ 1937. g. Nr. 43) un V. Augstkalna un „Svētdienas Rīta“ redakcijas piezīmes minētam rakstam („Svētdienas Rīts“ 1937. g. Nr. 45. un 46.).

Isos vārdos tā būtu formulējama apmērām šādi: Vai Jēzus evaņģelijā pirmais un centrālais ir cilvēka grēku nožēlas prasība, vai Dieva mīlestības pasludinājums, un kāda ir šo abu domu savstarpējā attieksme Jēzus izpratnē?

Nav noliedzams, ka Jēzus evaņģelijā tās ieskanas abas, jo nav domājams dziļāks reliģisks pārdzīvojums, kas vienu no tām izslēgtu (šo faktu nenoliedz arī A. Lūša raksts). Bet kādu vietu katrai no tām Jēzus ierādījis savā evaņģelijā — tas daudzkārt pārprasts.

Bez šaubām pretendēt uz vienīgi pareizo Jēzus evaņģēlija izpratni negrib un nevar arī šis raksts. Mums jāņem vērā jau, pirmkārt, tas apstāklis, ka Jēzus sludinājums mums uzglabājies ne tieši, bet tikai atsevišķo evaņģēliju autoru subjektīvās uztveres prizmā laužts. Tad — jau minētais faktors, ka Jēzus evaņģēlijam trūkst noteiktas sistēmas raksturs, kādēļ arvien paliks atsevišķi Jēzus izteicieni, kas vienā vai otrā mūsu konstrukcijā pilnā mērā neiekļausies.

Tomēr mēs varam un mūsu pienākums ir: pēc iespējas censties izlobīt Jēzus evaņģēlija pamatprincipus, noskaidrot raksturīgo, īpatnējo tā pozitīvā saturā.

Visuzskatāmāk to rādītu Jēzus evaņģēlija salīdzinājums ar pārējiem galveniem kristietības izcelsmes laika pamatfaktoriem: 1) Vecās Derības resp. jūdu gara pasauli un 2) to garīgo strāvu kompleksu, ko apzīmējam par hellenismu.

Šāds salīdzinājums dotu arī eventuālos motīvus, ar kuriem šie Jēzus evaņģēlija pārpratumi būtu izskaidrojami. Proti — varbūt mums nākas še sastapties ar jau minēto cilvēcei vispār raksturīgo tendenci: ar zināmiem aizspriedumiem un ļoti apdomīgi iet jaunus ceļus. Ja arī viņa tos uzsāk, tā labprāt cenšas nogludināt šķautnes, kas apgrūtina šo ceļa iešanu, piemērojot tos jau ierastai tekai.

II.

1. Vecā Derībā bazētā jūdu reliģijas uztverē abi faktori: cilvēka grēku nožēla un Dieva žēlastība nostādīti arvien tādā secībā un akcentējumā, ka grēku nožēlas prasība izcelta priekšplānā. Tāds nostādījums izskaidrojas ar jūdu reliģijas grēka izpratni. Grēks tās uztverē ir nenomazgājams traips cilvēka dvēselē. Tas ir kā Kaina zīme — ja arī citi to neredz, Dievs to redz, un nav iespējams tuvoties Dievam, pirms tas nav „apklāts“.

To cilvēks cenšas panākt vispirms ar dažādu kultisku un ētisku šķīstības prasību izpildīšanu. Augstākajā jūdu reliģijas posmā — profētismā šīs prasības sakāpinātas līdz vistingrākam grēku nožēlas imperativam: atgriezties, pirms nākusi soda diena par grēcīgo cilvēci. Grēcīgo cilvēku no taisnā Dieva šķir nepārejama (nāves) plaisa, ko spilgti izteic Jezajas vārdi (Jez. 6,5): „Vai man, jo man jāmirst (jāiet bojā), jo es esmu vīrs nešķīstām lūpām un dzīvoju starp ļaudīm, kam nešķīstas lūpas: jo manas acis redzējušas ķēniņu Jahvi Cebaotu.“ Žēlastību Dieva acis var atrast vienīgi tas, kam „tīras rokas un skaidra sirds“. Tāpat t. s. nožēlas psalmi reliģiskā pārdzīvojumā par primāro izcel cilvēka grēku nožēlu, kā „conditio sine qua non“, lai gūtu Dieva žēlastību. „Upurī Dievam ir satriekts gars; salauztu un sagraustu sirdi Tu, Dievs, neatraidīsi“ — saka 51. psalma autors.³⁾

Līdzīgā kārtā C. A. Andersons Skots pārmet vēlākās jūdaisma reliģijas reprezentantiem — farizējiem mācību, ka ar dažādo kulta rituālu un grēku nožēlas ceremoniju pildīšanu cilvēks var iegūt Dieva labvēlību.

Tādēļ jākonstatē, ka jūdu dievbijības ideāls netiek tālāk par dziļu grēku nožēlu un cilvēka reliģiskā un ētiskā nespēka apziņu.⁴⁾

2. Otrā galējībā novirzās hellenisma ideju pasaule, ko vērojam abu ēru — antikās un kristīgās — mijā. Tai raksturīgas divas galvenās strāvas: a) spēcīga mistiskās dievbijības strāva, kas sakņojas dažādajos mistēriju kultos un b)

3) Zināmā mērā spiritualizēts „do, ut, des“ princips.

4) To raksturo ap. Pāvila doma: „Bauslis, kam vajadzēja nest dzīvību, man atnesa nāvi“ (V. rom. 7. 9.).

augstas ētikas strāva, kuŗu uztur dzīvu stoicisma pārstāvji un stoiķu-kiniķu ceļojošie tikumības sprediķotāji.

K. Deisners pareizi saskatījis tām abām kopēju mērķi: cilvēka pārdievošanas. Tāpat abas tās šī mērķa sasniegšanai iet vienu ceļu: no cilvēka pie Dieva.

Priekšnoteikums, ko mistēriju reliģijas uzstāda cilvēkam ir: sevi pašu padarīt par līdzīgu dievībai, jo tikai tad dievība nokāpj no sava pasaules troņa un cilvēks spēj izjust viņu tās īstā būtībā, ko pamato ar atziņu „τὸ γὰρ ὁμοίον τῷ ὁμοίῳ νοητὸν“⁵⁾.

Tādēļ mista (mistēriju dalībnieka) uzdevums ir: dažādiem (arī mākslīgiem) līdzekļiem panākt pacelšanos pāri cilvēka dabiskai eksistencei dievišķā pasaulē.

To iespējams sasniegt vienīgi nedaudziem — tiem, kas izpildījuši noteiktus askētiskus, ētiskus vai kultiskus priekšrakstus. Vienmēr to ievērošana ir priekšnoteikums, lai cilvēks sastaptos ar Dievu, jo vienīgi līdz pilnībai skaidrota dvēsele ir cienīgs mājoklis Dievam.

Arī stoicisma sludinātais ideāls ir: cilvēka atbrīvošanās no visām savām cilvēcīgām vajībām (afektiem), ko viņš var panākt, vingrinot savu gribu līdz visaugstākai pilnībai. Ar nemitīgi atkārtotiem imperatīviem cilvēkam jāattīsta savas augstākās dvēseles spējas, tā izaudzinot sevi par „σοφός“ vai „θεῖος ἀνὴρ“.

Novērtējot šos abus — reliģisko un ētisko-hellenisma ideālus (arī tiem raksturīgs spilgti izteikts individuālisms) jā-saka, ka tie teorētiski ir ļoti augsti, bet nerēķinājas ar praktisko cilvēka iespēju kļūt par līdzīgu dievībai.

III.

Jēzus evaņģelija centrā nostājas Dieva valstības sludinājums. Šis Dieva valstības nākšana pie maldos kļīstošiem un postā iestīgušiem cilvēkiem tēlojas kā divu faktoru kopdarbības rezultāts:

1) viens no šiem faktoriem, ko Jēzus visur izceļ kā galveno, ir — Dieva nelokamā pestīšanas griba, kas labo darbu, ko tā sākusī, grib arī pabeigt un tāpēc atkal un atkal no jauna nāk pie cilvēces. Kā reflekss no cilvēka puses tai atbilst 2)

⁵⁾ Brīvi tulkojot: „Līdzvērtīgo var atzīt vienīgi līdzvērtīgais.“

pilnīga viņa līdzšinējās iekšējās dabas, sirdsprātā maiņa (savdabīgais „μετάνοια“ jēdziens).⁶⁾

Pie tam Jēzus izpratnē Dievu un cilvēku nešķir kāda nepārejama plaisa (Vecās Derības uztverē), tai sveša arī helenisma doma, ka cilvēks pats saviem spēkiem spētu kļūt līdzīgs Dievam.

Jēzus rādītais ceļš ir tieši pretējs abām — jūdu un hellenisma — uztverēm: Dievs⁷⁾ savā neizteicamā cilvēces mīlestībā „nokāpj no sava pasaules troņa“ (lietājot hellenisma domu gleznu) un ieiet cilvēces vēsturē, ne sodot, bet paceļot vājo, maldīgo un grēcīgo cilvēku (sal. Jņ. ev. 3, 17).

Tiešām nav labāku piemēru šo abu faktoru illūstrēšanai kā: 1) Jņ. ev. 3, 16: „Jo tik ļoti Dievs pasauli mīlējis, ka viņš devis savu vienpiedzimušo Dēlu, lai neviens, kas viņam tic, nepazustu, bet dabūtu mūžīgo dzīvību“ un 2) Mk. ev. 1, 15: „Laiks ir piepildīts un Dieva valstība ir tuvu atnākusi! pārmainaties (vārda μετανοείτε pirmnozīme) un ticiet evaņģelijam.“

Bet tagad pievērsimies abu šo faktoru savstarpējām attiecībām. Arī šai ziņā Jēzus evaņģēlijs fundamentāli atšķiras no jūdu un hellenisma izpratnēm.

Vispirms, salīdzinot ar Vecās Derības izpratni, Jēzus evaņģelijā jāizceļ divas principiāli jaunas līnijas: 1) uzstādot cilvēkam reliģiskas un ētiskas normas, Jēzus arvien norāda arī avotu, kur rast spēku to izpildīšanai (Mt. 5, 48).

Tikai tā izprotams imperatīvs: „atgriezieties no grēkiem“, ja tam pa priekšu iet evaņģēlijs: „Dieva valstība ir tuvu atnākusi.“ Lai cilvēka grēku nožēla būtu pozitīvs spēks jaunas dzīves uzsākšanai un ne tikai cilvēcīgā nespēka izteicēja, Jēzus savā sludinājumā cilvēcei grib uzsvērt jau pašā sākumā, ka Dievs viņa izpratnē nav vien bargs soģis un taisno Dievs, bet arī grēcinieku mīlotājs Tēvs (Lk. 15).

Tikai tā izskaidrojams tas, ka kristietība nepalika vienīgi par dziļākas grēku nožēlas sludinātāju (kā Jānis Kristītājs),

⁶⁾ Šai „μετάνοια“ jāizraisa aktīva pozitīva darbība, ne tikai pasīva nožēla (kāds ir „nīham“ jēdziens V. D. izpratnē).

⁷⁾ K. Kundziņa op. cit. 119. lpp. Ja arī dažkārt sastopamies ar izteicienu par cilvēka ieiešanu Dieva valstībā (Mt. 7. 21. r. c.), tad tas tomēr nenozīmē hellenismam tuvu domu, ka cilvēks pats varētu ieiet vai neieiet tajā — sal. Lk. 18. 26—27.

bet kļuva par varenu atgriešanās kustību.⁹⁾ 2) Jēzus dziļā ticība, kas sakņojas viņa grēka izpratnē, ka arī vislielākais grēcinieks var tomēr gūt Dieva žēlastību.

Raksturīgi, ka sinoptiskos evaņģēlijos Jēzus tieši „grēka“ apzīmējumu lietā vienīgi: trīs reizes Marka, piecas reizes Mateja un sešas reizes Lūkas evaņģēlijā, bet, ja anulējam paralēles, pavisam tikai septiņas reizes un pie tam tikai trijos gadījumos. Pret grēcīgo cilvēci Jēzus izjūt līdzcietību (Mt. 9 36). Cilvēks nav no dabas ļauns (sal. Jēzus izteicienus, ka bērniem pieder Dieva valstība — Mk. 10, 14; Mt. 18, 3), bet nomaldījies. Viņa grēks nav metafizisks. Jēzus lauž Vecās Derības (profētu) domu, ka tēvu grēki jānes nevainīgiem bērniem (Jņ. ev. 9, 2). Ikvienam ir iespējams saraut saites ar grēcīgo, sākt jaunu sirdsskaidrības dzīvi (Mt. 5, 8). Atgriezies nekad nav par vēlu (Lk. 23, 43).

Bargie vārdi Jēzum izraisās no situācijas, kad paceļas zaimi par viņa dievišķo autoritāti (Mk. 3, 28—30), pret cilvēkiem, kas atraida Dieva sniegto roku un paliek vecās dzīves pinekļos (Mt. 11, 20; Lk. 13, 7—9), kas savā sirds apcietinājumā aprēcinās pret nevarīgu bērnu (Mt. 18, 6). Daudz biežāk tie attiecināti uz paštaisniem farizējiem (Mt. 12, 34; arī Mt. 23) nekā uz grēkos nomaldījušajiem (Lk. 18, 10 sek.).

Galvenā īpatnība, kas Jēzu šķir no h e l l e n i s m a, ir tā, ka Jēzus cilvēka bezgrēcību neizvirza kā iepriekšēju priekšnoteikumu satiksmei ar Dievu. Tieši otrādi: Dievs nāk pie tāda cilvēka, kāds viņš ir; vēl zemāk Viņš noliecas pie vājā un grēcīgā, nekā pie tā, kas domā, ka viņš ir stiprs un ētiski skaidrs (Mt. 18, 11 sek.; Lk. 15, 7). Jēzus evaņģēlijā uzsvērto visu cilvēku aicināšanu (sal. Jņ. ev. 3, 16) ierobežo vienīgais priekšnoteikums, ko Jēzus prasa no cilvēka: ticība

⁹⁾ Raksturīgi, ka attiecīgajā Mataja ev. parallelē (Mt. 4, 17.) atrodam otrādu secību: vispirms atgriešanās imperatīvs un tad tā pamatojums „jo debesu valstība tuvu nākusi“, bet arī tad šī izteiciena dziļākā jēga paliek tā pati. Un tomēr — vai varbūt neapzināta ieskaņa no jau minētā Jēzus pārpratuma traģisma? Jo Jēzus ietais jaunais ceļš bija vēl neiestaigāts un grūti nācās visiem pa to sekot — arī judaisma gara pasaulē ieaugušam Mataja evaņģēlija autoram.

Viņš it kā nespēj saskatīt atšķirību starp Jēzus un Jāņa Kristītāja sludinājumu, jo arī Jāņa Kristītāja mutē liek tos pašus vārdus, ar kuriem uzstājas Jēzus (Mt. 3, 2.), ar to atšķirdamies no Marka un Lūkas evaņģēlija Jāņa Kristītāja tēlojuma.

viņa (Jēzus) Tēvam-Dievam un viņa dievišķai misijai. Šī iemesla dēļ Jēzus iet garām „taisnajiem“, iegriežas pie „muitniekiem un grēciniekiem“, meklē pazudušo (pazīstamās perikopās: Lk. 7, 36 sek., 15. nod., 18, 9 sek. visur tieši cilvēka nespēks un grēcīgums ir situācija, kurā pie viņa nāk Dieva mīlestība). Tā izprotami arī Jēzus vārdi: „Es neesmu nācis aicināt atgriezties no grēkiem taisnus, bet grēciniekus“ (Mk. 2, 17).

Tomēr pārpratums būtu arī tas, ja mēs domātu, ka Jēzus atstātu neievērotu pašu grēku cilvēkā un izslēgtu iespēju cilvēkam to atgādināt.

Bez veco saistību saraušanas (grēku nožēlā) nav iespējams sākt jaunu dzīvi (Mt. 18, 3; Lk. 13, 3). Bet Jēzus izpratnē šī apņemšanās izbeigt visu ar veco, pagājušo un piegriezties jaunajam, skaidrajam mostas cilvēkā pēc tam, kad viņš izjutis, ka mīlestība un žēlastība, ko tas saņēmis no Dieva vienīgi savā ticībā, ir viņa nepelnīta — Dieva dāvana.

Spilgti to izsaka divas epizodes: 1) Lk. 7, 37—50 — Jēzus piedod grēkus lielai grēciniecei ne tādēļ, ka tā izpildījusi zināmu grēknožēlas rituālu, bet tādēļ, ka „tā daudz milējusi“ — proti to, kas viņai viņas „parādus“ savā negaidītā laipnībā atlaidis (sal. līdzību 41.—43. p.). 2) Otra līdzīga satura perikopa ir Jāņa ev. 8,1—11:⁹⁾ kritušo sievieti pacel tieši tas ka gaidītā nāves soda vietā tā saņem nepelnītu žēlastību. Tikai pēc šī dziļā dvēseles pārdzīvojuma, kurā tā izjūt ar neko neizskaidrojamu mīlestību, Jēzus atgādina tai viņas līdzšinējo grēcīgo dzīvi un dod normu jaunas skaidrības dzīves uzsākšanai: „Ēj un negrēko vairs!“

Reliģiskā pārdzīvojumā Jēzus izpratnē tā tad cilvēka vecās dzīves (grēku) nožēla, kaut gan tā ir nepieciešama, ir sekundārais komponents, jo tā izraisās pēc Dieva mīlestības pārdzīvojuma, kas ir primārais.

Tādēļ centrālais un raksturīgais Jēzus evaņģelijā nav iepriekšējā prasība pēc cilvēka atraisīšanās no grēkiem

⁹⁾ Vai gan ne traģiska pārpratuma dēļ šī perikopa vēlāk izslēgta no Jāņa evaņģelija oriģinālteksta?!

vai no ētiskās un kultiskās nešķīstības (Vecās Derības centrāl-ideja un hellenisma pamatprincips), bet debesu Tēva dotais un viņam (Jēzum) pasludināt uzticētais piedošanas apsolījums. To cilvēks saņem ticībā, kas dod viņam jaunas attiecības ar Dievu (bērna attiecības ar Tēvu) un līdz ar to jaunas, Dievam patīkamas mīlestības attiecības ar cilvēkiem — brāļiem.

K. Holls šo jauno pagriezieni līdzšinējās cilvēka un Dieva attiecībās raksturo šādi: „Ikviena cita, vismaz no augstāk stāvošām reliģijām, nostāda personīgo attiecību ar Dievu atkarībā no cilvēka pareizās tikumiskās vai kultiskās rīcības. Jo tikumīgāks vai šķīstāks ir kāds — jo tuvāk viņš stāv Dievam (labo darbu princips).

Jēzus mācībā ir otrādi: cilvēka un Dieva attiecību izejas punktā ir Dievs; Viņš ienes kaut ko pilnīgi jaunu šajās attiecībās ar piedošanu (ticības princips). Tikai tad sākas pareizās cilvēka un Dieva attiecības un līdz ar to arī tikumība, kas drikst uzdrošināties pašu Dievu ņemt par savu centienu paraugu (Mt. 5, 48).“

No šī viedokļa par Jēzus evaņģēlija pārpratumu jāuzlūko vārdi: „Lai baznīca varētu sludināt isto prieku, kas pamatojas Dieva mīlestībā, tai vispirms ir jāsludina par grēku un grēka sekām — nāvi un pazušanu“ (V. Augstkalns — „Svētdienas Rīts“ Nr. 46, 365. lpp.). Jēzus evaņģēlija patiesam saturam daudz tuvāks būtu tieši pretējs apgalvojums: „Lai sludinātu par grēku un grēka sekām, vispirms jāsludina Dieva mīlestība, kas piedod mums mūsu parādus.“ Ka pret to daudzkārts grēkots — proti pārāk izceļot tikai vienu Jēzus evaņģēlija komponentu: grēku nožēlas prasību, to liecina vēsture un mūsu tēvu atmiņā uzglabātās reminiscences.

Tāpat doma, ka Dieva žēlastība sludināma „tikai tiem, kas vispirms grēkus nožēlo“ (turpat, 364. lpp.), Jēzus uztverē būtu jākorīgē šādi: „Tie, kas Dieva mīlestību un žēlastību saņēmuši, tomēr neizjūt nepieciešamību izbeigt veco, paštaiso ceļu staigāšanu un sākt jaunu dzīvi — tie grēko pret Svēto Garu.“

Bet tāpat sveši Jēzus evaņģēlija garam ir tie, kas nespēj citus pacelt, ne paši pacelties pāri kailai grēku nožēlai, nespēj gūt un dot no tās aktīvu, jaunu dzīvi veidotāju ticību Dievam — pazudušo dēlu Tēvam.

SKOLA UN PAIDAGOĢIJA

Māc. K. Bilzēns,

Rīgas skol. inst. tic. māc. metodikas skolotājs.

Ticības mācības stunda.

(Mācīta kā paraugstunda Rīgas skolot. institūta audzēkņiem 1937. g. 2. aprīlī R. S. I. mēģ. pamatskolas V. klasē.)

Augšāmcēlies Pestītājs dāvina Emāu'as mācekļiem augšāmcelšanās ticības prieku (Lūkasa ev. 24).

Bonnas universitātes praktiskās teoloģijas profesora E. Fenigsdorfa (Pfnennigsdorfi) metodi pielietojot, stundu sāku, izejot no skumju un prieka pretstata.

(I. pakāpes, a) punkts: s a g a t a v o j u m s.)

Patiesi skumt ir viegli? (Izvirzījām brīžus, kur, līdzīgi Visvaldim rītā uz skolu steigzoties, bērni dažkārt atstāj mājas, ar vecākiem sastrīdējušies. Atgadas, ka klasē iekrīt pārrunas par mīlām vecāku un bērnu attiecībām. Un piepeši mazajam Visvaldim spilgti acu priekšā nostājas viņa skumstošais tēvs. Ak, kā šorīt viņu noskumdināju, aizbēgot uz skolu... Cik žēl... Bet, to taču nevaru izrādīt! Klases biedri skatās, smiesies, jautās. Visvaldis izlūdzas atļauju iziet no klases. Ārā izgājis, viņš rūgti raud.)

Patiesi priecāties ir viegli? (Runājām par Zelmiņu, kas 11 gadu vecumā dzimšanas dienā vairs nespēj priecāties kā agrāk bērnībā.)

Nonākt līdz patiesām skumjām un patiesam priekam ir grūti.

Vai ir vieglāki līdzī just tuvam vai tālam cilvēkam (jeb notikumam)? (Pārdomājām par ģimenes locekli, radnieku, klases biedru, ielas zēnu.) Jo tuvāks ir notikums jeb cilvēks, jo vieglāki tam līdzī skumt un līdzī priecāties.

Prieks modina prieku, skumjas — skumjas, bet vai arī skumjas var modināt prieku? (Atbildes dalījās.)

Pārdomāsim!

(I. pakāpe, b) punkts: mērķa atzīmējums.)

Iespējams, ka šī stunda, mums par skumjām vēstot, darina skumjas, atstāj neapdāvinātus vai arī darina neizteicamu prieku.

Kādā baznīcas laikā mēs tagad atrodamies? (Lieldienas nedēļā.) Pirms tam bija Ciešanu laiks, kad kristīgā draudze pavadīja savu Pestītāju līdz Golgatas krustam. Vai jūs, mīlie bērni, patiesi skumāt? (Saņemu dažas negatīvas atbildes.) Un ko vēsta Lieldienas rīts, kops, engelis? (Prieka vēstīj, tukšu kapu, „Nebīstaties...“, „Priecājies, draudze...“) Un mēs patiesi priecājamies? (Arī ne.) Mēs nesukumām un arī nepriecājamies... Šī skumjā patiesība bija cilvēkiem jāpiedzīvo jau pirmajā Lieldienā. Bet

1) zīmīgi tur pirmajā Lieldienā redzam cilvēkus, kas vismaz patiesi skuma ciešanas laika skumjas un

2) brīnišķīgi šiem skumju cilvēkiem pats augšām cēlies Pestītājs dāvināja Lieldienas ticību un prieku (mērķis).

Noiesim uz šo vietu, mēģināsim iedziļināties šinī notikumā. Redzēsim, ko tad mantosim: skumjas vai prieku.

(II. pakāpe: sniegums.)

Jau esam aizceļojuši pirmajā Lieldienā. Pagājis Lielās dienas rīts, diena, un pēcpusdienas saule apspīd svēto pilsētu. Neko uzkrītošu pilsētā nevērojam. Esam iznākuši pa vārtiem pilsētas rietuma mūra ārpusē, apmēram vietā, kur tagadējie Jafas vārti. Mūs saista mazs cilvēku pulciņš, īsa atvadišanās... „Mums jāsteidzas. Tu redzi, saulīte jau pēcpusdienā.“ „Cik tālu mums jāiet?“ „Cik zinu, draugs, kādas 60 stadijas.“ „Tas jau vienalga, mazsvarīgi! Vai, kā man nav miera... Saki gan, kā tas varēja notikt ar mūsu Kungu Jēzu Kristu, ka viņš ņēma tādu galu? Šī šausmīgā krusta nāve...“ „Jā! Viņš taču labu vien bija darījis; es arī nezinu, kas par viņu kautko ļaunu teiktu, izņemot farizejus un vecajos, kas nepanesa viņa teikto patiesību.“ „Ak, Dievs! Zini, draugs, kopš pēdējā ceturtdienas vakara man vairs nav miera...“ „Arī es neesmu gulējis...“ „Viņš man tik dziļi sirdī ierakstījies, es viņam

biju pilnīgi atdāvinājies...“ „Es arī... un nu viss ir beidzies...“ „Bet, ko tu saki, vai tam visam tā nevajadzēja notikt?“ „Kā gan ir ar to vēsti, ko sievas mums šorit nesa?“ „Ak, sievas. Tās jau vienmēr...“ „Jā, bet arī citi mūsu biedri atraduši viņa kapu tukšu.“ „Jā, gan, bet tukšs kaps taču vēl neteic, ka viņš ir augšāmcēlies... Ak vai, man miera nav...“ (Ar nolūku nestāstīju — netēloju šo notikumu kā pazīstamo evaņģeliju par Emau'as mācekļiem; tādējādi panācu, ka labu laiku skolnieki ar interesi klausījās, neizmanīdami, ka tas ir jau viņiem pazīstamais evaņģēlijs par Emau'as mācekļiem.) Vērojam šos divus satrauktos ceļiniekus no Jeruzālemes uz 11 km. tālo Emau'u. — Tiem tuvojas kāds trešais, izskats tam pilnīgi cits, gaišs. „Ko jūs tur abi divi tik skumji sarunājaties?“ viņš uzrunā viņus. „Vai tad tu esi kāds svešinieks Jeruzālemē, kas nezina, kas šinīs dienās tur noticis?“ — „Kas tad?“ „Vareno pravieti Jēzu no Nācaretes augstie priesteri un virsnieki ir krustā situši. Mēs cerējām, ka viņš Israeli atpestīs. Šodien jau ir trešā diena, kur šīs lietas notikušas. Gan kādas sievas mūs ir izbiedējušas. Tās agrā rītā bijušas pie kapa un Jēzus miesas neatradušas, nāca un sacīja, ka esot eņģeļu parādību redzējušas; eņģelis teicis, ka Jēzus esot dzīvs. Tad arī kādi no mums nogāja pie kapa un atrada tā, kā tās sievas sacīja, bet viņu pašu tie neredzēja...“

„Nu labi, labi. Bet kamdēļ jūs neticat Kristus augšāmcelšanās vēstij?“ — „Mēs nespējam...“ „Ak, jūs neprašas un neticīgie. Vai Kristum tā nebija jācieš un jāiet savā godībā. Taču jau Mozus, Amoss, Jezaja un Micha liecina par Kristu. Un jūs šaubāties?“ „Jā, mīlais draugs, bet mēs taču nekā no tā neredzam, ko tu saki. Vai tas tā var būt?“ „Ticiet droši: Ja Dievs bija ar Jēzu dzīvē un nāvē, tad ticiet arī eņģeļu vēstij par viņa augšāmcelšanos.“

Jau saulīte norietējusi. Emau'a sasniegta. Šis brīnišķais ceļa biedrs runā tik pārlicinoši...

„Vai iesi tu tālāk?“ „Jā!“ „Vai tu nevarētu pie mums iegriezties. Kungs palieci pie mums, jo vakars jau metas un diena ir galā.“ Un viņš iegāja un palika pie tiem. Un notikās, ka viņš ar tiem pie galda sēdēdams, maizi ņēma, pateicās un pārlauza un tiem to deva. Tad viņu

acis tika atvērtas un tie viņu pazina, bet viņš no tiem nozuda. Tas bija pats augšāmcēlies Pestītājs... — „Vai mūsu sirds mūsos nedega, kad viņš ar mums uz ceļa runāja, — mums tos rakstus izstāstīdams?“ Viņi tūdaļ steidzās uz Jeruzālemi. Tur viņi atrada tos vienpadsmit mācekļus sapulcētus. Emau'as mācekļi liksmi liecināja: „Kristus patiesi ir augšāmcēlies un dzīvs parādījies.“

(III. pakāpe: novērtējums.)

Kādi bija šie Emau'as mācekļi ceļā? (Skumji, neticīgi.) Ko Emau'as mācekļi pašu spēkiem un zināšanu nepanāca? (Augšāmcelšanās ticību.) Kas viņiem dāvināja augšāmcelšanās ticību? (Dzīvais Pestītājs.) Kāda ir augšāmcelšanās ticība? (Kristus ir augšāmcēlies, nāve uzvarēta, dzīvība dāvināta.) Vai Kristus ir tikai par Emau'as mācekļiem miris un augšāmcēlies? (Nē! Arī par mums.) Vai arī mēs ticībā priecājamies līdz ar Emau'as mācekļiem? (Nē! Mums paliek skumji redzot, laimīgos Emau'as mācekļus augšāmcelšanās ticībā.)

(IV. pakāpe: padziļinājums līdz sirdsapziņai, pielietojot šīs pakāpes trešo veidu: Apskaidrot Pestītāja tēlu bērnu sirdīs.)

Borneo salas rietumu piekrasti sārto rietošās saules pēdējie stari. Šaura taciņa ved no krasta cauri piekrastes krūmiem uz mežonīgo biezokni. Uzkrītoši, ka piekrastes krūmos paslēpies iedzimto bars, viņi bruņojušies izkaptim un rungām. Ko viņi dara? — Viņi gaida savu tautas brāli — iedzimto, kurš kļuvis kristīgs misionārs. Viņš dara tautas brāļus neuzticīgus viņu dieviem un pievērš svešajam Kristum. Kā viņam atriebties? Trīs reizes viņi jau bija nodedzinājuši viņa māju, bet viņa uzticību Kristum viņi nebij paspējuši satricināt. Šovakar viņš atgriežas atkal no sava misijas darba. Tagad viņš jānonāvē...

Kā tad. Pa gabalu jau redz krastam tuvojamies viņa mazo laiviņu. Nu reiz būs viņam gals. Bet, kas tas? Šoreiz viņš nav viens! Vēl viens līdz ar viņu: tāds atbaidošs, spē-

cīgs... Kaut arī tikai pret diviem būtu jācinās, iedzimto bars bailēs pazūd krūmos.

Nākošajā agrā rītā 15 no šiem iedzimtiem klauvē pie misionāra durvīm. Misionārs brīnās: Ko tik agri; vai viņiem neesot kas ļauns padomā. Paļāvībā uz Dievu viņš paver durvis. Jā, kas tas esot bijis, kas vakar viņam laivā līdzbraucis, jautā iedzimtie. „Neviens,” atbild misionārs. „Saki taisnību!” „Jā, pie Dieva varu par to liecināt.” „Ja tas tā, tad atļauj mīlais ciltsbrāli, ka arī mēs tev patiesību izstāstam,” teicis šo piecpadsmītu vadonis. „Vakar mēs bijām pulcējušies, lai tevi nonāvētu. Bet mēs visi vērojām, ka līdz ar tevi no laivas izkāpa vēl kāds varens stāvs. Mēs nobijāmies un bēgām.” „Es vakar krastā izkāpu viens, neredzēju neviena. Ja jūs kādu esat redzējuši, tad tas ir bijis mans pastāvīgais pavadonis un sargs Jēzus Kristus.”

Augšāmcēlies Pestītājs neredzams savā debess godībā ir pie mums visur līdz pasaules galam. Vai nav daudzi, kas ar viņu līdzīgi Emau's mācekļiem priecīgi un laimīgi staigā? Kas Lieldienā gribētu palikt ciešanas laika skumjās un neļauties apdāvināties ar Lieldienas ticības prieku?

(V. pakāpe: Uzmudinājums uz darbību.)

Celsimies arī mēs ar Emau's mācekļu lūgšanu: „Kungs, palieci pie mums...” un dodī, mīlais augšāmcēlies Pestītāj, lai arī mēs, tevis apdāvināti, patiesā priekā varam liecināt: Jēzus Kristus ir augšāmcēlies un mums dzīvību dāvinājis, lai mēs priekā līdz ar viņu dzīvotu šē laikā un tur viņa valstībā.

Stundu noslēdzot nodziedājām Dziesmu grāmatas 183. dziesmas 1. u. 3. pantus: „Viņš dzīvo. Debess vārti veras.”

GRĀMATU APSKATS

Tukuma draudze un baznīca. Vēstures materiālu krājums uz baznīcas 250 (450) gadu jubileju. Sak. Alberts Virbulis, Tukuma latv. dr. mācītājs. Tukuma latv. dr. bazn. valdes izdevums. 1937. g. 146 lp.

Uz nesenu notikušo Tukuma baznīcas jubileju iznākusi šī baznīcas vēsture, kuru autors nosaucis par materiālu krājumu. Tiešām materiālu tur ir ļoti daudz, tāda materiāla, kas mums atsedz un rāda šīs baznīcas gaitas notecējušos gadu simteņos.

Autors visupirms savā darbā mums sniedz Tukuma pilsētas vēsturi. Hercoga Jēkaba laikā pilsētai bijis liels uzplaukums: Tukumā lej pat lielgabalus, uz ārzemēm izved daž. ražojumus, pat uz mūsu Afrikas kolonijām. Tad kara posts visu to noposta. Uzkrītoši, ka Tukums (atsk. Latgali) ir viena no tām mūsu dzimtenes pilsētām arī tagad, kur žīdu skaits ir ļoti liels.

Pēc reformācijas draudzes dzīvē ir sācies uzplaukums. Savā laikā T. draudzē darbojies un draudzes dzīvē uz augšu cēlis pazīstamais māc. K. Elferfelds. Tas, vācietis būdams, skubina latviešus palikt pie savas valodas un nepārvācoties. Viņš priecājas ka izglītība latviešos iet plašumā. Starp citu mēs dabūjam arī zināt, ka ev. mācītāju talārs lietošanā no 13. VI. 1830. Pērminderu krūšu nozīmes Tukumā lieto no 1842. Kā gaišu parādību draudzes dzīvē mācītājs chronikā atzīmē, ka pie T. baznīcas nekad nav bijusi sieksta, ne cits kāds soda rīks. Mācītājs chronikā arī apzīmē kādu ievērojamu, kaut arī negatīvu notikumu, proti: 1873. g. notikusi viena laulības širšana. Mūsu dienās, laikam arī Tukumā, šāda lieta ir diezgan parasta parādība. Tāpat dabūjam zināt par senu tradīciju: laulību pārkāpēji un tie kas atradušies zem tiesas, tikuši atraidīti no dievgalda. Laba parādība senatnē: kalpiem pēc dievgalda pirmiena brīva. Tukuma draudzei pašai jau 1913. g. iznācis savs draudzes kalendārs. Tanī pat oadā 2 kristamie bērni bijuši vecāki par $\frac{1}{2}$ g. Tas atzīmēts draudzes chronikā. Tiešām senāk bijuši daudzi tādi tikumi, kurus mēs varētu vēlēties arī vēl mūsu dienās.

Dzirdam, ka pārkrievošanās laikā pareizticīgo baznīca lietojusi daž. neglītus lidzekļus. Tanī laikā tā laikam bijusi parasta parādība.

Garīgā literatūra arī senāk T. dr. tikusi vienmēr plaši izplatīta, arī tagad tiek gādāts par literatūru nespējnieku namos un slimnīcās.

Šī bagātīgi illūstrētā grāmatīņa mums sniedz Tukuma baznīcas un arī visa novada vēsturi. Autors materiālus vācot un tos apstrādājot izlietojis daudz pūļu un enerģijas. Savu mērķi viņš tiešām arī panācis.

Lasītājam būtu tikai viena vēlēšanās, kaut autors sniežot tik bagātīgā mērā dažādus vēstures materiālus būtu vienā otrā vietā piespraudis arī savas piezīmes un paskaidrojumus. Tas ikvienam svešam lasītājam nāktu par labu, tā: dokumentos iet runa par daž. gadījieniem draudzes dzīvē, piem.: prāvām, strīdiem sēdekļu un kapeņu dēļ, bet paskaidrojuma trūkuma dēļ tie pagrūti izprotami. Nesaprotami: mācītājs vairā-

kās vietās sūdzas par sektantu postošo darbību, kuŗa mājas vietu atrod draudzes ērgelnieka namā. (?)

Kā uz returnu senatnē jāaizrāda uz tradīciju muižnieku bērēs baznīcā pie zārka vest arī aizgājēja zirgu. Tāpat arī, jāpiemin, retums tagadnē, ka T. draudzē ir 40 kapsētas.

Sastādot šo savas draudzes vēsturi autors centies mums sniegt ne tikai savas draudzes, bet arī visa Tukuma vēsturi. Tā kā jau priekšvārdā autors min, ka laika trūkuma dēļ tas nespējis visus materiālus apstrādāt, tad arī steigā tas nespējis visas vietas tā nogludināt, kā to pats būtu vēlējis.

Autors lieto arī dažus īpatnējus, laikam gan Zemgales, vai pat tikai spec. Tukuma vārdus, piem.: ķemereja (28.), smeile nevis smalle, ķesterāta vidmes lietā (47.), labības mazākā rasma (53.), par nedēju sebakū (103.) t. i. vēlāk.

Grāmatiņa lasās ļoti saistoši. Būtu jāvēlas, kaut arī ikviena mūsu dzimtenes draudze svinot savas baznīcas jubileju iz vēstures dziļumiem izceltu arī savas draudzes senatni. Tad atkal visa mūsu dzimtenes senatne atkal parādītos dienas gaismā.

Jāpiezīmē, ka T. dr. pēckaŗa gados iet pamazām uzplaukumam pretim, kas, saprotams, galvenā kārtā tagadējā mācītāja nopelns.

Grāmata izdota glīti, ar daudzām ilustrācijām tekstā, tā kā tā rada patīkamu iespaidu un dzesē dzimtenes senatnes meklētāju ilgas.

V. Dūnis.

Iss pārskats par jauniznākušām grāmatām.

Baznīcas Virsvaldes izdevumā:

1. **Austra Neilande — Sievietes sirds.** „Rakstu avota“ 10. numurs; 32 lp. Dažkārt sievietes par sevi pašām ir rakstījušas cildenas atsauksmes; dažkārt slavas kāriģās sievietes vij ap savu pašu sirdi slavas oreolu. Bet ar tādu sievietes sirds pašlielīšanos un sevis patīgo uzslavēšanu, kāda sastopama šīnī grāmatiņā, sastopamies pirmo reizi. Šī grāmatiņa gan skaidri apliecina, ka cilvēkam vajaga vispirms pašam paškoloties, lai varētu citiem ko teikt un uzrakstīt kādu nozīmīgāku rakstu. Nepietiek ar to, ka sieviete klausās, ko saka sirds un iet, kad sauc sirds un kur sauc sirds. Vajadzīgs arī prāfa, lai nesaplāpātu neprātīgas lietas. Vajadzīgs arī paškritikas, lai sievieti nepataisītu par svētdienu un viriešus par darba dienām (sk. 5. lp.). Autore kā iekšmisijas darbiniece grib kaut ko pastāstīt arī par iekšmisijas darbu. Bet uzrakstītais liecina, ka šis darbs nav viņas sirds lieta. Negatīvais šīnī grāmatiņā ir tas, ka stāstot par šo darbu, viņa nedod mums pareizu skatu mūsu iekšmisijas darbā. Pielikumā atrodamas arī divas dzejas ar subjektīvu raksturu.

2. **A. Veinbergs — Skaista mana brāļa sēta.** „Rakstu avota“ 11 num.; 36 lp. Šai grāmatiņai autors dod vēl šādu apakšvirsrakstu: „Kāds vārds mūsu latviešu māju iekšējā daiļuma kopšanā.“ Tanī viņš vēlas runāt par mājas garu jeb dvēseli (jāautā: kādēļ gan autors nav licis grāmatiņai šo pašu „mājas garu“ par virsrakstu?) un ar to kalpot

savai tautai, latviešu zemei un baznīcai. Ar gandarījumu varam atzīmēt, ka autors saprot mūsu jaunā laikmeta prasības, atjaunotās Latvijas vājdzības un aicina ikvienu kristīgu latvieti censties savā dzīvē tā, lai lielā dzīve viņam neaizietu garām. Patiesi varam priecāties par autora vārdiem: „Un tomēr mūsu laikmets sauc meklēt latvisko, domāt un darīt latviski. Lai sargās, kas to nedzird vai negrib dzirdēt, tādām arī dzīve aizies garām“ (24.). Viņš ieņem pareizu stāvokli pret dažādiem pārspīlējumiem (24.), nepareizībām (12.), un nekrietnībām (35.) mūsu garīgā dzīvē. Viņš kritizē nelabo mājas garu, aicinot dedzīgos vārdos (piem., 36.) dzīvot raženu, vērtīgu, pilnīgu un laimīgu dzīvi, kopt latviešu mājas garu Kristus mīlestības garā. Jāaizrāda uz dažām kļūdām, piem., 11. lp. „panteista“ vietā jābūt „panenteists“, 12. lp. zengaliete Anna Brigadere nepareizi apzīmēta par kurzemnieci. Dažā vietā lasītājam traucējumus rada novirzīšanās no iztīrājamā temata uz blakus lietām, piem. 11., 12., 23. lp., un arī garākie citāti. Grāmatīņa ir aktuāla un tai novēlama plaša izplatīšanās mūsu draudzēs.

A. Gulbja izdevumā:

1. A. Grīns — **Trīs gadsimti un trīs vadoņi.** 102. lp. Šī grāmata vēsti mums par trim lielām personībām Latvijas vēsturē, kas uzspiedušas sava laika sejai savus garīgos vaibstus. Šīs personības ir Kurzemes un Zemgales lielskungs Jēkabs, atmodas laikmeta vadonis Kr. Valdemārs un latviskās Latvijas cēlētājs K. Ulmanis. Autors atzīst, ka tie visi trīs „patstāvīgi nākuši pie atziņas, ka neliela tauta (resp. valsts) var tikt uz augšu vienīgi un tikai ar neatlaidīgu darbu“ (6.). Lietīškā skatījumā viņš rāda, ka Kārlis Ulmanis ir „šis gaišredzīgais lielas gribas vīrs, kam bijis lemts uzcelt mūsu tautai neatkarīgas Latvijas valsts ēku, kuŗas pamatus varēja un spēja, bet nokavēja likt lielkungs Jēkabs, un kuŗas tautu, par latviešu valsts pamatiem vēl nedomādams, lūkoja apvienot Valdemārs“ (7.). Ar lielu interesi varam sekot šo trīs personību zīmīgāko īpatnību uzzīmējumiem, kuŗas ar vēriņu skatu ir saskatījis mums pazīstamais rakstnieks un vēsturnieks — Aleksandrs Grīns. Sevišķi labi viņš mums paver K. Ulmaņa personības lielās līnijas, rāda tās struktūru, kuŗas pamatos ir materiālista vēsais prāts un ideālista sirdsdedze. Šī grāmata ir laikmetīga un katram silti ieteicama.

2. J. Jaunsudrabiņš — **Mana dzīve.** Trešais papildināts izdevums. 162 lp. Šinī grāmatā mūsu pazīstamais rakstnieks apraksta „savu dzīvi gluži tā, kā viņa noritējusi no mazām dienām līdz pat šim“. Tomēr viņš piemetina: „nedomājiet, ka arī jūs dabūsiat ieskatīties manā dzīvē pilnīgi“ (6.). Dažās vietās autors piemin savas garīgas dzīves reliģiskos momentus, piem., no agrās bērnības viņš bībeles lasīšanu atceras šādi: „Es tomēr lasīdams dabūju gaišu sajēgu par Kristus tēlu. Es redzēju, cik viņš labs un katrs viņa vārds patiesīgs. Man patika, ka viņš jau tik mazs strīdējies ar mācītājiem. Tikai viņa nāve man palika neizprotama, tāpat kā es nekad nevarēju aptvert Dieva esamību“ (18.). Gaišu iespaidu viņam uz visu mūžu atstāj iesvētīšanas diena (36.). Paļāvībā, ka nākotne ir Dieva rokās, viņš nobeidz savu dzīves stāstu ar šādu uzsaukumu sev:

„Kaut nākotnē es spētu pacelties aizvien augstākā cilvēcībā“ (128.). Grāmatai pievienots visu autora publicēto rakstu saraksts.

Valtera un Rapas izdevumā:

1. **Indriķis un Merija Sleipi — Dzintarzeme-dzimtene** Latvijas dabas un kultūras vērojumi. Ar 201 illūstrāciju un 2 gleznu re-produkcijām; 92 lp. teksta + 130 lp. illūstrāciju. Šī ir viena no skaistākām un vērtīgākām grāmatām par mūsu dzimto zemi. Koncentrētais (dažā vietā gan par daudz koncentrēts) pārskats par Latvijas, galvenā kārtā, ģeografisko situāciju ļauj izstaigāt un pārzināt visu mūsu zemi. Bet ar gaumi izvēlētās illūstrācijas mudināt mudina mūs vasarā ņemt rokā ceļa spieķi un izstaigāt mūsu dzintarzemī — skaistāko zemi pasaulē. Ja ir grāmatas, kas iepriecina un neiepriecina, tad šī grāmata pieder pie pirmajām. Ja grāmata piedzīvotu otro izdevumu, tad būtu gan nepieciešami mainīt dažas illūstrācijas, piem., Allažu baznīcas attēls (195.) nedod īsteno arhitektonisko skatījumu, pie tam šis uzņēmums izdarīts drīzi pēc baznīcas būves pabeigšanas un baznīcas apkārtne vēl ir neuzkopta.

2. **Mārtiņš Zīvertis — Galvu augšā!** Drāma 3 cēlienos; 72 lp. Šo drāmu autors raksta pret pašnāvības epidēmiju ar nolūku rādīt, ka tieksmes uz pašnāvību ir izārstējamas. Viņš sludina šādu ideoloģiju, ka nelaime ir netikums, no kuŗa tik pat viegli atradināties kā no smēķēšanas, nelaime ir cilvēku pašizdoma un mājō viņā (10.); pašnāvnieks ir stubenis (11.), jo negrib nest dzīves smagumus; nelaime ir tikai grūtības un bez tām nebūtu dzīves, bez tām cilvēks nekļūtu stiprs (19.); pienākumu autors uzlūko par pašnāvības pretindi: ja cilvēkam ir kāds pienākums, tad viņam jādzīvo (29.); arī darbs, kas jādara pienākuma dēļ, aizdzen pašnāvības domas (30.). Autors rāda, ka kāds ārsts trīskārtējo pašnāvnieci pēc šādas ideoloģijas piegriež un atdod to dzīvei. Ideja ir laba, tikai diemžēl mākslinieciskais apstrādājums nav izdevies.

Autora izdevumā.

1. **Dr. phil. N. Vīksniņš — Apgaismotāji un agrārais jautājums Vidzemē.** 294. lp. Šī grāmata ir autora disertācijas „Die Aufklärung un die Agrarfrage in Livland“ (1931.) paplašināts apcerējums, kas „sniedz vispārēju pārskatu par Vidzemes apgaismes kustību pirms Garlību Merķeļa un grib atvieglot darbu turpmākiem pētniekiem šai plašajā nozarē, kā arī atvieglot vēstures skolotāju darbu“. Grāmatas ievadā autors aplūko agrāro jautājumu kā Vidzemes apgaismes laikmeta galveno problēmu, iztīrējot dažādus zemes tiesību projektus un likumus. Grāmatas galvenā daļa aptver trīs nodaļas. Pirmā nodaļā autors pieskaras pietismam un hernhūtismam kā apgaismes laikmeta paralēlām gara dzīves strāvām Vidzemē. Otrā nodaļā viņš aplūko agrārreformu projektus Anglijā, Francijā un Vācijā 18. gadu simtenī. Trešā nodaļā raksturoti J. G. Eizens, K. F. Šulc, J. Ch. Velners, E. J. Meks, H. J. Jannavs, V. Ch. Fribe, A. V. Hupelis, F. K. Gadebušs un K. F. M. Snels kā agrārreformu projektu autori Vidzemē. Grāmatu illūstrē 67 attēli, no kuŗiem liela daļa ņemta no pazīstamā Bro-

ces krājuma. Mans uzdevums nav šo grāmatu novērtēt, jo to atstājam speciālistam šinīs jautājumos. Še vienīgi aizrādam, ka grāmata paver interesantu un nozīmīgu lapas pusi mūsu tautas vēstures grāmatā. Autors raksta veikli un noskaidro mums dažu labu neskaidru problēmu. Liela tiesa vidzemnieku atradīs še arī savu dievnamu attēlus no agrākiem laikiem. Laja gala spriedums par šo grāmatu ir tāds, ka ir vērts ikvienam izlasīt šo grāmatu.

Alb. F.

H. Schuster — „Das Alte Testament heute“. Frankfurt a. M. 1935. 110 lp.

Pēdējā gadu desmitā Vācijā dažādi reliģiski un nacionāli novirzieni asi uzbrūk Vecajai Derībai un prasa atmett tās lietošanu kā skolā, tā baznīcā. Dabīgi, ka teologu vidū V. Derībai radušies daudzi aizstāvji, kas dažos gados laiduši klajā lielu skaitu grāmatu par V. Derības nozīmi un vērtību. Vieni negrib atzīt nekādu starpību starp Veco un Jauno Derību, otri pieiet bībeles grāmatām ar kritisku skatu un pēc 1. Tes. 5, 21 visu pārbauda un patur to, kas vērtīgs. Pēdējam virzienam piesienas arī Šusters ar savu grāmatu.

Šustera pieeja V. Derībai ir vienīgi pareizā: viņš atzīst, ka J. Derība ir vērtīgāka par V. Derību un ka visas V. Derības daļas nav vienvērtīgas. Šāda pieeja, kāda jau sen ir kritiskajai teoloģijai, pie laika jāpopulārizē skolās un draudzēs, lai V. Derības nevērtīgo daļu dēļ tauta neatmestu arī vērtīgās. Šusters pareizi aizrāda, ka mūsu laika cilvēks bieži nemaz lāgā nepazīst V. Derības saturu, bet labprāt uzklausa un nešaubīdamies pieņem arī pilnīgi nelietīšku V. Derības kritiku. Tādēļ Šusters savā grāmatā ar daudziem uzskatāmiem, dzīvi tēlotiem piemēriem mēģina saviem lasītājiem parādīt V. Derības paliekamo nozīmi. V. Derības tēlus un domas viņš cenšas nostādīt dzīvā attieksmē ar tagadni, un jāsaka, ka viņam tas labi izdevies. Grāmata grib būt palīgs mācītājiem un ticības mācības skolotājiem V. Derības izmantošanā, bet tā domāta arī katram, ko interesē V. Derības problēma.

Par V. Derības paliekamām vērtībām autors uzskata: 1. numinōzā izjūtu, 2. cilvēka iznīcības un grēcības apziņu, 3. skaistuma un Dieva varēības izjūtu dabā un cilvēka dzīvē, 4. tautas dzīves un reliģijas ciešo saistību.

Aizrādījis, ka naidis pret V. Derību bieži ir tikai antisemitisma auglis, un apskatījis stāstus, kas ir parastā viela V. Derības noliedzējiem (Abrahāms un Sāra, Izāka upurēšana, Jēkabs un Ezavs, Jāzeps Ēģiptē, Dāvīda laulības pārkāpšana), autors sikāk iztirzā praviešu domas un darbus un rāda praviešus cīņā ar oficiālo reliģiju. Praviešiem nerūp atsevišķa cilvēka, bet gan visas tautas liktenis. Individa nešķīramā saistība ar tautu, ko mūsu dienās atgādina ik uz soļa, praviešiem ir pati par sevi saprotama lieta. Tādēļ viņu ētikai sociāls raksturs. Ar savu sludināšanu viņi griežas pie visas tautas. Ja tauta novērsīsies no Dieva, tad Dievs to smagi piemeklēs. Tomēr vislielākā postā pravieši karstā milestībā uz tautu tic, ka kaut māza tautas daļiņa atgriezīsies un tiks izglābta. Te pirmo reiz pasaules vēsturē sastopamies ar domu par jēgpilnu vēstures

norisi. Tālāk autors rāda, kā un kādēļ reliģija pamazām sastingst, kļūdamā par bauslības reliģiju, un kā protestā pret šo sastingumu rodas augstvērtīgs reliģisks individuālisms, kas izpaužas lībā grāmatā un atsevišķos psalmos. Vēl īpaši gribas aizrādīt uz autora vietniecisko ciešanu idejas iztirzājumu sakarā ar Jēz. 53. nod. (73.—81. lpp.).

Autors apskata arī V. Derības sakarus ar J. Derību, sīkāk apstādāmies pie Jēzus attiecībām ar V. Derību. Praviešu ētoss un reliģija iet tai pašā virzienā kā Jēzus ētoss un reliģija: ne kultiskie izdarījumi, bet cilvēka iekšējais noskaņojums ir nozīmīgs Dieva priekšā, un šis noskaņojums izpaužas labos darbos un žēlastībā. Tomēr J. Derībā ir daudz vietu, kur Jēzus prasības vai nu atceļ, vai pārspēj V. Derības prasības („kalna runa“, Mrk. 3. 1. sek. u. d. c.). Bet Jēzus nenoraida visu V. Derību, viņš ievēro arī tās prasības (spītālīgā dziedināšana Mrk. 1, 44) un bieži atsaucas uz to (aizrādījums bagātajam jauneklīm Mrk. 10, 19, augstākais bauslis Mrk. 12, 28 sek.), sevišķi savos konfliktos ar farisējiem (Mrk. 2, 23 sek. Mrk. 7 u. c.). Neapšaubāmi, ka daudzām jaunām atziņām Jēzus guvis ierosmi no V. Derības, bet viņš nav arī baidījies lauzt V. Derības tradīcijas tur, kur tās likušas šķēršļus ceļā viņa darbībai, ko viņš saujta kā Dieva gribētu. Šī suverēnā attieksme pret V. Derību var arī mums noderēt par priekšzīmi.

V. Derībā redzam vairākas dievbijības pakāpes vienu otrai blakus — dabas reliģiju, bauslības reliģiju un pestīšanas reliģiju, pie kam trešā pakāpe pilnā mērā piepildās tikai J. Derībā. Šādas pakāpes atrodam vēl šodien arī krištigajā reliģijā. Skatoties pēc sava iekšējā brieduma, atsevišķais cilvēks pievērsīsies vienai no šīm dievbijības formām. Un pareizi ir aizrādīts, ka mūsu vīdusmēra kristietim bauslības, labo darbu un taisnās atmaksas reliģiozitāte ir daudz tuvāka un saprotamāka nekā tā reliģiozitāte, kas reprezentēta J. Derībā, piem., līdzībā par pazudušo dēlu.

Autors aizrāda arī, ka V. D. ietekmējusi mākslu (Mikelandželo, Rembrandta u. c. darbus) un kā V. Derību vērtējušas lielas personības (Luters, Ģēte, Nīčse u. c.).

Noslēdzot autors saka, ka V. D. ir grāmata, kurā Dievs nevien agrāk runājis uz kādu atsevišķu tautu, bet vēl šodien runā uz cilvēci un uz mums. Vadoties no J. Derības, mēs šķīram V. Derībā vērtīgo no nevērtīgā.

Vai arī mums nebūtu vajadzīga līdzīga grāmata? Cik man zināms, tad Latvijā iznākušas gan tikai Sandera un Dāvja grāmatas pret V. Derību. Tomēr šīs grāmatas tiek diezgan čakli lasītas (Sandera „Cīņa ap V. Derību“ piedzīvojuši pat 2. izdevumu) un bez kritikas pieņemtas. Opozīcija pret V. Derību intellīgencē diezgan liela. Ģimnāzījās jau šur tur jādzird skolēnu protests pret to, ka jānācās V. Derības viela. Ar to, ka uz šādām parādībām reaģējam ar klusēšanu, V. Derības cieņa nebūt neaug. Domāju, ka grāmatai par V. Derības vērtību, ja tā neignorētu vēsturiski kritiskās teoloģijas atzinumus, pie mums lasītāju netrūktu.

G. Aļksne.

C H R O N I K A

Latvija

Prāvesta Dr. theol. h. c. Kārļa Kundziņa pēdējais gājiens.

Smiltenes draudzes lielajā sēru dienā — 24. novembrī, kad zemes klēpim atdeva draudzes uzticīgo mācītāju un nopelniem bagāto sabiedrisko darbinieku prāvestu Dr. theol. h. c. K. Kundziņu, pilsēta bija rotāta sēru karogiem un tajā bija saplūduši tūkstošiem pavadītāju no tuvas un tālas apkārtnes. Dziļais sēru noskaņojums liecināja, ka mūsu mācītājam senioram aizsaulē aizejot, no mums šķīries arī liels tautas cīnītājs un nacionālās apziņas paudējs. Sēru svinības sākās Smiltenes dievnamā un tās ievadīja archibīskaps prof. T. Grīnbergs, sacīdams: „Tas Kungs bija devis mīlu, neaizmirstamu tēvu un brāli. Tas Kungs bija devis mīlu draudzes ganu, kas visu darija ar dziļu mīlestību. Tas Kungs bija devis mācītāju un arī sabiedriskām organizācijām viņš bija devis lielu darbinieku. Tas Kungs bija devis vīru par svētību visai apkārtnē, vīru, ar kuŗu varam lepmi būt. Nelaiķis bija vīrs, kas varēja būt kā ceļa rādītājs, kas nekādos apstākļos nepameta savu draudzi. Viņš bija cilvēks un vīrs, par kuŗu Dievam varam pateikties. Viņš bija liels vīrs valstij, sabiedrībai un skolai. Dievs viņu bija svētījis ar gaŗu mūžu un palīdzējis tam daudz sasniegt. Savu darbu viņš sācis atmodas laikā un piedzīvojis brīvo un neatkarīgo Latviju. Šodien baltās sniega pārslas nes pēdējos sveicienus no mūžības. Tas Kungs

bija devis, tas Kungs nu ir atkal ņēmis. Mums nav īpaši jācildina nelaikis, — par to runā viņa darbi. Mēs viņu izvadām uz pēdējo dūsu, mēs uzskatām to par uzvaru, jo viņa dzīve netiks izdzēsta no dzīvības grāmatas.“ Pēc koŗa izpildītā korāļa nelaika brālis prāvests A. Kundziņš teica kanceles runu. „Mīlais aizgājējs mums mācījis saņemt visu labu,“ teica prāvests, „kas mums no Dieva dots. Šinī dienā dzirdēju, ka viņš ir daudz izdalījis no savām sirds mantām un vērtībām, un arī daudz gara mantas atstājis Smiltenes draudzei, pilsētai, pašvaldībām un visai apkārtnē. Viņš bija īsts latvju dēls, kas šinī vietā bija dziļas saknes laidis. Šodien no visas Latvijas nāk sveiceni vecajam mācītājam un audzinātājam. Sveiceni nāk no visaugstākās vietas, nāk mīli vārdi. Par viņa darbiem, kas bija apskaidroti ar brīnišķu dvēseles spēku, runās vēsture. Sabiedrībā viņš saskatīja mūžīgo, vērtīgo un labo. No jaunības līdz pat vecumam viņu valdzināja Kristus. Kristus viņam bija lielais mācītājs un ceļa rādītājs no jaunības līdz sirmam vecumam. Ar šo ticību viņš strādāja savā amatā un sabiedrībā. Bet mūs mierina vārdi — Jūsu sirdis priecāsies, kad jūs būsiet pie manis.“ Pēc tam pie atvērtā šķirsta visi klātesošie prāvesti un mācītāji teica atvadišanās vārdus. Pēc archibīskapa svētīšanas vārdiem un pēdējām ardievām mācītāji šķirstu iznesa no baznīcas.

Sākās pēdējais gājiens uz Smiltenes kapiem.

Kapos pēdējo svētību aizsaules ceļam deva archibīskaps un prāvests K. Avots. Kā pirmais no aizgājēja atvadījās un krāšņu vainagu uz kapa Valsts prezidenta **Dr. K. Ulmaņa** uzdevumā nolika pils komandants plkv.-ltn. R. Bebris. Kara ministra ģen. **J. Baloža** vārdā pēdējos sveicienus nodeva un ziedus nolika vltm. J. Krievs. Izglītības ministrijas vainagu nolika vidusskolu direktors P. Kūlis, baznīcu un konfesiju departamenta atvažu sveicienu nesa direktors E. Dimiņš, Latvijas universitātes un teoloģijas fakultātes — prof. Dr. V. Maldonis; korporācijas „Lettonia's“ aktīviem locekļiem — J. Aperāns un filistriem — prāv. V. Rozenieks; Smiltenes draudzes padomes un valdes — Dr. P. Birznieks; Baznīcas virsvaldes — K. Briedis; Rīgas Latviešu b-bas — Dr. Voits; Smiltenes pilsētas un pagasta pašvaldību — J. Venners un vēl daudzi citi organizāciju pārstāvji un aizgājēja cienītāji. Kad bija nesti pēdējie atvažu sveicieni, pie ziediem klātā kapa izskanēja kopu sēru dziesmas.

Valsts prezidenta ziedojumi baznīcai.

Māc. O. Sakārņa introdukcijas svinībās 24. oktobrī Kuldīgas draudzē, pilsētas galva J. Dreimanis darīja draudzei zināmu, ka Valsts prezidents **Dr. K. Ulmanis** draudzes vajadzībām ziedojis 2000 latu.

*

Valsts prezidents **Dr. K. Ulmanis** piesūtījis 1000 latu lielu ziedojumu Smiltenes draudzes nama būves vajadzībām. Prāvests Dr. K. Kundziņš Prezidentam izteica pateicību sekojošā rakstā: „Jūsu ziedojums mūsu

draudzei būs kā cēls piemērs, un katrs, kas savai sirdij un garam šim namā smelsies no neizsikstošā ticības avota, veltīs Jums, mīlais Vadoni, kļusu pateicību un dziļu milestību par visu to, ko katra diena dod Latvijai no Jūsu Dieva svētītām rokām.“

*

Lēdurgas draudzei Prezidents dāvējis 1000 latu. Par šiem līdzekļiem draudze savam dievnamam iegādājusi lukturi, ko 21. novembrī iesvētīja archibīskaps.

Baznīcu un konfesiju departaments.

Ar ministru kabineta 2. novembra sēdes lēmumu līdzšinējā garīgo lietu pārvalde pārveidota par baznīcu un konfesiju departamentu. Par departamenta direktoru iecelts līdzšinējais pārvaldes priekšnieks Eduards Dimiņš.

Archibīskaps prof. Dr. T. Grinbergs valsts neatkarības svētkos, 18. novembrī apbalvots ar Triju zvaigžņu ordeņa 2. šķiru.

Teoloģijas fakultāte.

Pie teoloģijas fakultātes baznīcas vēstures katedras atstāts sagatavoties zinātniskai darbībai cand. theol. Edgars Ķiploks.

*

Liepājas pilsētas bibliotēka dāvējusi teoloģijas fakultātei 135 grāmatas. Prof. Dr. L. Adamovičs fakultātes bibliotēkai dāvējis 37 grāmatas, prof. Pūko (Helsinkos) — 3, Kultūras fonds — 16.

Ordinācija.

Archibīskapa katedrālē 26. septembrī prāv. A. Kundziņš, asistējot prof. Dr. K. Kundziņam, māc. E. Bergam, J. Teriņam un V. Rozeniekam, iesvētīja mācītāja amatā sešus teo-

loģijas kandidātus: A. Abakuku (par Rīgas pils. vikāru), K. Freimani (Rīgas apr. vik.), J. Gaili (Sēlpils iec. vik.), E. Kiploku (Rīgas apr. vik.), J. Ozolu (Rīgas apr. vik.) un E. Plikšu (Cēsu iec. vik.). Svinīgajā dievkalpojumā svētrunu teica māc. A. Abakuks par Lk. 9, 57—62.

Jauno teologu sanāksme.

L. U. teoloģijas fakultātes absolventu biedrības gadskārtējās zinātniskās dienas šogad notika 28. oktobrī. Tā kā līdzšinējās telpas — Teoloģijas fakultātes seminārs izrādījās par šaurām, jo jauno teologu skaits pieaug, tad sanāksme bija jānotur ērtajās Sv. Pāvila draudzes telpās. Notika arī absolventu biedrības pilnā biedru sapulce, kurā par biedriem uzņēma 21 teoloģijas kandidātu. Biedrībā 83 biedri. Piedalījās 76 Teoloģijas fakultātes mācības spēki un absolventi. Tika pārrunāts arī garīgās zinātniskās literatūras stāvoklis.

Baznīcas un draudžu dzīve.

Matīšu draudze 21. septembrī atzīmēja sava dievnama 250 gadu pastāvēšanas svētkus. Baznīca glīti remontēta un svētku dienā bija rotāta ziediem. Svinībās piedalījās archibīskaps prof. Dr. T. Grīnbergs, kurš atjaunoto dievnamu iesvētīja, prāv. Meijers, māc. Blūmentāls un vietējais māc. Vinters.

26. septembrī 250 pastāvēšanas gadi pagāja arī Kokneses baznīcai. Dievnams pilnīgi remontēts, uzcelts jauns ģērbkambaris un iebūvētas jaunas ērģeles. Svētku dienā draudze pateicībā pieminēja, ka dievnama atjaunošanai Valsts prezidents **Dr. K. Ulmanis** dāvājis 2000

latu. Atjaunoto baznīcu iesvētīja prāv. V. Rozenieks. Svētrunu sacīja māc. H. Bachs, draudzes māc. P. Rozenbergs sniedza pārskatu par veikto darbu, bet māc. O. Kraulis teica gala vārdus. Svinīgo dievkalpojumu kuplināja mākslinieciški priekšnesumi.

Archibīskaps prof. Dr. T. Grīnbergs 3. oktobrī piedalījās Vietalvas baznīcas 120 gadu pastāvēšanas svinībās. Svētku dievkalpojumā svētrunu teica māc. Skujiņš un tajā vēl piedalījās prāv. K. Avots un viet. māc. J. Osis.

Plaviņu draudze 17. oktobrī svinēja savas baznīcas 25 gadu pastāvēšanas svētkus, kurus ieradās archibīskaps prof. Dr. T. Grīnbergs. Māc. Skujiņš teica svētku sprediķi.

Archibīskaps prof. Dr. T. Grīnbergs 6. novembrī iesvētīja atjaunoto Talsu baznīcu un viņā uzstādīto piemiņas plāksni pasaules karā un brīvības cīņās kritušajiem draudzes dēliem. Svinīgajā dievkalpojumā svētrunu teica doc. Dr. Alb. Freijs.

Daugavpils garnizona baznīcā 14. novembrī iesvētīja jaunās ērģeles un piemiņas plāksni. Dievkalpojumu vadīja un ērģeles iesvētīja archibīskaps. Piemiņas plāksni atklāja armijas komandieris ģen. K. Berķis. Svētrunu teica armijas māc. P. Apkalns.

Rīgas Doma baznīcas latviešu (bij. Miera) draudze 28. novembrī svinēja 25 gadu pastāvēšanas atceri. Dievkalpojumu vadīja

māc. E. Bergs un tajā piedalījās ar-
chibīskaps un prāv. A. Kundziņš.
Vakarā konfirmandu zālē notika
draudzes vakars.

Iekšmisijas gada svētki.

Rīgas Pāvila draudzes namā 3.
oktobrī ev.-lut. baznīcas Iekšējā mi-
sija svinēja savus sestos gada svēt-
kus. Tos atklāja prāv. A. Kundziņš,
bet sirsnīgus sveicienus nesa prāv.
Meijers un māc. Abakuks. Iekšmisij-
as inspektors māc. P. Detlavs de-
va pārskatu par iekšmisijas darbību
un apstākļiem, kas viņu veicina un
kas kavē. Garīgo aktu noslēdza
māc. Edg. Bergs. Sekoja mūzikāli
priekšnesumi un pēc tam tējas galds.

Uzaicinājums.

Ev.-lut. Baznīcas Virsvalde uzaici-
na rakstniekus iesūtīt stāstus, kuriem
au dzinoša nozīme mūsu tautas kriet-

no tikumu un evaņģeliskās ticības
garā.

Stāsta lielums apmēram 4—6 ie-
spiestas loksnes.

Iesnigtos manuskriptus novērtēs
Ev.-lut. Baznīcas virsvaldes redakci-
jas un izdevniecības komisija.

Par labākiem stāstiem tiks pie-
šķirtas 2 godalgas, pirmā Ls 200,—
un otrā Ls 100,— apmērā.

Baznīcas virsvalde patur sev tie-
sības bez godalgotiem stāstiem iegūt
izdošanai arī citus par labākiem at-
zītos stāstus.

Stāstu autori pēc stāstu izdošanas
saņems parasto autora honorāru.

Manuskripti iesniedzami salasāmā
rokrakstī, vai arī uz mašīnas raksti-
ti, līdz ar slēgtu aploksni ar autora
vārdu un adresi, līdz 1938. g. Lieldie-
nām Ev.-lut. Baznīcas Virsvaldei Rī-
gā, Elizabetes ielā 4.

Ā r z e m e s

Mūžībā aizgājis pētnieks un audzinātājs.

10. septembrī š. g. traģiski mira
lidmašīnas avārijā kopā ar savu
dzīves biedreni Oksfordas univer-
sitātes vecās baznīcas vēstures
profesors un Kins-koledžas prāvests
B. H. Striters (Streeter), 63. g.
vecumā (dz. 1874. g.). Šis nelaimes
gadījums notika Šveicē, kurp viņš
bija devies veselšanās nolūkos. Ar
viņu evaņģeliju pētniecība zaudējusi
vienu no saviem ievērojamākiem
pārstāvjiem. — Gadu iepriekš bija
aizgājis Kembridžas jauderībnieks
F. C. Berkits (Burkitt). — Striters
piedalījās jau 1911. g. izdotajā kop-
darbā, Oksfordas studijas par sinop-
tisko problēmu ar dažiem rakstiem.
Viņš tur starp citu izteicās, ka Marks
pazīnis logia avotu (Q), to izlietojis,

bet dažkārt saīsinājis. Vispārīgu uz-
manību grieza uz sevi viņa grāmata
„4 evaņģeliji“ (The four Gospels, 1.
izd. 1924. g., 2. — 1926.), kurū ne
tikai angļu, bet arī vācu kritika at-
zina par ievērojamāko darbu par
evaņģelijiem pēdējos gadu desmitos.
Str. izteica domu, ka mūsu evaņģeli-
ji esot lokalevaņģeliji, ar lokālām
tradīcijas formām. Marks un Lūka
Romās, Mattēja Antiokijas, Jānis
Efezas. Viņš pieslējās divavotu teo-
rijai: loģija (Q) un Marks bija vecā-
kie raksti par Jēzu, bet paplašināja
to par 4 avotu teoriju. Matteja īpat-
nēja viela — M. cēlusies no Jeruzā-
lemes, bija jūdiski noskaņota, Lūkas
— L no Cezarējas, kur Lūka to gu-
vis būdams pie Pāvila, kad tas bi-
ja gūstā. Bet kamēr Mattējs savu
īpatnējo vielu savijis kopā ar loģi-

jiem un Marku, Lūka savu savienojis papriekšu ar loģijiem un tā radies Lūkas pirmevanģelijs — Protolūka (Q + L). Pēc tam tas pats Lūka tam pievienojis Mārka vielu, dažus gabalus izlaizdams un bērības stāstus (1. un 2. nod.) un tā radies mūsu tagadējais Lūkas evanģelijs. Visi 4 pirmavoti saturējuši pa daļai to pašu vielu. Str. noraida katru Pirmmārka hipotēzi. Str. 4 avotu teorija nav gluži jauna, bet konsekventi izvesta, viņa Protolūkas hipotēze ir apšaubīta, par daudz maz viņš ievēro mutisko tradīciju, bet raksts ar saviem novērojumiem un oriģinālo iztirzājuma veidu ir ievērojams. Viņš sākumā satur plašu teksta kritiku ar rokrakstu grupējumiem lokaltipos: Efezas, Antiokijas, rietrumu, Cezarejas. Jāņa evanģeliju Str. vērtē augstu kā mistisku un profētisku rakstu, par viņa autoru tas uzskata ne apustuli Jāni, bet ar A. Harnaku Jāni presbīteru, tas sarakstīts ap 90. gadu.

Atsauksmes, kuŗas sniedz angļu laikraksti Strītera nāves gadījumā, cildina, viņa dievbijīgo personību un kristīgi rosīgo darbību, tēlo viņu kā visai iemīļotu studējošās jaunatnes audzinātāju. Viņš bijis arī dažādos baznīcas amatos, arī prāvests. Viņš darbojies kristīgā gara veicināšanā plašākā mērogā, ne tik savā tēvijā, bet apcelojis arī Indiju, Ķīnu, Japānu un Ameriku, visvairāk lidmašīnā, kamdēļ viņu iesaukuši par „lidotāju profesoru“. Viņš rakstījis arī par

vispārīgiem reliģiskiem jautājumiem, viens viņa raksts: „Dievs, kas runā“.

Pēdējā laikā (no 1933. g.) Str. pieslēpies Oksfordas grupu kustībai, no kuŗas esot daudz mantojis savai iekšējai dzīvei un kuŗu uzskatījis par pretstrāvu naida garam pasaulē. Lidz ar viņu šini virzienā darbojusies arī viņa dzīves biedrene, kas kopā ar viņu mirusi traģiskā nāvē.

J. Rezevskis.

Igaunija.

Igaunijas sinodē savā baznīcas dienā nolēmusi tagadējo bīskapu paugstināt par archibīskapu un kā viņa palīgus iecelt četrus bīskapus.

Zviedrija.

Lielais zviedru dienas laikraksts „Nya dagliga Allehanda“ bija izsludinājis sacensību par labāko atbildi uz jautājumu — vai mūsu reliģija ir nobriedusi jaunai reformācijai? Pirmo godalgu sacensībā (3000 kronu) ieguvis lic. phil. G. Lundgrēns. Atbildē iesūtīts ļoti daudz, kas liecina par interesi, kas saistīta ar šo problēmu. Lundgrēns sava raksta pamatdomu izteicis sekojošā tezē: „Kopš vairākiem gadu desmitiem mēs pārdzīvojam garīgu krīzi, kas visnopietnāk skar baznīcu. Reliģiskā substance izzūd un visi modernās reliģiozitātes mēģinājumi to atgūt, tuvāk aplūkojot izrādījušies par neapmierinošiem. Reliģiju var glābt vienīgi ar vārda burtiskās nozīmes reformēšanu, ar reliģiskās, pareizāk sakot, kristīgās substances atkalieģūšanu.“

Atbild. redaktors: māc. **Gustavs Šaurums.**

Redakcijas kolēģija: prof. **K. Kundziņš**, prof. Dr. **V. Maldonis**,
prof. Dr. **L. Bērziņš**, doc. Dr. **A. Freljs**,
māc. **P. Detlavs.**

Izdevēja: **Latvijas Ev.-lut. Baznīcas Virsvalde.**